

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARINI
ETKİLEYEN ETMENLERİN İNCELENMESİ**

DENİZ ŞANLI

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İZMİR-2007

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ANNELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME
TUTUMLARINI
ETKİLEYEN ETMENLERİN İNCELENMESİ**

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZ ŞANLI

**DANIŞMAN
YRD.DOÇ.DR. CANDAN ÖZTÜRK**

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
İÇİNDEKİLER	i
TABLO DİZİNİ	iii
ŞEKİL DİZİNİ	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin Tanımı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırma Soruları	4
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Çocuğun Psikososyal Gelişimindeki Önemi	5
2.2. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları	7
2.2.1. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kuramsal Analizi	7
2.2.1.1. Organizmik Model	8
2.2.1.2. Mekanik Model	11
2.2.1.3. Sistem Modeli	12
2.2.2. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sınıflandırılmasına Yönelik Çalışmalar	14
2.2.3. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sınıflandırılması	18
2.2.3.1. Aşırı Koruyucu Tutum	18
2.2.3.2. Aşırı İzin Verici Tutum	19
2.2.3.3. Baskıcı (Otoriter) Tutum	20
2.2.3.4. Dengesiz-Kararsız Tutum	23
2.2.3.5. İlgisiz Tutum	23
2.2.3.6. Demokratik (Yetkin) Tutum	24
2.2.4. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenler ...	27
2.2.5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Yapılan Çalışmalar	40

2.2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	40
2.2.5.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	41
2.3. Okul Öncesi Dönem Çocuğu	44
2.3.1. Psikoseksüel Gelişim	44
2.3.2. Bilişsel Gelişim	45
2.3.3. Psikososyal Gelişim	47
2.3.4. Ahlak Gelişimi	49
3. GEREÇ VE YÖNTEM	51
3.1. Araştırmanın Türü.....	51
3.2. Araştırmanın Yeri.....	51
3.3. Evren ve Örneklem.....	51
3.4. Araştırmanın Değişkenleri	54
3.5. Veri Toplama Araçları.....	54
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu.....	54
3.5.2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği.....	55
3.6. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması	58
3.7. Verilerin Değerlendirilmesi.....	58
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	59
3.9. Araştırmanın Süresi.....	60
4. BULGULAR.....	61
5. TARTIŞMA	74
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	101
6.1. Sonuçlar	101
6.2. Öneriler.....	103
7. KAYNAKLAR	105
8. EKLER	
Ek 1 Kişisel Bilgi Formu	
Ek 2 Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği	
Ek 3 Etik Kurul Onayı	
Ek 4 Valilik Oluru	
Ek 5 Milli Eğitim Müdürlüğü Onayı	

TABLO DİZİNİ

<u>Tablo No</u>		<u>Sayfa</u>
1.	Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı	53
2.	Annelerin Eşlerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	61
3.	Annelerin Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	61
4.	Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumlarına Göre Dağılımı	61
5.	Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı	62
6.	Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Karşılaştıkları Problemleri Danıştıkları Kişilere Göre Dağılımı	62
7.	Annelerin Kendi Annelerinin Tutumlarına Göre Dağılımı	63
8.	Annelerin Kendi Babalarının Tutumlarına Göre Dağılımı	63
9.	Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları	64
10.	Annelerin Yaşlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	64
11.	Annelerin Eğitim Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	65
12.	Annelerin Çalışma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	66
13.	Annelerin Mesleklerine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	67
14.	Annelerin Eşin Eğitim Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	68
15.	Annelerin Aylık Gelir Durumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	69
16.	Annelerin Çocuğun Cinsiyetine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	70

17.	Annelerin Aile Tipine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	70
18.	Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	71
19.	Annelerin Çocukla İstedığı Kadar İlgilenebilme Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	72
20.	Annelerin Kendi Annesinin Tutumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	72
21.	Annelerin Kendi Babasının Tutumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	73

ŞEKİL DİZİNİ

<u>Şekil No</u>		<u>Sayfa</u>
1.	Anne Davranış Oranlarının Dairesel Bir Sıralaması	15
2.	Anne Davranış Kalıplarının Varsayımsal Dairesel Bir Sıralaması	16
3.	Araştırmanın Adımları ve Zamanlaması	60

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sũresince rehberlik ve desteğini aldığım değerli hocam Sayın Yrd.Doç.Dr. Candan ÖZTÜRK'e saygılarımla teőekkũr ediyorum.

Verdiği bilgi ve ayırdığı zaman için değerli hocam Sayın Yrd.Doç.Dr. Saniye ÇİMEN'e teőekkũrlerimi sunuyorum.

Çalıőmamın verilerini topladığım anaokullarında yardımlarını benden esirgemeyen Anaokulu Yöneticilerine, Öğretmenlerine ve çalışmaya gönüllü katılımlarıyla destek veren değerli annelere çok teőekkũr ediyorum.

Yaőamımın her alanında olduğu gibi bu çalıőmamda da beni destekleyen sevgili aileme teőekkũrlerimi sunuyorum.

Deniz ŞANLI

ÖZET
ANNELEİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARINI
ETKİLEYEN ETMENLERİN İNCELENMESİ
DENİZ ŞANLI

Çocuğun sağlıklı olarak yetişmesi ve olumlu kişilik yapısı geliştirebilmesinde annenin çocuk yetiştirme tutumları büyük önem taşımaktadır. Annenin tutumu çocuğun kişiliğini Őekillendirdiđi için çocuk üzerindeki etkileri çocuğun tüm yaşamı boyunca sürer.

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ve bunları etkileyen etmenlerin incelenmesidir.

Karşılaştırmalı tanımlayıcı bir araştırmadır. Örneklem, küme örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Buca Avukat İlhan Ege Anaokulu, Karşıyaka Anaokulu ve Narlıdere Merkez Anaokulu'nda 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında eğitim gören toplam 390 öğrencinin annesi örnekleme oluőtürmuőtür. Kişisel Bilgi Formu ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile toplanan veriler, Tek Yönlü Varyans Analizi, Kruskal Wallis Varyans Analizi ve İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Annelerin yaşı, eğitim ve çalışma durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, aylık gelir durumu, ailenin oluőtudu kişiler ve kendi annesinin tutumu değerkenlerine göre tutumlarında anlamlı fark olduğu bulunmuőtür. Küçük yaőtta, ev hanımı ve eğitim düzeyi düşük olan annelerin aőtırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı bulunmuőtür. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaőtıđı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıőtir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir.

Annelerin çocuğun cinsiyeti ve kendi babasının tutumuna göre tutumlarında fark olmadığı bulunmuőtür.

Anahtar Kelimeler: PARI, çocuk, anne, çocuk yetiştirme tutumları

SUMMARY
AN ANALYSIS OF THE FACTORS AFFECTING MOTHERS'
CHILD REARING ATTITUDES
DENİZ ŞANLI

Child rearing attitudes of mothers bear an utmost importance in maintaining a healthy growing up process and developing a positive personality. Mothers' attitudes are believed to shape up children's personality characteristics and thus have a life time effect on children.

This study particularly aims to analyze the child rearing attitudes of mothers who have preschool age children as well as the external factors influencing their attitudes.

This study is designed to be a comparative descriptive study. The sampling was determined with cluster sampling and composed of the mothers of 390 preschool children who were attending Buca Avukat İlhan Ege Anaokulu, Karşıyaka Anaokulu ve Narlıdere Merkez Anaokulu in 2005-2006. The data which were compiled with a Personal Inquiry Form, Parental Attitude Research Instrument (PARI) were evaluated by performing One-way Analysis of Variance (ANOVA), Kruskal Wallis Test and Independent Samples t Test.

In the light of the results of the study, it was found that there were meaningful differences between the attitudes of mothers varying upon their ages, professional and educational status, educational status of the spouse, their monthly income level, size of the family and their own mothers' child rearing attitudes. Young mothers who have a low status of education and with no professional career were found to be overprotective illustrating strict discipline attitudes. However, with a spouse who has a comparatively higher educational status, the mothers were found to adopt a more democratic attitude with less negative ones. The tendency towards obtaining information were found to help mothers to attain more democratic attitudes while gradually lessening negative attitudes.

There wasn't a significant difference between mothers' child rearing attitudes in relation to the children's sex and their fathers' attitudes.

Key Words: PARI, child, mother, child rearing attitudes

1. GİRİŞ

1.1. Problemin Tanımı ve Önemi

Çocuğun kendisini ve dünyayı algılamasını ve olaylar karşısında göstereceği tepkiyi belirleyen en önemli etmen anne babanın ona karşı davranışlarıdır. Yaşamın ilk altı yılında çocuğun kişisel, sosyal ve ahlaki gelişimi büyük ölçüde tamamlanır. Çocukluk döneminde geçirilen yaşantıların izleri hiçbir zaman tamamen yok olmaz (Cüceloğlu, 1997; Köknel, 1997; Usta, 2004; Yavuzer, 2003).

Çocuğun sağlıklı olarak yetişmesi ve olumlu kişilik yapısı geliştirebilmesinde anne babanın çocuk yetiştirme tutumları büyük önem taşımaktadır. Olumlu çocuk yetiştirme tutumları, çocuğun ileride kendisine ve topluma faydalı bir birey olmasına katkı sağlar (Yavuzer, 1999).

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları özellikle toplumsallaşma sürecinin en yoğun yaşandığı ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde önemli rol oynamaktadır. Anne babanın çocuğun sorularını yanıtlayan, deneme ve yanılmasına olanak sağlayan tutumları çocuğun girişimciliğini destekler. Bu dönemde anne babayla özdeşim kurulduğu için, anne babanın tutumları sağlıklı ise çocuğun benimsediği tutum da sağlıklı olur. Çocuğun ahlaki değerleri kazanmasına anne babanın cezalandırıcı olmayan, dinlemeyi ve açıklamayı benimseyen tutumu olanak sağlar (Ekşi, 1999; Gander, Gardiner, 2001; Potts, Mandlco, 2002).

Anne babanın olumlu tutumları çocuğun kendine özgü bir benlik geliştirmesine izin verir. Çocuğun benlik saygısı yüksek, sorumluluk duygusu ve özdenetimi gelişmiş bir birey olmasını sağlar. Buna karşılık olumsuz tutumlar, benlik saygısı, girişkenlik düzeyi, bağımsızlık ve iç kontrolün düşük olması, yüksek düzeyde saldırganlık ve güvensizlik ile sonuçlanır. Çocukta sorumluluk duygusu gelişmez. Çocuk güç durumlarla baş edemeyen, bağımlı ve pasif bir birey olur (Gander, Gardiner; 2001; Nyatanga, 2005; Öksüz, 2002; Stein, 2007; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yavuzer, 1999; Yörükoğlu, 2004).

Anne ve babanın her ikisinin de çocuk yetiştirme tutumu önem taşımaktadır. Türk toplumunun yapısına bakıldığında bakım rolünü annenin üstlendiği annenin çocukla daha fazla zaman geçirdiği ve iletişim kurduğu görülmektedir (Kağıtcıbaşı, 1981; Küçük, 1990).

Türk toplumunda aile yapısı otoriterdir. Çocuğu otoritenin istediği şekle sokmak çocuk yetiştirme temelini oluşturur. (Cüceloğlu, 2002; Kağıtcıbaşı, 1981; Yavuzer, 1999; Yörükoğlu, 2004).

Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma değişebileceği gibi belirli bir toplumda zamana ve ailelere göre de değişebilir. Aynı toplumda zaman içinde görülen değişiklikler, içinde bulunulan dönemin sosyal ve ekonomik koşullarına uyum sağlamaya çalışırken ailede farklı gereksinimlerin doğması, farklı sorumlulukların eklenmesi, dolayısıyla aile içi ilişkilerde ve rollerde oluşan değişimle açıklanabilir. Aileler arasında görülen farklılıklar kişisel ve yaşam koşulu farklılıklarından kaynaklanır. Ailelerin zaman zaman farklı tutumlar içine girmeleri ise kişilerin ve çevre koşullarının değişmesinin insan davranışlarına yansımalarıdır (Grusec, 2007; Mızrakçı, 1994).

Çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili olarak yurt dışında yapılan çalışmalarda genellikle kültürün çocuk yetiştirme tutumlarına etkisi incelenmiştir (Chiu, 1987; Tudge, Hogan, Snezhkova, ve ark., 2000; Von Der Lippe, 1999; Wang, Phinney, 1998). Bazı araştırmacılar anneye ve çocuğa ait sosyodemografik özelliklerin anne tutumlarına etkisini araştırmışlardır (Dekovic, Gerris, 1992; Singh De Man, 1991; Tudge, Hogan, Snezhkova, ve ark., 2000; Von Der Lippe, 1999).

Ülkemizde yapılan çalışmalarda annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebileceği düşünülen anne, baba ve çocuğa ait sosyodemografik özellikler ve annenin kendi yetiştiriliş şekli gibi etmenler incelenmiştir (Ayyıldız, 2005; Çetinkaya, Başbakkal, 2005; Kaynar, Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1998; Tortumluoğlu, 1996). Bu çalışmaların sonuçlarının çelişkili olduğu görülmektedir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumunun ve kendi babasının onu yetiştirme tutumunun, annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini inceleyen yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır (Mızrakçı, 1994). Ailenin oluştuğu kişilerin etkisi de bir çalışmada incelenmiş olup 5-19 yaş grubu çocuk anneleriyle yürütülmüştür (Tortumluoğlu, 1996). Farklı meslek gruplarındaki annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır.

Hemşire, aile ile en yakın ilişki kuran kişidir. Sürekli olan bu ilişkide aileyi yakından tanır ve sorunlarını paylaşır. Sağlık hizmetlerinin her aşamasında görev alır. Bu nedenle annenin tutumlarını etkileme ve değiştirme gücü vardır. Aile merkezli bakım veren hemşirenin bakım kalitesinin artmasında annenin çocuk yetiştirme tutumlarını bilmesi önemlidir. Sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkileri sağlıklı bireylerin dolayısıyla sağlıklı toplumun oluşmasını sağlar. Bu durum hemşireliğin bütüncül bakış açısının önemini ortaya koymaktadır. Hemşirenin bu konuda bilgi ve farkındalığının artması toplum sağlığının gelişmesine katkı sağlayacaktır (Ayyıldız, 2005; Novak; Broom, 1999; Potts, Mandlaco, 2002; Tortumluoğlu, 1999).

Çocukların sağlıklı yetişmeleri için anne babalara destek verecek girişimlerde bulunulmadan önce, toplumun bu konudaki durumu bilinmelidir. Sağlıklı bir program ancak değişmesi gereken yanlışlar ve desteklenmesi gereken doğrular saptandıktan sonra geliştirilebilir. Bu saptamayı yapabilmek için bu konuda çok sayıda ve geniş kapsamlı araştırma yapılması gerekmektedir. Yapılan araştırmanın bu amaca hizmet edeceği düşünülmektedir.

Her toplum gibi Türk toplumunun da yapısında değişimler olmaktadır. Çocuk yetiştirme tutumlarının toplumdaki bu dinamik yapıdan etkileneceği düşünülmüştür. İzmir ilindeki sosyokültürel hareketliliğin ve aldığı göçlerle nüfus yapısında meydana gelen değişikliğin çocuk yetiştirme tutumlarına yansıtacağı beklenmektedir. İzmir ilinde bu konuda yapılmış yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmanın 13 yıl öncesinin verilerini yansıttığı düşünüldüğünde, çocuk yetiştirme tutumlarının yeniden tanımlanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerinin çocuklarına sağlıklı yaklaşımlarda bulunulup bulunmadıklarını belirlemek açısından yararlı olacağı düşünölmektedir. Kişilerin genel eğilimlerinin bilinmesinin, anne babalara, hemşirelere, eğitimcilere, konuyla ilgili araştırmacılara kaynak oluşturması beklenmektedir. Anne baba eğitimini üstlenen kişilerin çalışmalarını yönlendirmelerine katkıda bulunması umulmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının ve bunları etkileyen etmenlerin incelenmesidir.

1.3. Araştırma Soruları

- § Anneler hangi çocuk yetiştirme tutumunu benimsemektedir?
- § Sosyodemografik özellikler (annenin yaşı, eğitim ve çalışma durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti, ailenin aylık gelir durumu ve aile tipi) annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkiler mi?
- § Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ve çocuğu ile istediği kadar ilgilenebilme durumu çocuk yetiştirme tutumlarını etkiler mi?
- § Annenin kendi annesinin ve babasının onu yetiştirme tutumu çocuk yetiştirme tutumlarını etkiler mi?

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Çocuğun Psikososyal Gelişimindeki Önemi

Bireyin kişiliği bebeklikten itibaren tüm yaşam boyu toplumsal kurumlardaki yaşantılarla şekillenir. Bu süreçte anne babanın çocuk yetiştirme tutumunun birçok sosyal çevre etkeninden daha önemli olduğu düşünülmektedir (Öksüz, 2002; Usta, 2004).

Çocukluk döneminde fiziksel ve duygusal yönden yeterli olgunluğa ulaşmamış olma, çocuğu her türlü dış etkiye açık duruma getirir (Yavuzer, 2001).

Anne baba çocuğun bilişsel, toplumsal ve duygusal yönden gelişmesi için yeni bilgileri öğrenmesini sağlayan çocuğun ilk eğitimcileridir. Çocuk gelişimindeki sosyal ilişkilerden en geniş ve yalın olanı aile içi ilişkiler özellikle anne ile olan ilişkidir. Anne çocuk ilişkisi kişilik gelişimindeki en önemli bileşendir (Ersoy, Şahin, 1999; Köknel, 1997).

Anne babanın çocukla olan iletişimi çocuğun aile içindeki yerini belirler. Çocuğa yöneltilen davranış ve ona karşı takınılan tavır ilk yaşantıların örüntülenmesinde önemli rol oynar (Yavuzer, 1999). Toplumsallaşma, bireyin çevreyle karşılıklı etkileşim içinde geliştiği, yetişkinlerce başlatılan bir süreçtir. Çocuğun toplumsal olarak yararlı ve kişisel olarak doyurucu davranışlarını sınırlandıracak ya da genişletecek olan ailedir (Gander, Gardiner, 2001).

Aile, grup içinde dengeli bir birey olabilmesi için çocuğa güven duygusu aşılar. Sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar. Toplumsallaşmayı öğrenmesi için kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini içeren bir model oluşturur. Çocuğun yaşama uyum sağlarken rastladığı sorunlara çözüm getirir. Okul ve sosyal yaşamda başarılı olabilmesi için çocuğun yeteneklerini uyarır ve geliştirir. Anne baba çocuğun güven duygusunu pekiştirmek için ona uygun bir ortam hazırlar. Bu ortamı

hazırlarken vereceği sorumluluğun çocuğun yetenek ve kapasitesini aşmamasına özen gösterir. Anne-baba-çocuk arasındaki ilişki, çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerinin de temelini oluşturur (Akşit, 2000; Yavuzer, 2003).

Anne baba kendisini çocuk üzerinde bir otorite olarak görür. Güç kullanma ve etkili olma hakkına sahip olduğunu düşünür (Gordon, 1996). Korku kültüründe kurallar otoritenin gücünü korumak için vardır. Çocuk büyürken kuralları aynen öğrenmesine ve uygulamasına çocuğun özünün gelişmesinden daha çok önem verilir. Kurallar tartışılmaz, bu nedenle değiştirilmeye ve geliştirilmeye açık değildir. Anne baba çocuğa davranışlarıyla örnek olma bilincini taşımaz (Cüceloğlu, 2002).

Değerler kültüründe kurallar, çocuğun özünü daha iyi geliştirecek bir ortamı oluşturmak amacıyla vardır. Kurallar tartışmaya, geliştirilmeye ve değiştirilmeye açıktır. Çocuğun sınırları ve sorumluluk bilincini öğrenmesi önemlidir. Anne baba çocuğun yapmasını istediği her şeyi önce kendi davranışlarıyla gösterir. Çocuğu önce dinlemek, dinledikten sonra konuşmak önemlidir (Cüceloğlu, 2002).

Etkili olmaya önem veren anne baba önce çocuğun istenmeyen davranışı neden yaptığını anlamaya çalışır. Dünyaya onun gözüyle bakar. Bu adımdan sonra çocukla konuşur ve algısının doğruluğunu kontrol eder. Bu davranışlar anne babanın çocuğuna değer verdiğini gösterir. Çocuğuna istenmeyen davranışın ne gibi olumsuz sonuçlar getireceğini anlatır. Çocuk anne babasıyla aynı fikirde olmayabilir. Son olarak olumsuz davranış yeniden ortaya çıktığında çocuğa ceza verilir. Anne baba çocuğun onuruna saygı gösterdiğini, sadece bu olumsuz davranışı sevmediğini ama kişi olarak onu koşulsuz sevdiğini ve seveceğini belirtir (Cüceloğlu, 1998).

Çocuk sıcak ve tutarlı bir aile ortamında huzur ve sevgiyi bulur. Çünkü kabul görmekte ve kişiliğine saygı duyulmaktadır. Aile içindeki etkileşim çocuğu “ben değerliyim” ya da “ben değersizim” sonucuna götürür. Çocuk önemli ve değerli olduğunu düşünürse başarıya ulaşır. Anne babanın çocuğun girişimlerini ve bağımsızlığını desteklemesi durumunda çocuk kendi kendine yetmenin keyfini yaşar (Cüceloğlu, 1997).

Çocuk “Ben kimim?” sorusunun yanıtını yetiştirdiği ailede bulur. Bulduğu yanıt onun kimliğini oluşturur. Sağlıklı aile düzeninde çocuğa potansiyeli ve yetenekleri doğrultusunda öğrenme, karar verme, keşfetme ve hata yapma olanağı sağlanır. Çocuğun gereksinimi karşılanır ve gelişmesi için olumlu bir ortam oluşturulur. Gereksinimlerinin uygun biçimde karşılanması sonucunda çocuk, kendi benliğini değerli bir varlık olarak algılar. Çevresini güvenilir olarak değerlendirir. Böylelikle güven duygusunun temeli atılmış olur. Böyle bir ailede olgun bir birey yetiştirilir. Olgun bireyin, iyi belirlenmiş benlik sınırları vardır. Yaşamın değişik yönleri arasında denge kurar. Sağlam temeller üzerine kurulu ailede algılama, düşüncelerini ve duygularını ifade edebilme, isteklerini belirtme ve kendini istediği yönde geliştirme özgürlüğü vardır (Cüceloğlu, 1997; Cüceloğlu, 2002).

Anne baba çocuğun bağımsızlık çabalarını desteklediğinde ve zor durumlarda çocuğa yardımcı olduğunda çocukta bağımsızlık duygusunun kolayca geliştiği görülür. Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin güçlü olduğu aile ortamında yeterli güven ve sevgi içinde büyüyen çocuk gelişimi için gerekli deneyimleri elde edebilir (Yavuzer, 2003).

Çocuğa karşılaştığı sorunları kendisinin çözmesi için fırsat tanındığında ve çocuk bu yönde cesaretlendirildiğinde çocuk duygu ve davranışlarını daha iyi denetler. Problem çözme, baş etme ve dinleme becerilerini kazanır (Akşit, 2000).

Anne baba öyle bir ortam hazırlamalıdır ki, çocuk kendini anne ve babası her zaman yanındaymış gibi güvende, hiç yanında değilmiş gibi özgür hissetmelidir (Yavuzer, 1999).

2.2. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları

2.2.1. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kuramsal Analizi

Psikoanalitik kuramın kişilik gelişiminde anne babayla kurulan özdeşimi, sosyal öğrenme kuramının model almayı vurgulaması kişilerin kendi anne

babalarının çocuk yetiştirme tutumlarından etkilenmiş olabilecekleri görüşünü destekler niteliktedir. Çocuk gelişimini basamaklar halinde ele alan organizmik modelde anne baba tutumlarına ilişkin görüşler bulunmamaktadır. Ancak gelişim basamakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamanın çocuk yetiştirme tutumlarını etkilediğini destekleyen araştırmalara rastlanmaktadır. Mizacın önemini vurgulayan nedensellik modelleri anne baba tutumlarında çocuğun mizacının etkili olabileceği görüşünü desteklemektedir (Mızrakçı, 1994).

2.2.1.1. Organizmik Model

Organizmik modelde, insan gelişimi, organizmanın birbiriyle niteliksel farklılık gösteren gelişim basamaklarından geçerek, en yüksek gelişmişlik düzeyine ulaşması şeklinde açıklanır. Bu geçişin organizmanın doğuştan getirdiği potansiyelle gerçekleştiği kabul edilmektedir. Freud'un psikoanalitik kuramı ve Piaget'in bilişsel gelişim kuramı bu model içinde yer almaktadır.

Gelişim kuramları incelendiğinde ailelerin herhangi bir çocuk yetiştirme tutumuna eğilim göstermesinin nedenlerini açıklamaya yönelik doğrudan ifadelere rastlanmamaktadır. Bununla birlikte, bu tutumlara etki edebileceği düşünülen faktörleri destekler nitelikte bazı görüşler dikkati çekmektedir (Mızrakçı, 1994).

2.2.1.1.1. Psikoanalitik Kuram

Freud psikoanalitik kuramında kişilik gelişiminin anne babayla kurulan özdeşim sonucu olduğu fikrini savunur. İşlevsel psikologlar da bu görüşü destekleyerek, kişilik gelişiminde içselleştirme kavramının önemini vurgularlar. Anne babanın tutum ve değerlerinin küçük yaşlardan itibaren benimsenmesi sonucu kişiler ileriki yıllarda kendi çocuklarına karşı benzer tutum ve davranışlar içine girebilirler.

Freud'a göre özdeşim, çocuk için duygusal önem taşıyan bir kişinin pek çok davranışının, değer yargılarının, ilgilerinin oldukça bütünsel bir şekilde benimsenmesi, kendine mal edilmesi durumudur. Anne babayla özdeşim iki şekilde

gerçekleşmektedir. Anaklitik ve rakiple özdeşim kavramları şu şekilde açıklanmaktadır (Doğan, 1999).

Anaklitik Özdeşim: Çocuğun bağılandığı kişiyle özdeşim kurmasını ifade eder. Freud'a göre, oral dönemde başlayan ve yaşam boyu devam eden ilk sevgi nesnesi anneye kurulan özdeşimdir. Çocuk anneden hem fiziksel hem de sevgi gereksinimi açısından doyum bulur. Bebeklikte sevgi nesnesi yanında değilken, bebek onun bazı hareketlerini canlandırarak aynı doyumunu yaşamaya çalışır (örneğin annenin söylediği ninniye benzer sesler çıkarır). Yetişkinlikte de, özellikle kaygı durumlarında anne veya baba gibi davranmanın kişiye güven verebileceği belirtilmektedir (Doğan, 1999; Ekşi, 1999).

Rakiple Özdeşim: Çocuğun aynı cins ebeveynle kurduğu özdeşimdir. Çocuk okul öncesi döneme geldiğinde cinsiyetin kalıcı olduğunu kavrar. Anne baba çocuk üçgeninde cinsiyetlerin ayırımına varır. Cinsiyet rollerini öğrenir ve bunu oyunlarında kullanır.

Erkek çocuk babasını en becerikli, en akıllı, en güçlü kişi olarak görür. Babasının traş oluşunu, sigara içişini taklit eder. Çocuk bu yaşta, ileride kiminle evleneceğini merak eder. Erkek çocuk, bu konudaki ilgisini karşı cinsten en sevdiği kişi olan annesine yöneltir. Bu durumda babasının ne olacağını düşünür ve bu duyguyla başa çıkamaz. Çünkü baba güç objesidir. Çocuk babaya karşı sevgiyle birlikte suçluluk hatta düşmanlık duyguları içindedir. Freud tanımladığı bu duruma oedipal karmaşa adını verir. Bu devrede çocuğun ilgisi cinsel organındadır ve ceza olarak cinsel organının kesileceği endişesine kapılır (kastasyon korkusu). Babasını yenemeyeceği fikri ile bu duyguları bastırır ve babası gibi olmaya çalışır. Babasını model alarak onunla özdeşleşir (Doğan, 1999; Ekşi, 1999; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Kız çocuk anneye hayrandır. Annesini sevindirmek, onun beğenisini kazanmak ister. Annesinin kıyafetlerini giyer. Bir taraftan anneye benzemeye diğer taraftan babaya kendini beğendirmeye çalışır. Babası ile arasına girdiği için annesine

düşmanlık hisseder. Kız çocuğun yaşadığı bu karmaşaya erektra karmaşası denir. Kız çocuk erkeklerin kendisinde bulunmayan bir organa sahip olduğunu fark eder. Bu durumun yarattığı düş kırıklığı ve eksiklik duygusuna Freud penise imrenme olarak adlandırır. Çok sevdiği annesi kendisini eksik olarak dünyaya getirdiği için annesine kırılır. Sonuçta kız çocuk anne ile özdeşim yapar (Doğan, 1999; Ekşi, 1999; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Burada önemli olan çocuğun aynı cinsiyetten ebeveynin tutum ve davranışlarını dış baskı ve zorlama olmaksızın isteyerek benimsemesidir. Bu şekilde kazanılan tutum ve davranışlar içselleştirilir ve dolayısıyla ileriki yaşlarda kalıcı olması beklenir. Okul öncesi dönem aynı zamanda anne babanın çocuğa yoğun biçimde toplumsallaşma eğitimi verdiği dönemdir. Bu eğitim verilirken anne babanın kullandığı disiplin yöntemlerinin ve çocuğa yaklaşım tarzının çocuk tarafından algılanabileceği ve yetişkinlikte hatırlanabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çocuğun anne babayla kurduğu özdeşim, anne babanın çocuk yetiştirme tutum ve davranışlarını da içermelidir. Bu durum ise kişilerin kendi çocuklarına, anne babalarının kendilerine davrandığı biçimde davranma olasılıklarına işaret eder (Doğan, 1999; Mızrakçı, 1994).

2.2.1.1.2. Bilişsel Gelişim Kuramı

Piaget, bilişsel gelişim kuramında organizmanın çevresine aktif adaptasyonundan söz etmektedir. Gelişimin organizmanın doğuştan getirdiği potansiyelle gerçekleşmesi görüşü odak noktası olarak organizmayı ele almaktadır. Sosyal çevrenin etkisini, çocukta varolan potansiyelin gerçekleşmesinde oynadığı yavaşlatıcı hatta inhibe edici rolle sınırlı tutmaktadır. Piaget anne baba tutumlarına ve bunun çocuklar üzerindeki etkilerine değinmemiştir. Ancak gelişimin basamaklar halinde oluştuğu ve çocuğun mevcut gelişim düzeyinde belirli bazı yetenek ve sınırlılıklara sahip olduğu görüşü bazı araştırmacıların anne baba tutum, davranış ve beklentileriyle çocuğun mevcut gelişim düzeyi arasında uyuma olup olmadığı konusunda incelemeler yapmasına neden olmuştur (Doğan, 1999; Gander, Gardiner, 2001).

Araştırma sonuçları, ailelerin çocuktan aşırı beklentilerinin ceza şekli ve sıklığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Horowitz, 1975). Ayrıca Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda da ailelerin çocuktan, yaşına uygun olmayan taleplerde buldukları saptanmıştır (Kağıtçıbaşı, 1981). Çocuğun mevcut gelişim düzeyi ile uyuşmayan beklentilerin ise çocuk üzerinde duygusal sorunlar yaratabileceği ortaya koyulmuştur (Yavuzer, 2003). Aşırı beklentiler kadar çocuğun ihtiyacı olan yaşa uygun uyarıların verilmemesi de gelişimi olumsuz etkileyerek, aşırı durumlarda çocuk ihmali hatta istismarına yol açabilir. Bu nedenle, ailelerin çocuk gelişim basamakları konusundaki bilgi düzeylerinin, çocuklarına karşı tutumlarını etkileyeceği düşünülmektedir (Mızrakçı, 1996).

2.2.1.2. Mekanik Model

Bandura’nın sosyal öğrenme kuramı bu model içerisinde yer almaktadır (Mızrakçı, 1996).

2.2.1.2.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bandura insan davranışı incelenirken insanın yaşadığı ortam içinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Öğrenme sürecine, sosyal ortam içinde bakıldığında gözlem yoluyla öğrenme öncelik kazanır. Çocuk çevresindeki kişileri gözler ve onların davranışlarını taklit eder. Bu tür öğrenmeye, model alarak öğrenme denilmektedir. Çocuğun gözlediği davranışı taklit etmesi için modelin bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. (Doğan, 1999; Gander, Gardiner, 2001; Mızrakçı, 1996).

Model almada dikkat boyutu: Gözlemlerle öğrenebilmek için modele dikkat edilmesi gerekir. Araştırmalar sonucunda başarılı, güçlü, prestij sahibi modelin taklit edilme olasılığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Model almada sıcaklık boyutu: Model sıcak, dostça ve destek verici ise model alınma olasılığı artar. Bandura’nın bu görüşü, Freud’un anaklitik özdeşim kavramını çağırıştırılmaktadır.

Modelin insiyatif sahibi olma boyutu: Modelin davranışlar sonrası ödül veya cezalar üzerinde etkisi varsa, model çocuk tarafından taklit edilir. Bu görüş de Freud'un rakiple özdeşim ilkesine benzemektedir.

Modelle gözlemci arasındaki benzerlik boyutu: Model ile gözleyen kişi arasında ortak özellikler varsa (cinsiyet, yaş, sosyal sınıf, ırk gibi) modelin taklit edilme olasılığı artar. Bu nedenle çocukların aynı cins ebeveyni daha çok taklit etmeleri beklenmektedir.

Anne babaların yukarıda sayılan özelliklerden hemen hepsini taşımaları sonucu, çocuklar anne babalarını özellikle de aynı cins ebeveyni model olarak alırlar. İleriki yaşlarda onlara benzer tutum, davranış ve değer yargıları gösterirler. Bu durum biraz da anne babaların ve çocukların aynı çevrede yaşaması sonucu meydana gelmektedir. Çoğunlukla kişiler anne babaları kadar o çevreye ait diğer kişilere de benzemektedirler.

Kişilik gelişiminin önemli bölümünün küçük yaşlarda tamamlandığı varsayıldığında bu görüşlerin geçerliliği daha yüksek olabilir. Oysa çocuk büyüdükçe taklit konusunda seçici davranmaya başlar. Anne babanın model alınması, çocuğun onlar gibi olmak isteyip istemediğine bağlı olarak değişir. Bu bağlamda, kişilerin anne babalarından gördükleri çocuk yetiştirme tutumlarının, kendi tutumlarına etkisinin, anne babalarını bu konuda onaylayıp onaylamamalarına bağlı olduğu düşünülmektedir (Keskin, 2005; Mızrakçı, 1994).

2.2.1.3. Sistem Modeli

Sistem modeli, sistemin dengeli bulmak ve korumak için fonksiyon gösterdiği görüşünü savunur. İnsan gelişiminin psikolojik ve sosyal sistemlerin kaynaşması yoluyla oluştuğu fikrini temel alır. Bu görüşe göre çevre ve insan karşılıklı ilişki sırasında bir denge arayışı içindedir ve bu arayış yaşam boyu sürmektedir. Dialektik kuram, etkileşim kuramı ve ekolojik kuram bu model içinde ele alınmaktadır (Cüceloğlu, 2000; Grusec, 2007; Horowitz, 1975; Keskin, 2005).

Bu model çerçevesinde ele alınabilecek Bell'in modeli (1971), çocuğun mizacının, anne baba çocuk arasında kurulacak ilişkideki önemini vurgulamaktadır. Model anne baba çocuk arasında sürekli sağlanması gereken dengeyi içerir. Bell anne baba standardı ile çocuk davranışının dengede olması gerektiğini ifade eder. Standardın üzerinde saldırganlık sonucu anne baba çocuğu dengeye getirecek disiplini uygularken, standardın altında yer alan çocukların istenen düzeye getirilebilmesi için desteklendiği fikri savunulur (Horowitz, 1975).

2.2.1.3.1. Dialektik Kuram

Dialektik kuram gelişen insan ve değişen çevre koşullarının etkileşimleri üzerine odaklanır. Kişinin çevresel şartlardan hiç değilse bir kısmını seçmekte özgür olması ve sonuçta bu çevre tarafından şekillendirilmesi, insan tutum ve davranışlarını değerlendirmedeki bakış açılarını oluşturmaktadır. Bu görüş aile ilişkileri konusuna da değinir. Anne baba çocuk arasındaki ilişkinin yalnızca ikili ilişki düzeyinde incelenmekle kalınmaması, çocuk ve aileyle ilişkide olduğu düşünülen tüm çevre etkenlerinin araştırmalara katılması gereğini vurgulamaktadır (Mızrakçı, 1994).

2.2.1.3.2. Etkileşim Kuramı

Etkileşim kuramında anne babaların çocuğun davranışlarını şekillendirmeye çalışırken, kendi davranışlarını da çocuğa göre şekillendirdikleri görüşü savunulmaktadır. Anne babanın çocuğa karşı tutum ve davranışları incelenmek istendiğinde, çocuğun kişilik özellikleri ve bunun anne babaya yansması göz önüne alınmalıdır. Aile etkileşimler ve birbirine geçmiş yapılardan oluşan entegre bir sistemdir (Maccoby, Martin,1983).

2.2.1.3.3. Ekolojik Kuram

Ekolojik kuramda gelişen insan ve değişen çevrenin sürekli etkileşimine bakılmaktadır. Yakın çevre ile başlayan ilk etkileşimleri, sosyokültürel çevrenin de katılımıyla daha geniş çevrelerle etkileşimler izlemektedir (Mızrakçı, 1994).

2.2.2. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sınıflandırılmasına Yönelik Çalışmalar

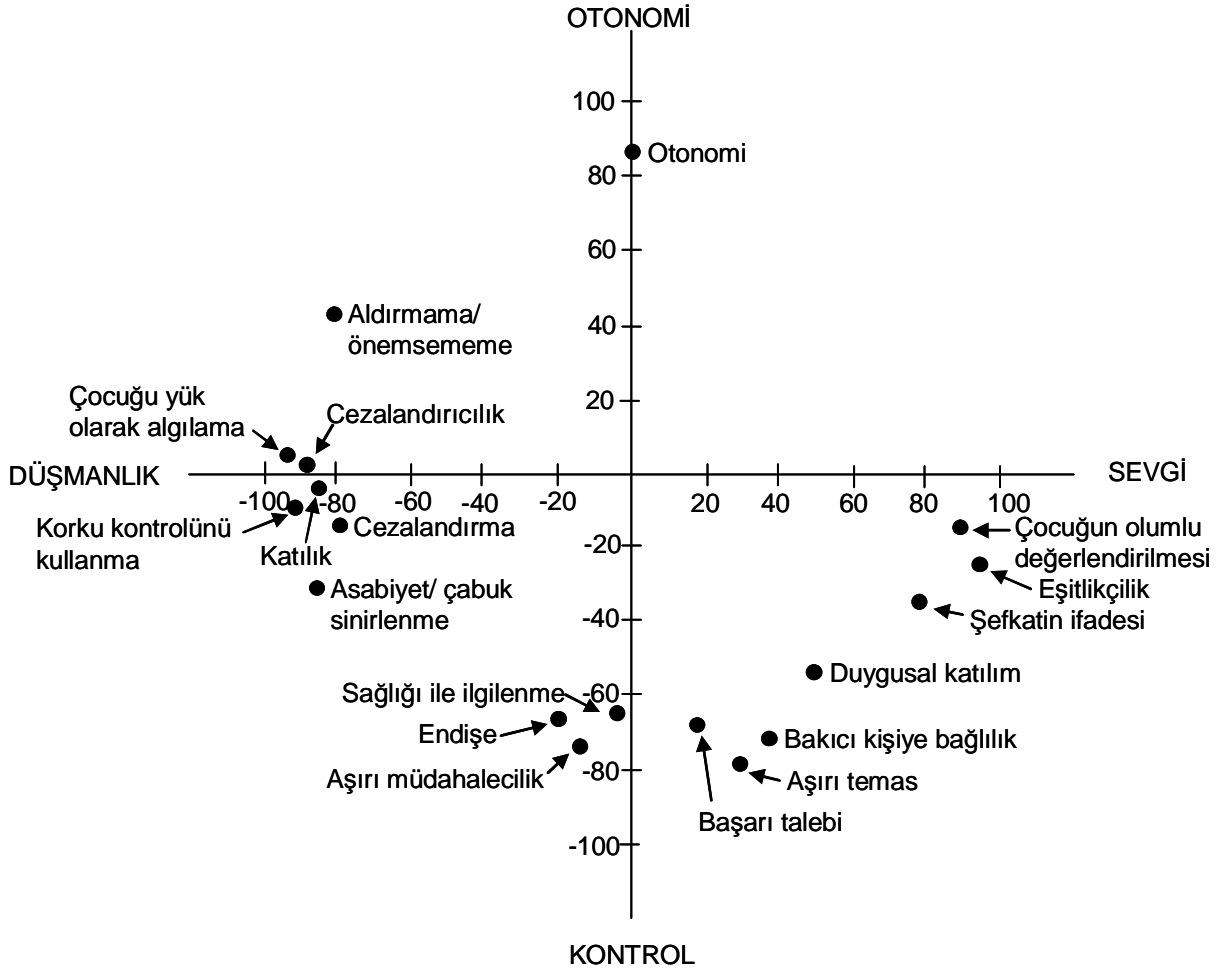
Bu bölümde, anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının sınıflandırılmasına yönelik olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Symonds (1936) ebeveyn davranışlarında iki ana boyut olduğunu öne sürmüştür. Bunlar kabul etme-reddetme ve baskınlık-itaat boyutlarıdır (Horowitz, 1975).

Baldwin, Kalhorn ve Breese (1945, 1949), çocuk bir aylıkken başladıkları ev gözlemlerini iki buçuk yıl sürdürmüşlerdir. Sonuçta üç boyut belirlemişlerdir. Bu boyutlar şunlardır: Şefkat (kabullenme, şefkat gösterme ve iletişim), üstüne düşme- ilgilenme (bebek gibi davranma, koruyuculuk, ilgi gösterme), demokrasi (izlenen politikaların demokrasisi ve netliği, zorlayıcı olmayan önerme, açıklama yapmaya hazır olma, anlayış) (Horowitz, 1975). Evdeki demokrasi boyutunun içerdiği davranışlar, evde çocuğun fikrine önem verme ve ailenin verdiği kararlara çocuğu da ortak etme şeklinde açıklanmıştır (Argun, 1995). Elde ettikleri boyutlar sıcaklığa karşı düşmanlık, demokrasiye karşı otokrasi ve duygusal katılıma karşı yansızlık şeklinde de ifade edilmiştir (Mızrakçı, 1994).

Schaefer (1959) anne baba tutumları ile ilgili araştırmalarda veriler arası korelasyona bakmıştır. Çocuk bir aylık ile üç yaş arasındayken bir görüşmeci tarafından on-on iki görüşme yapılmıştır. Görüşmecinin notları üzerinden anne çocuk etkileşimine ilişkin on sekiz davranış derecelendirilmiştir. Bu on sekiz anne davranışının sistematik dairesel bir sıra oluşturduğu ve iki yönde birbirlerinden ayrıldıkları görülmüştür. Bu boyutlardan ilki sevgi-düşmanlık, ikincisi ise otonomi-kontroldür. Sevgi-düşmanlık boyutunun bir ucunda kabul etme diğer ucunda reddetme; otonomi-kontrol boyutunun ise bir ucunda sahiplenme diğer ucunda özgür bırakma yer almaktadır.

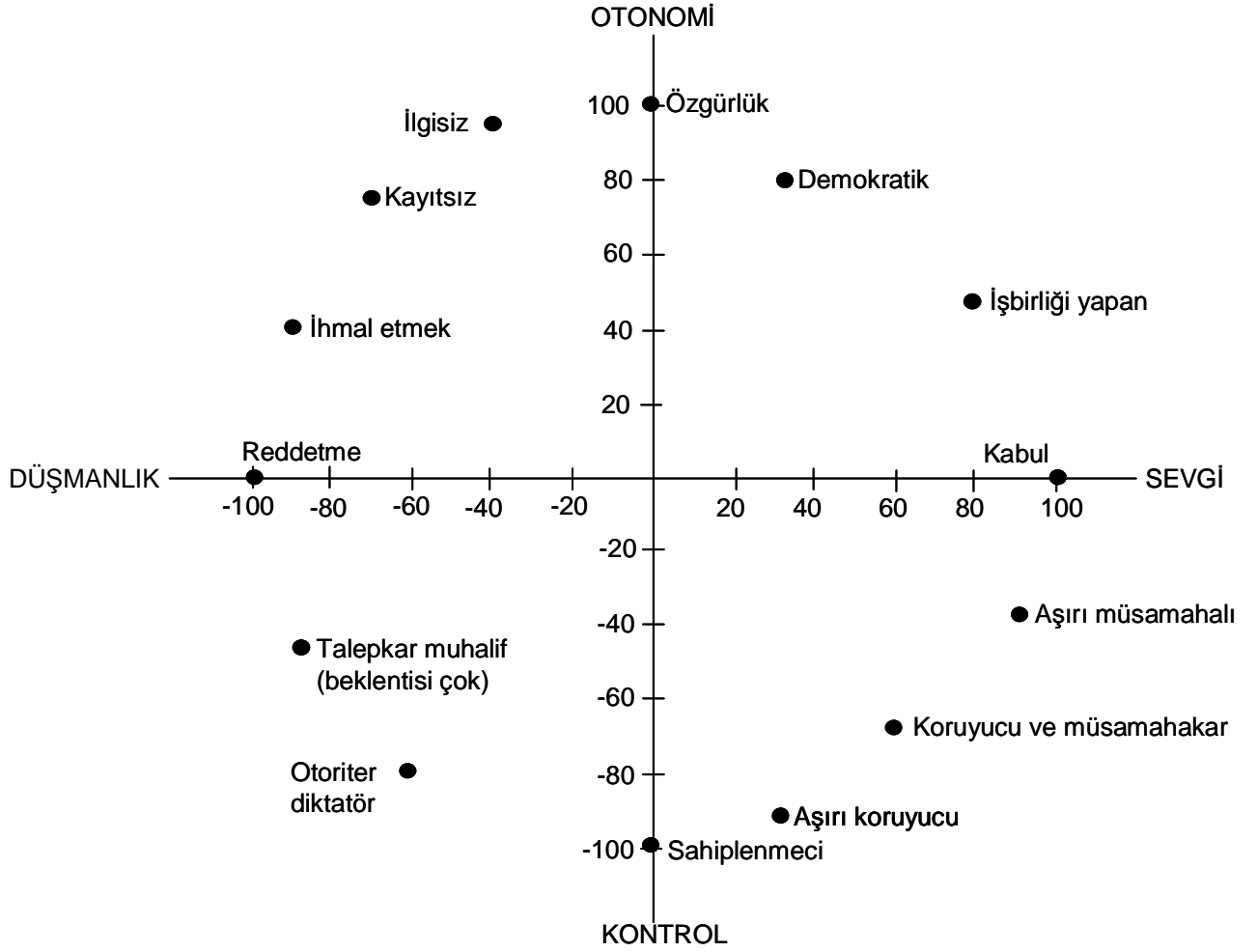

Şekil 1. Anne Davranış Oranlarının Dairesel Bir Sıralaması
(Horowitz, 1975)

Şekil 1'e bakıldığında; sevgi-düşmanlık boyutunun kabul etme ucunda, çocuğun olumlu olarak değerlendirilmesi, şefkatin ifade edilmesi ve çocuğa eşitlik tanınması yer almaktadır. Buna karşılık aynı boyutun reddetme ucunda çocuğu cezalandırma, katılık, çocuğu yok olarak algılama ve korkutma bulunmaktadır. Otonomi-kontrol boyutunun sahiplenme ucunda başarı talebi ve aşırı müdahalecilik vardır.

Faktör analizine dayalı çalışmalar sevgi-düşmanlık ve otonomi-kontrol boyutlarının bağımsız olarak kavramsallaştırılabileceğini göstermektedir. Başka bir deyişle bir ebeveyn kabul eden-özgürlükçü, kabul eden-sahiplenmeci ya da reddeden-özgürlükçü, reddeden-sahiplenmeci tavırlar içinde olabilir (Horowitz, 1975).

Şekil 2. Anne Davranış Kalıplarının Varsayımsal Dairesel Bir Sıralaması (Horowitz, 1975)

Şekil 2 incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Demokratik tutum ve işbirlikçi yaklaşım sevgi ve otonominin; otoriter tutum ve yüksek beklentiler düşmanlık ve kontrolün; ilgisiz tutum, umursamazlık ve sorumsuzluk düşmanlık ve otonominin; aşırı izin verici ve aşırı koruyucu tutum sevgi ve kontrolün birleşimindedir.

Becker ve Krug (1964) yaptıkları çalışmalar sonucunda, çocuk davranışlarının dışa dönüklük-içe dönüklük ve duygusal dengelilik-duygusal düzensizlik şeklindeki iki boyutlu bir dairesel sıralama modeli ile son derece uyumlu olduğunu belirlemişlerdir. Okul öncesi dönem ve okul çocuklarının davranışlarının bu dairesel modele uyduğu görülmüştür (Horowitz, 1975).

Baumrind ve Black (1967) gözlem ve görüşme yoluyla topladıkları veriler sonucunda anne baba tutumlarını incelemek için dört boyut önermişlerdir. Bu boyutlar kararlı disiplin, olgunluk talebi, kısıtlayıcılık ve bağımsızlığın cesaretlendirilmesidir (Horowitz, 1975; Mızrakçı, 1994).

Baumrind (1971) okul öncesi dönemdeki çocuklarda anne-baba-çocuk arasındaki etkileşimi incelemiş ve dört boyut belirlemiştir. Bunlar anne baba denetimi, anne baba çocuk iletişimde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım-destek boyutlarıdır. Anne baba denetimi boyutu, anne baba tarafından koyulan kurallara çocuğun ne oranda uymak zorunda olduğunu gösterir. Anne baba çocuk iletişimde açıklık boyutu, anne babanın verilecek kararlarda çocuğun düşüncesine saygı göstermelerini, bu konuda çocuğu desteklemelerini ve çocuğun davranışlarına sınır getirme nedenini açıklamalarını ifade eder. Anne babanın çocuğu zihinsel, toplumsal ve duygusal alanda başarılı olması için yüreklendirmesini gösteren, olgunluk beklentisi boyutudur. Bakım-destek boyutu anne babanın çocukla ilişkisinde ne derece sevecen ve sıcak davrandıklarını gösterir.

Baumrind bu dört boyutun bileşenlerine bağlı olarak üç temel anne baba tutumu ortaya koymuştur. Bunlar otoriter, izin verici (müsamahakar) ve yetkin (demokratik) tutumdur (Von Der Lippe, 1999; Wang, Phinney, 1998; Winsler, Madigan, Aquilino, 2005).

Maccoby ve Martin (1984) çocuk yetiştirme tutumlarını kabul-ilgi ve kontrol olmak üzere iki boyut açısından ele almışlardır. Bu iki boyutun birleştiği noktada dört çeşit anne baba tutumu tanımlamışlardır. Baumrind'in sınıfladığı izin verici anne baba tutumunu izin verici-hoşgörülü ve izin verici-ihmkar olmak üzere ikiye ayırmışlardır. İzin verici-hoşgörülü anne babalar yüksek düzeyde kabul-ilgi ve düşük düzeyde kontrol sergiler. İzin verici-ihmkar anne babalar ise her iki düzeyde de düşük tutuma sahiptirler. Buna göre her iki izin verici anne baba tutumunda kontrol boyutu düşükken izin verici anne babalar arasındaki farklılık anne babanın göstermiş olduğu kabul-ilgiden kaynaklanmaktadır.

Otoriter anne babalar ise yüksek düzeyde kontrol isteğine sahipken düşük düzeyde kabul-ilgi gösterirler. Otoriter ve demokratik anne babaların çocuklarının gelişimindeki farklılık anne babanın kabul-ilgi düzeyindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Çünkü sınıflamadaki her iki tutumda da kontrol boyutu yüksektir (Maccoby, Martin,1984).

2.2.3. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sınıflandırılması

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları; aşırı koruyucu, aşırı izin verici, baskıcı-otoriter, dengesiz-kararsız, ilgisiz ve demokratik tutum olarak sınıflandırılmaktadır.

2.2.3.1. Aşırı Koruyucu Tutum

Kontrol ile birlikte kabul-ilgi de yüksektir. Çocuğun gereğinden fazla kontrol edilmesi ve özen gösterilmesi şeklinde ortaya koyulur. Anne baba çocuğu düşman bir çevreye karşı korur gibidir. Çocuğa karşı ölçüsüzce özveride bulunulur. Bu özveri karşısında anne baba çocuktan her türlü isteği bulunma hakkını elde ettiğini düşünerek çocuktan bu özveriyi anlamasını bekler. Çocuğun yapabileceği işleri bile anne üstlenir. Anne 8-9 yaşına gelse de çocuğu kendi eliyle besler, kendi yatağında uyutur. Her an çocuğun başına olumsuz bir durum gelebilir kaygısıyla hareket eder. Çocuğun terleyeceği, üşüteceği düşünülerek özgürce oyun oynamasına izin verilmez. Düşer, canı yanar kaygısıyla sokakta oynatılmaz. Anne bu tür davranışıyla çocuğa sevgisini gösterdiğini ve ona yardım ettiğini düşünür. Ancak gerçekte kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu karşılamaktadır (Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yavuzer, 1999; Yörükoğlu, 2004).

Aşırı koruyuculuk duygusal alanlarda da kendini gösterir. Çocuğun üzüntü, kaygı, korku gibi acı veren hiçbir duyguyu yaşamasına izin verilmez. Çocuk gerçek yaşamdan yalıtılan yapay bir dünyaya sokulur. Her şey kolaylaştırıldığı için çocuk yaşama hazırlıksız bırakılır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Yavuzer, 2003).

Aşırı Koruyucu Tutumun Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuğun kendini güdülemek, korumak ve geliştirmek için enerjisi azdır. Problemlerle baş etmede güçlük yaşar. Duygularından kaçır ve duygularını bastırmaya çalışır. Çocuk, ürkek, inatçı, mantıksız kavgalar çıkaran, çabuk mutsuz olan, diğır kişilere bağımlı bir birey olur (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Stein, 2007; Yavuzer, 2001; Yörükoğlu, 2004).

Arı ve Seçer (2004) aşırı koruyucu anne baba tutumunun çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini azalttığını belirlemişlerdir.

Erkan (2002) sosyal kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin anne baba tutumlarını belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Sosyal kaygı düzeyi yüksek ergenlerin sosyal kaygı düzeyi düşük olanlara göre ailelerinde daha fazla koruyucu tutumlarla karşılaştıkları bulunmuştur.

Yeşilyaprak (1993) kişilik gelişimindeki ailesel faktörlerin etkisini incelediği çalışmasında, koruyuculuğun, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilediğini, gencin dıştan yönetilen bağımlı bir kişilik yapısı geliştirdiğini saptamıştır.

2.2.3.2. Aşırı İzin Verici (Müsamahakar) Tutum

Çocuk merkezci aile olarak da adlandırılmaktadır. Kontrolün düşük kabul- ilginin yüksek olduğu tutumdur. Anne baba çocuğa karşı çok ilgili ve duyarlıdır. Çocuğa aile ve toplum içinde uyması gereken kurallar öğretilmez. Bazı basit kurallar söz konusu olduğunda da çocuğun bu kurallara uymaması durumunda yaptırım uygulanmaz.

Anne baba çocuğun istekleri doğrultusunda hareket eder. Çocuktan olgun davranış talebinde bulunmaz. Çocuk mümkün olduğun kadar az engellenir. Çocuğun cinsel ve saldırgan dürtüleri bile kabul edilir. Çocuğun seçimlerine, yemek,

uyku ve oyun saatlerine karışılmaz (Haktandır, 2007; Novak, Broom, 1999; Potts, Mandleco, 2002; Stein, 2007).

Aşırı İzin Verici Tutumun Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuk disiplinsiz, sınırlarını çizemeyen, nerede ne yapacağını bilmeyen bir birey olur. İlk kez okul döneminde karşılaştığı kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrar ve uyum sağlayamaz. Yetişkin olduğunda toplumun vermediği hakları kendine tanımaya kalkışır. Diğer insanların dikkatini çekmek ister ve onların kendisine hizmet etmesini bekler.

Sosyal sorumluluk düzeyi düşüktür. Dürtüsel davranış ve saldırganlık yüksektir. İstediklerini elde etmek için bekleme, düşleme, merak ve coşku yaşamaz. Bu nedenle sürekli yeni ve yapay coşkular oluşturma gereksinimi vardır. Doyumsuz bir yetişkin olur (Haktandır, 2007; Stein, 2007; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

2.2.3.3. Baskıcı (Otoriter) Tutum

Kontrolün yüksek kabul-ilginin düşük olduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Kurallar çocuğa açıklanmadan koyulur. Çocuğun bu kurallara sıkı sıkıya uyması beklenir. Anne baba kendisini toplumsal otoritenin temsilcisi olarak görür ve çocuktan mutlak itaat bekler. Boyun eğmeğe bir erdem gözüyle bakılır. Anne baba çocuğu toplumsal standartlara göre kendi tasarladığı gibi şekillendirilmeye çalışır (Gander, Gardiner; 2001; Haktandır, 2007; Novak, Broom, 1999; Yavuzer, 1999).

Anne baba çocuğun kendine ait bir düşüncesi olduğunu kabul etmez. Çocuğu kendini yönetebilecek ve kendi hakkında bazı kararları alabilecek güçte görmez. Her türlü kararı kendisi verir. Çocuğun bağımsızlığı ve bireyselliği desteklenmez. Anne baba çocukla sözel iletişim kurmaya önem vermez. Çocuğa tanınan haklar en aza indirilmiştir. En doğal hakları bile çocuğa usluluğu karşısında sunulur. Çocuğun kişilik özellikleri, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmaz. Anne baba çocuğa sevgisini çocuk istenilen şekilde davranınca gösterir. Sevgi istenilen davranışı elde etmede pekiştirir.

olarak kullanılır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Bilen, 1983; Nyatanga, 2005; Öksüz, 2002; Özgür, Özgür, 1994; Yavuzer, 2001; Yörükoğlu, 2004).

Çocuk sürekli olarak anne babanın eleştirileriyle karşı karşıyadır. Çocuğun en küçük yanılığı ve yaramazlıkları gözden kaçmaz. Çocuk istenilen davranışın dışına çıktığında cezalandırılır. Verilen ceza çoğu zaman suçla orantısızdır. Çocuğun ceza ile yanılığ davranış arasındaki bağlantıyı kurabileceği şekilde ceza verilmez. Ceza suçlama, kınama, ayıplama şeklinde olabileceği gibi fiziksel ceza şeklinde de olabilir (Nyatanga, 2005; Stein, 2007; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yavuzer, 2003).

Baskıcı (Otoriter) Tutumun Çocuk Üzerine Etkileri

Otoriter tutum sonucunda çocukta her türlü otoriteye karşı meydan okuma, başkaldırma şeklinde davranışlar, kızgınlık ve düşmanlık duyguları olabilir. Çocuk hem aşağılandığı hem de gereksinimleri karşılanmadığı için anne babasına kızar. Saldırganlık düzeyi yüksektir. Saldırganlık düzeyinin yüksek olması farklı şekillerde açıklanabilir. Fiziksel ceza kullanan aileler çocuklarına saldırgan model oluştururlar. Diğer taraftan otoriter tutum çocukta aileye karşı düşmanca duygular uyandırır. Anne babanın, saldırganlık düzeyi yüksek çocukla başa çıkabilmek için daha katı bir tutum izlemek durumunda kalabileceği şeklinde de yorumlanabilir.

Çocuk attığı her adımda yanılığ yapma korkusu yaşar. Yeni bir şey denemekten korkar. Bağımsızlık düzeyi düşüktür. Çocuğun kendine güvenini ortadan kaldırır. Sorumluluk duygusu gelişmemiştir. Ceza almamak için yalan söyleyebilir.

Çocuk sesli, uslu, nazik ve dikkatli olmasına karşın küskün, pasif, çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı duyarlı ve içine kapanık bir yapıya sahiptir. Çocuk kendini değersiz hisseder. Aşağılılık duygusu olabilir. Çocuğun dış kontrolü yüksek, iç kontrolü düşüktür. İç kontrol gelişmediği için anne baba kontrolü olmadığında kendini kontrol etmede başarısız olur (Cüceloğlu, 2000; Gander, Gardiner; 2001; Nyatanga, 2005; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yavuzer, 2003).

Argun (1995) annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun denetim odağı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Otoriter tutumda olan annelerin çocuklarının dışsal denetimli oldukları belirlenmiştir.

Arı ve Seçer (2004) otoriter anne baba tutumunun çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini azalttığını belirlemiştir.

Erkan (2002) yaptığı araştırmada sosyal kaygı düzeyi yüksek ergenlerin sosyal kaygı düzeyi düşük olanlara göre ailelerinde daha fazla otoriter tutumlarla karşılaştıklarını bulmuştur.

Yapılan bir başka çalışmada depresyonu olan ergenler ile anne babalarının aile ilişkileri ve bilişsel çarpıtmaları incelenmiştir (Eryüksel, Akün, 2003). Depresyonu olan ergenlerin olmayanlara göre, anne ve babalarıyla ilişkilerinden hoşnut olmadıkları, anne babalarının çeşitli kural ve sınırlandırmalarla hayatlarını mahvedebileceklerine ve onlara kolayca haksızlık yapabileceklerine dair abartılı inançlara bağlı oldukları bulunmuştur. Ergen, anne ve babaların depresyon puanları, ergen-ebeveyn çatışması, aile ilişkilerine dair çarpıtılmış inançları ve anne babaların fonksiyonel olmayan tutumlara bağlılıkları arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ulusoy, Demir ve Baran (2005) tarafından yapılan çalışmada ebeveynin çocuk yetiştirme biçimi ile aile içi şiddet, gencin madde bağımlılığı, hayatı yaşamaya değer bulmaması, vücuduna zarar verme davranışı, okula devamsızlığı, evden kaçma davranışı ve arkadaşları ile ilişki kuramaması arasında güçlü ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Özellikle otoriteyi aşırı kullanan baskıcı ebeveynlerin ergenlerin intihar da dahil pek çok sapmış davranışa yönelmelerinde uygun aile atmosferini oluşturdukları görülmüştür.

Yeşilyaprak (1993) fiziksel ve duygusal cezalandırmanın çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilediğini, gencin dıştan yönetilen bağımlı bir kişilik yapısı geliştirdiğini saptamıştır.

2.2.3.4. Dengesiz-Kararsız Tutum

Bu tutumda anne baba arasında görüş ayrılığı olabileceği gibi anne ya da babanın gösterdikleri değişken davranış biçiminde de görülebilir. Anne baba, çocuğun yanında, çocuk konusunda birbirlerini eleştirirler. Birinin olumlu yaklaşımını diğeri olumsuz olarak değerlendirir. Davranışın uygun ya da uygun olmayan sınıfına girmesi anne babanın ruh haline göre değişir. Çocuk hangi davranışın ne zaman ve nerede istenmediğini anlayamaz. Çocuk davranışın doğru ya da yanlış oluşunu değil ne zaman yaparsa cezadan kurtulacağını düşünür (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Erginel,1996; Yavuzer, 1999).

Dengesiz-Kararsız Tutumun Çocuk Üzerine Etkileri

Çocukta değerler sisteminin oluşması engellenir. Çocuk kendisiyle ve anne babasıyla çatışır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Erginel,1996; Yavuzer, 1999).

2.2.3.5. İlgisiz Tutum

Kontrol ve kabul-ilginin çok düşük düzeyde bulunduğu çocuk yetiştirme tutumudur. Anne baba çocuğa ayıracağı zamanı, çocuğu ile kuracağı ilişkiyi en aza indirmeye çalışır. Çocuğu kendinden uzak tutar ve onu diğeri işlerine engel olarak görür. Anne baba çocuğu ihmal eder, hatta psikolojik açıdan reddeder. İlgisiz tutumun uç noktasında çocuk istismarı görülmektedir.

Anne baba çocuğun ilgi ve gereksinimlerinden habersizdir. Çocuğa sevgi göstermediği gibi kontrol de uygulamaz. Çocukta istenilen davranışların yerleşmesi için herhangi bir pekiştirme kullanılmaz. Çocuk anne babayı rahatsız etmediği sürece çocukla ilgili sorun yoktur. Rahatsız ettiğinde ise çocuğa karşı düşmanca bir tavır takınılır (Nyatanga, 2005; Stein, 2007; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yavuzer, 2003).

İlgisiz Tutumun Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuk kendisi hakkında olumlu görüşler geliştiremez. Kendini değersiz hisseder. Benlik saygısı düşüktür. Okulda başarılı olamaz. Yanlış arkadaşlar edinir. Çocuk anne babanın ilgisini çekmek için kötü davranışlar sergiler. Madde kullanımı görülebilir. İlgisiz tutumla yetiştirilen çocukta suç işleme oranı artmıştır (Nyatanga, 2005; Stein, 2007; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yavuzer, 2003).

Yapılan bir çalışmada anne tutumunu ilgisiz olarak ifade eden çocukların duygusal tepki vermeleri düşük olarak bulunmuştur (Gürsoy, Çoşkun, 2006).

Hakan (2003), yurt dışı yaşantısı geçiren ve geçirmeyen lise öğrencilerini anne baba tutumlarını algılamaları açısından karşılaştırmıştır. Yurt dışı yaşantısı geçiren öğrencilerin, geçirmeyenlere göre, anne baba tutumlarını daha ilgisiz algıladıkları belirlenmiştir.

Ulusoy, Demir ve Baran (2005) tarafından yapılan çalışmada otoriteyi hiç kullanmayan ilgisiz ebeveynlerin ergenlerin intihar da dahil pek çok sapmış davranışa yönelmelerine neden olan aile ortamını oluşturdukları belirlenmiştir.

2.2.3.6. Demokratik (Yetkin) Tutum

Kontrolün ve kabul-ilginin birlikte ve dengeli bir şekilde görüldüğü çocuk yetiştirme tutumudur. Çocukla sözel iletişim kurulur. Çocuğun anne babayı dinlediği gibi, anne baba da çocuğu dinler. Çocuğun görüşlerine değer verilir. Bağımsızlığı desteklenir. Çocuğun kişiliğine saygı gösterilir. Anne baba kendi haklarını ve çocuğun haklarını korur. Çocuğun da aynı şekilde davranmasını bekler. Anne baba iyi birer model olarak istenilen davranışları öğretmeye çalışır. Demokratik tutumda işbirliği ve paylaşım vardır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Haktandır, 2007; Stein, 2007; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Çocuğa sevgi karşılıksız verilir. Çocuğun eşsizliğı kabul edilir. Anne baba çocuğun ilgi ve gereksinimlerine duyarlıdır. Çocuğun ilgilerini göz önünde tutarak onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar. Vereceğı sorumluluğun çocuğun yetenek ve kapasitesini aşmamasına özen gösterir. Çocuğa deneme ve yanılma payı bırakılır (Cüceloğlu, 2000; Eldeleklioğlu, 1994; Nyatanga, 2005; Stein, 2007; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007).

Anne baba çocuktan olgun davranış talebinde bulunur. Standartları belirler ve bunu çocuğa açıklar. Kesin sınırlamalar yerine çocuğa seçenekler sunulur. Kurallar çocukla konuşularak koyulur. Kurallara uyum sağlaması için çocuk desteklenir. Kurallar çocuğun yaşına ve kişilik yapısına uygundur. Ceza verileceğinde nedeni açıklanır ve hatayı telafi edici ceza uygulanır (Nyatanga, 2005; Öksüz, 2002; Özgür, Özgür, 1994; Potts, Mandleco, 2002; Yavuzer, 2001; Yörükoğlu, 2004).

Demokratik Tutumun Çocuk Üzerine Etkileri

Çocuğun benlik saygısı yüksektir. Sorumluluk duygusu gelişmiştir. Ahlaki değerleri kazanmıştır. İç kontrolü yüksektir. Çocuk zorlukları kendi gücü ile yenmeyi deneyimler. Denemekten ve başarısız olmaktan korkmaz. Kendine güvenir. Başarı düzeyi yüksektir. Hayal gücü yüksek, sabırlı ve meraklıdır. Çocuk dünyaya ve insanlara olumlu gözle bakar. Kişilerarası ilişkileri gelişmiştir. Duygu ve düşüncelerini ifade edebilir. İşbirliğine açıktır. Grup içinde lider konumunda, atılgan ve aktiftir. Sosyal olarak uyumludur. Duyusal açıdan dengeli ve mutlu bir birey olur (Eldeleklioğlu, 1994; Haktandır, 2007; Nyatanga, 2005; Stein, 2007; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark., 2007; Yörükoğlu, 2004).

Argun'un (1995) çalışmasında ev işlerinden ve çocukla birlikte olmaktan memnun olan, çocuğun bağımsızlığını ve davranışlarını destekleyen annelerin çocuklarının daha çok içsel denetimli oldukları bulunmuştur.

Arı ve Seğer (2004) demokratik anne baba tutumunun çocukların psikososyal temelli problem çözme becerisini artırdığını bulmuşlardır.

Yapılan bir başka çalışmada ilköğretim öğrencilerinin öz kavramı düzeyini etkileyen etmenler incelenmiştir. Anne babanın demokratik tutumunun çocuğun öz kavramını olumlu yönde etkilediği ortaya koyulmuştur (Barut, Ayyıldız, 2005).

Çakır (2003) ergenlerin kimlik statülerinin anne baba tutumları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu bulmuştur. Anne babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin, başarılı kimlik statüsünde, ihmal edici olarak algılayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek puan aldıkları belirlenmiştir.

Erbil, Divan ve Önder (2006) tarafından, ergenlerin benlik saygısına ailelerin tutum ve davranışlarının etkisi araştırılmıştır. Demokratik ailelere sahip ergenlerin benlik saygılarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Güçray'ın (1993) araştırmasında anne babasının tutumlarını demokratik algılayan çocukların öz saygıları otoriter algılayanlara göre yüksek olarak belirlenmiştir.

Haktanır ve Baran'ın (1998) çalışmasında gençlerin anne babalarını demokratik olarak algılayışlarındaki artışa paralel olarak benlik saygılarında da artış olduğu saptanmıştır.

Küçük (1990) anne demokratik tutumda olduğunda gencin sürekli kaygı düzeyinin düşük olduğunu belirlemiştir. Babanın demokratik tutumunun gencin olumlu aile ve sosyal ilişkilerini belirlediği ortaya koyulmuştur.

Musaoğlu ve Güre'nin (2005) araştırma sonuçları, ilk ergenlik dönemindeki kızlar hariç diğer bütün yaş gruplarındaki kız ve erkeklerin davranışsal özerkliğini anneden algılanan kabul-ilginin anlamlı olarak etkilediğini göstermiştir. Anne babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin, hem otoriter hem de izin verici-ihmalkar olarak algılayan ergenlere göre daha fazla davranışsal özerklik gösterdikleri bulunmuştur.

Saydam ve Gençöz (2005), aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve gencin kendilik değerinin gençlerde görülen davranış problemleriyle ilişkisini incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Ergenin, anne babanın baskı-disiplin tutumunu reddetmesi ve arkadaşça ve eşit paylaşımcı tutumu istemesi, ergenler tarafından belirtilen dışa yönelim problem davranışlarıyla ilişkili bulunmuştur.

Yeşilyaprak (1993) kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisini incelediği araştırmasında, çocuğa ilgi ve şefkat gösterme, çocuğu destekleme, ona amaçlarına ulaşmasında yardım etme, tutarlı disiplin uygulama derecesi arttıkça çocuğun kişilik gelişiminin olumlu yönde olduğunu, gencin içten kontrollü bir kişilik geliştirdiğini belirlemiştir.

Bir diğer çalışmada çocukların algıladığı anne baba arasındaki uyum, anne baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiştir (Yılmaz, 2001). Anne baba tutum ölçeğinin özerklik boyutunun akademik yeterliliği ve davranıştan hoşnut olmayı anlamlı düzeyde etkilediği ortaya koyulmuştur.

2.2.4. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenler

2.2.4.1. Sosyodemografik Özellikler

Annenin Yaşı

Küçük yaşta olmak olgunluk düzeyi açısından anneyi olumsuz yönde etkilemektedir. Genç anneler, özellikle ergenlik döneminde anne olanlar, çocuk yetiştirme konusunda isteksiz davranabilir ve çocuklarına aşırı beklenti koyabilirler. Genç yaşta olmak, annenin çocuğu kabul etmemesine, çocuğuna ilgisiz davranmasına neden olabilir (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Grigorenko, Sternberg, 2000; Mızrakçı, 1994).

Anne Babanın Eğitim Durumu

Eğitim düzeyi yüksek olan anne babalar çocuklarının kendilerini yönetmelerine önem verirler. Gelişimi için çocuğa özgürlük verilmesi gerektiğine inanırlar. Çocuk yetiştirmede ana hedefin disiplin olmaması gerektiğini düşünürler. Eğitim düzeyi düşük olan anne babalar ise geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarına bağlı kalmaktadırlar (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Grigorenko, Sternberg, 2000; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000; Von Der Lippe, 1998).

Pektaş ve Özgür (2005) yaptıkları çalışmada annenin eğitim düzeyinin düşük olması durumunda çocuğun daha fazla anne baba reddi algıladığını ortaya koymuşlardır.

Annenin Çalışma Durumu

Çalışma annenin sosyal destek kaynaklarından biridir. Çalışan anne geleneksel çocuk yetiştirme değerlerinden uzaklaşmakta ve demokratik tutum göstermektedir. Buna karşılık annenin işinden memnun olmadığı ve iş yerinde stres yaşadığı durumlarda çocuğu ile ilişkisi olumsuz etkilenebilir. Çalışan anne çocuğunu ihmal ettiğini düşünerek kendini suçlayabilir. Bundan kurtulmak için çocuğuna aşırı izin verici ya da aşırı koruyucu davranabilir (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Von Der Lippe, 1998).

Haktanır ve Baran'ın (1998) araştırmasında annesi çalışan gençlerin çalışmayanlara göre ebeveynlerini daha demokratik olarak algıladıkları saptanmıştır.

Annenin Mesleği

Annenin mesleği etkinliklere katılmasına ve kişisel gelişimine olanak sağlayan nitelikte ise anne çocuğuna karşı daha demokratik davranmaktadır. Annenin mesleki

eğitimi çocuk yetiştirme konusunda bilgili olmasını sağlayabilir (Çetinkaya, Başbakkal, 2005).

Çetinkaya ve Başbakkal (2005) çocuk sağlığı ve hastalıkları kliniğinde çalışan ve çocuğu olan hemşirelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemişlerdir. Mesleki derneklere üye olma, kongrelere ve kişisel gelişim için etkinliklere katılmanın çocuk yetiştirme tutumlarını olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

Annenin En Uzun Süre Yaşadığı Yer

İl merkezinde yaşamış olan annelerin sosyokültürel düzeylerinin daha yüksek olacağı dşnlmektedir. Küçük yerleşim birimleriyle karşılaştırıldığında il merkezlerinde olanaklar daha fazla ve bunlara ulaşmak daha kolaydır. Küçük yerleşim birimlerinde geleneksel değerler ön plana çıkmaktadır. İl merkezinde yaşamış olan annelerin çocuklarına karşı daha demokratik tutumda olmaları beklenir (meroğlu, 1996).

Ailenin Sosyoekonomik Durumu

Sosyoekonomik yönden st düzeyde olan anne babalar, alt düzeydekilere göre otoriteye daha az önem vermekte, eşitliği, bağımsızlığı, girişimciliği daha önemli görmektedirler. Çocuklarıyla sözel iletişim kurmaktadırlar. Olanakların kısıtlı olduğu çevrede çocuğa karşı daha olumsuz yaklaşılmaktadır (Ayyıldız, 2005; Grusec, 2007; Haktandır, 2007; Mızrakçı, 1994; meroğlu, 1996; Recepov, 2000; Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000).

Aile Tipi

Çekirdek ailede eşler ilişkilerini kendi aralarında düzenleyebilirler. Çocuklarını kendi görüşleri doğrultusunda yetiştirebilirler. Buna karşılık çekirdek ailede anne çalışıyorsa çocuğun bakımı sorun olabilir (Ayyıldız, 2005; Tortumluoğlu, 1999).

Geniş aile kişisel özgürlüğü kısıtlayıcı ve gelişimi engelleyici bir yapıya sahiptir. Ailede büyük ebeveyn bulunması annenin aile içinde sıkıntı ve stres yaşamasına, dolayısıyla bu olumsuz duygularını çocuğuna yansıtmasına neden olmaktadır. Geniş ailede çocuğa bir kişi ceza verirken diğer kişinin cezayı onaylamaması şeklinde tutarsızlık yaşanabilir. Büyük ebeveynlerin çocuğa aşırı hoşgörü göstermeleri ve onu şımartmaları çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (Gürsoy, Çoşkun, 2006; Yörükoğlu, 2004).

Gürsoy ve Çoşkun (2006) büyük ebeveynleri ile yaşayan çocukların aile ortamını değerlendirmelerini araştırmışlardır. Büyük ebeveynleri ile yaşayan çocukların aileyi olumsuz algıladıkları belirlenmiştir.

Ailenin Parçalanmış Olması

Ailenin dağılması durumunda çocuklar genellikle anne ile birlikte kalmaktadır. Anne çocuğun bakım zorunluluğu ile çalışma zorunluluğu arasında bocalayabilir. Anne eşin desteğinden yoksunsa, evin yükünü tek başına taşımak zorunda kaldığı için çocuklarıyla ilişkisini sağlıklı yürütemez. Çocukların babadan ilgi ve sevgi görmemesi çocuğun kişiliğini olumsuz yönde etkiler. Türk toplumunda babanın otoriteyi temsil etmesi, babanın yokluğunda annenin bu rolü üstlenerek çocuğuna karşı otoriter davranmasıyla sonuçlanabilir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994).

Güçray'ın (1993) araştırmasında ailesinin yanında kalan ve anne babalarının tutumlarını demokratik algılayan çocukların öz saygılarının, çocuk yuvasında kalan ve yuva personelinin tutumlarını demokratik algılayan çocuklara göre yüksek olduğu saptanmıştır.

Çocuk Sayısı

Çocuk sayısı arttıkça anne babanın çocuğa ayırdığı zaman ve gösterdiği ilgi azalır. Anne baba çocuğu yeterince dinleyemez. Çocuk kendini ifade edemez. Büyük ailede aileyi yönetmek daha zordur. Küçük ailelere göre çıkan problemler daha yoğun

yaşanır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Haktanır, 2007; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Yavuzer, 2003).

Haktanır ve Baran (1998) ailedeki çocuk sayısı arttıkça gençlerin ebeveynlerinin tutumunu daha otoriter ve ilgisiz olarak algıladıklarını belirlemişlerdir.

Pektaş ve Özgür (2005) yaptıkları çalışmada çocuk sayısı arttıkça çocukların anne baba reddi algılamalarının arttığı belirlenmiştir.

Çocuğun Yaşı ve Doğum Sırası

Ailenin ilk çocuktan beklentileri yüksek olmaktadır. Bu nedenle ilk çocuk daha olgun yetiştirilmekte, ona yetişkinmiş gibi davranılmaktadır. Küçük çocuklara daha az otonomi ve sorumluluk verilmektedir. Anne baba küçük çocuğa karşı hoşgörülü ve kabul eden bir tutum sergilerken, büyük çocuğa daha denetleyici davranmaktadır. Çocuk sayısı arttıkça aile çocuk yetiştirme konusunda daha fazla deneyim kazanmaktadır. Çocuk büyüdükçe kişiliği belirginleşmekte ve ilişkiye daha aktif katılmaktadır. Bu durum annenin tutumlarını etkileyebilmektedir (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994).

Haktanır ve Baran'ın (1998) araştırmasında ailenin ortanca çocuğu olan gençlerin ilk ve son çocuklara göre ailelerini daha otoriter ve ilgisiz olarak algıladıkları bulunmuştur.

Çocuğun Cinsiyeti

Gerek anne babanın kız ve erkek çocuklar için farklı beklentiler içinde olmaları, gerekse kız ve erkek çocukların doğuştan getirdikleri farklı yapılar çocuğun cinsiyetine göre farklı yetiştirme tutumlarına neden olabilmektedir.

Geleneksel toplumlarda kız-erkek ayırımı belirgindir. Anne baba, erkek çocuğu daha güçlü ve dayanıklı bulur. Hareketli oyunlar için cesaretlendirir. Daha katı ve

yönlendirici davranır ve daha az şefkat gösterir. Erkek çocuğa daha çok ödül ve ceza verir. Cinsiyet rolünün dışına çıkan davranışları daha çok engellenir. Erkek çocukların tüm istekleri yerine getirilirken, kız çocuğun itaatli ve çekingen olması beklenir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Grigorenko, Sternberg, 2000; Mızrakçı, 1994; Sing, De Man, 1999; Von Der Lippe, 1998; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Haktanır ve Baran (1998) yaptıkları araştırmada, kızların anne babalarını daha demokratik, erkeklerin ise daha ilgisiz olarak algıladıklarını bulmuşlardır.

2.2.4.2. Anne ve Baba ile İlgili Diğer Özellikler

Anne Babanın Kendi Yetiştiriliş Tarzı

Tutumlar kuşaklararasıda geçiş gösterir. Anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının temelinde, kendi anne babalarının onlara karşı gösterdikleri tutum yatar. Annenin kendi annesiyle özdeşim kurması ve onu model alarak öğrenmesi annesinin tutumlarını benimsemesine neden olur.

Anne baba kendi ailesinden görmediği ilişkileri çocuğuna vermek isteyebilir. Sevgi ve şefkatten yoksun büyüyen anne baba çocuğuna karşı aşırı koruyucu olabilir. Otoriter tutumla yetişmiş anne baba çocuğuna aşırı izin verici davranabilir (Akşit, 2000; Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Grusec, 2007; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Yavuzer,1999).

Anne Babanın Doğumdan Önce Oluşturduğu Çocuk Beklentileri

Doğan çocuğun anne babanın beklentilerine uygun olması tutumlarını etkilemektedir. Beklentiler gerçeklere uymadığı zaman düş kırıklığı ve öfke ortaya çıkmaktadır. Böyle durumlarda anne baba çocuğu reddedebilir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Ayyıldız, 2005; Yavuzer, 2003).

Anne-Baba İlişkisi

Aile içindeki ilişkilerin temelini anne-babanın birbirlerine karşı davranışları oluşturur. Anne babanın çocuğuna yönelttiği tutumun sağlıklı olması, büyük ölçüde onların kendi içlerinde barışık, dengeli, huzurlu ve birbirlerine karşı sevgi ve saygı duymalarına bağlıdır. Uyumlu ve mutlu bir evlilik yapmış olan çiftler çocuklarına karşı sevecen ve kabul eden bir tutum gösterirler. Sağlıksız ailede mutsuz anne ve mutsuz baba, kişisel becerileri ve girişimleri ile kendi gereksinimlerini karşılayamadıkları için gereksinimlerini karşılamada çocuklarını araç olarak kullanırlar (Cüceloğlu, 1997; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Yavuzer, 2003).

Stresörler ve Sosyal Destek

Annenin yoğun stres nedeniyle yaşadığı olumsuz duygular çocuğuna karşı uygun ve etkili davranmasını zor duruma getirir (Grusec, 2007).

Sosyal destek annenin kendini iyi hissetmesini ve benlik saygısının artmasını sağlar. Sonuçta anne çocuğu ile ilişkisinde daha duyarlı olur. Annenin çocuğa yaklaşımı konusunda belirleyici olan üç stresör ya da destek kaynağı evlilik ilişkisi, sosyal ilişkiler ve iş durumudur.

Anneye iki şekilde sosyal destek verilebilir. Birincisi anneye sevgi ve kabul göstererek, sözel olarak ve davranışlarla onaylayarak verilebilecek duygusal destektir. İkincisi çocuğun bakımı konusunda öneriler vererek veya çocuk bakımını paylaşarak doğrudan yardımcı olmaktır.

Annenin arkadaş, komşu ve akrabalarından gereksinim duyduğu düzeyde destek alması çocuğuna olumlu yaklaşmasını sağlayabilir. İlişkilerin çok yoğun yaşandığı durumlarda ise anne olumsuz etkilenebilir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994).

Annenin ocuğunu İsteyerek Dünyaya Getirme Durumu

Annenin çocuğunu isteyerek dünyaya getirmesi çocuğunu sevmesi, ilgi ve duyarlılık göstermesi ile sonuçlanır. Anne istemedi den dünyaya getirdiği çocuğa karşı öfke ve düşmanlık duyabilir. Çocuğun bakımı ve gereksinimleri ile ilgilenmeyebilir (Yavuzer, 2003).

Annenin ocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumu ve Kaynağı

ocuk yetiştirme konusunda bilgi alan anne, çocuğuna nasıl yaklaşması gerektiğini öğrenir. Olumlu ve olumsuz tutumların ocuk üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibi olur. Anne bilgiyi uzman kişilerden, kitap, dergi ve gazetelerden ya da aile büyüklerinden, arkadaşlarından alabilir. Doğru kaynaklardan alınan bilgi tutumları olumlu yönde etkiler. Buna karşılık örneğin aile büyükleri kendi tutumlarının doğru olduğunu düşünerek bu bilgiyi verebilir (Grusec, 2007).

Çocuğun gelişim düzeyini bilmeme, cuktan yüksek beklentilere neden olabilir. Bunun yanında eksik sunumla da sonuçlanabilir. Çocuğa gereksinim duyduğu uyarım verilmeyebilir (Mızrakçı, 1994).

Annenin ocuk Yetiştirme Konusunda Karşılaştığı Problemleri Danıştığı Kişi

Annenin ocuk yetiştirme konusunda problemle karşılaştığında bir uzmana danışması tutumunu olumlu etkilerken doğru olmayan kaynaklara danışması olumsuz sonuçlara neden olabilir (Ayyıldız; 2005; meroğlu, 1996).

Annenin ocuk Yetiştirme Konusunda Kendini Yeterli Hissetme Durumu

Annenin ocuk yetiştirme konusunda kendini yeterli hissetmesi çocuğa yaklaşımını olumlu yönde etkiler. Ebeveynliği etkili olarak yaptığına inanmayan,

benlik saygısı düşük olan anneler çocukları ile ilişkilerinde soğuk, duygusuz ve ilgisiz olabilirler (Grusec, 2007; Yavuzer,1999).

Annenin Çocuğu ile İstediği Kadar İlgilenebilme Durumu

Annenin çocuğu ile istediği kadar ilgilenememesi olumsuz duygular yaşamasına neden olabilir. Anne çocuğa aşırı kontrol uygulayabilir. Tam tersine çocuğa hiç kural koymayıp çocuğun tüm isteklerini yerini getirebilir (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996).

2.2.4.3. Çocuk ile İlgili Diğer Özellikler

Çocuğun Anaokuluna Gitmesi

Anaokulu anneye çocuğunun güvenli bir yerde olduğu inancını verir. Çocuğun anaokuluna gitmesi çalışan annenin çocuğuna karşı duyduğu suçluluk duygusunu azaltabilir. Ev hanımı olan anne açısından ise annenin kendi sosyal yaşamına zaman ayırmasına olanak sağlar. Ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili sıkıntı ve bıkkınlık yaşamasını engeller (Keskin, 2004; Ömeroğlu, 1996; Yavuzer, 1999).

Çocuğun Mizacı

Çocuğun doğuştan getirdiği özellikleri, ailenin ona vereceği uyarımı ve ona göstereceği tepkiyi etkiler. Çocuğun uslu ve sakin olması annenin çocuğa olumlu yaklaşmasına neden olabilir. Çocuğun ağlaması, şımarması, söz dinlememesi ise olumsuz yaklaşımla sonuçlanabilir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Yavuzer, 2003).

Çocuk kolay ve çabuk uyum sağlıyorsa anne baba çocuk eğitiminde zorlanmaz. Ancak çocuğun bazı gereksinimleri gözden kaçabilir. Anne baba dikkatini problemlili bir diğer çocuğa yöneltebilir. Yavaş ısınan çocuğa sahip aileler çocuğun yeni durumlara sessizce karşı çıkması nedeniyle çocuğun davranışlarını daha rahat

kabullenirler. Ancak çocuğun yaşı ilerledikçe anne baba çocuğa karşı zorlayıcı davranış gösterebilir. Zor çocuk ailesini sürekli uyardığı için ihmal edilme olasılığı düşüktür. Yeni durumlara kolay uyum sağlayamadığı için anne babanın sabırlı olması, çocuğu aynı durumla birkaç kez karşılaştırması gerekir. Aile olumsuz duygular içinde olabilir. Çocuk baskı ve ceza görebilir. Zor mizaçtaki çocuklar anneyle daha fazla ilişki kurarlar ancak kolay mizaçtaki çocukların kurdukları ilişkinin niteliği daha iyidir (Cüceloğlu, 2000; Maccoby, Martin, 1983; Mızrakçı, 1994).

Çocuğun Kronik Hastalığının Olması

Çocuğun kronik hastalığı olduğunda anne aşırı koruyucu tutum gösterebilir. Çocuğunun sağlığı ile ilgili yaşadığı endişe onun aktivitelerini kısıtlamasına neden olabilir. Diğer taraftan izin verici tutum da sergileyebilir (Ayyıldız, 2005).

2.2.4.5. Kültür

Farklı toplumlarda anne babanın çocuk yetiştirme tutumları arasında farklılıklar olması kültürel değerlerle açıklanabilir.

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları tanımlanırken, tanımlar Batı kültürüne uygun olarak yapılmıştır. Kültürel farklılık gözetilmemiştir. Kontrolün yüksek olduğu Türk kültüründe sevgi ve duyarlılığın düşük olduğu söylenemez. Türk toplumunda sevgi ve kontrol birbirinden bağımsızdır ve birlikte görülebilmektedir. Buna karşılık Batı toplumlarında sevgi ve ilgi daha çok aşırı izin verici aile tanımı içinde yer almaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981).

Batı toplumlarında ve Türk toplumunda çocuğu disipline etme farklı yaşlarda başlar. Batıda çocuklar okul öncesi dönemde disipline edilir. Okul döneminde bağımsızlık kazanmaları desteklenir. Türk toplumunda ise çocuk ilkokula kadar korunurken ilkokulda sıkı şekilde disipline edilmeye çalışılır (Yörükoğlu, 2004).

Türkiye’de çocuk yaşlılığın sigortası olarak görülmektedir. Kağıtçıbaşı (1981) “Çocuğun Değeri” adlı çalışmasında kırsal kesim ve kentte yaşayan anne babaların çocuklarına yaklaşım şekillerinin farklılaştığını belirtmiştir. Kırsal kesimde çocuğun yaşlılık sigortası olarak görüldüğü ve buna bağlı olarak aileye bağlı kişiler yetiştirmenin amaç edinildiği, kentlerde ise çocuğun bu şekilde görülme sıklığının azaldığı ve çocuğa daha fazla bağımsızlık verilme eğiliminin arttığı bulunmuştur.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’nün (1993) Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması’nda annelerin %88’inin erkek çocuktan yaşlandığında kendisine maddi yardımda bulunmasını bekledikleri ortaya koyulmuştur.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (2006) tarafından Aile Yapısı Araştırması yapılmıştır. Soyunun devamının erkek çocuk tarafından sağlanacağını bildiren erkeklerin oranı %44.6, kadınların oranı ise %36.4 olarak bulunmuştur. Erkeklerin %89.3’ü çocukların anne baba yaşlandığında onlara bakması gerektiğini düşünürken kadınlarda bu şekilde düşünenlerin oranı %87.4 olarak belirlenmiştir.

Recepov (2000) tarafından kültürlerarası bir karşılaştırma yapılmıştır. Türkiye ve Türkmenistan’daki, 12-14 yaş arasında olan çocukların algıladıkları anne baba davranışları incelenmiştir. Türkmen anne babaların, Türk anne babalara göre çocuklarına daha fazla kontrol ve disiplin uyguladıkları ve çocuklarını korudukları bulunmuştur. Yine Türkmen anne babaların daha fazla cinsiyet ayırımı yaptıkları, erkek çocuk üzerine odaklandıkları, erkek çocuklarına karşı daha hoşgörülü oldukları ve onların özerkliklerini destekleri belirlenmiştir.

Otoriter ebeveynlik kavramının, Çin kültüründeki çocuk yetiştirme düşüncesini aktarmada başarısız olduğu belirtilmektedir. Otoriter tutum negatif çağrışımlara sahip olmak yerine Çinliler için ebeveyn dikkati, ilgisi ve bakımı ile eşit kabul edilir. Çinli annelerin çocuk yetiştirmelerini anlamak için Çin kültürel bağlamını özellikle Kofüçyüsçülük’ü dikkate almak gerekir.

Konfüçyüs doktrinine göre çocuk soru sormaksızın ebeveynlerine itaat etmeli, ebeveyn otoritesini kabul etmeli ve onların beklentilerini yerine getirmelidir. Anne babanın çocuktan beklentisi dine bağlılık, büyüklere saygı, karşılıklı bağlılık ve uyumdur. Otoriteye itaat ve saygı Çinli çocuklardaki erken toplumsallaşma sürecinin ana bileşenidir. Cinsellik ve saldırganlık ile ilgili duygular baskılanır. Konfüçyüs kültürü sadece çocuğa bir otorite figürüne itaat etmeyi öğretmek değildir. Çocuğun kendi davranışları üzerinde erken kontrol kazanmasını sağlar. Çin toplumunda ebeveynin en önemli sorumluluğu çocuğa bakmak, onu eğitmek ve sosyalleşmiş bir birey olarak yetiştirmektir. Ebeveyn sorumluluklarını yerine getiremezse bu yalnızca ebeveynin zayıflığını yansıtmaz. Tüm aile ve atalar için de olumsuz bir durumdur (Chiu, 1987; Wang, Phinney, 1998).

Japon kültüründe anne aile bireyleri arasındaki en önemli sosyalizasyon aracıdır. Anne çocuğun duygularını ve isteklerini denetim altında tutmak için doğrudan olmayan ve psikolojik yöntemler kullanır. Çocuk sosyal kuralları anlamaya ve kabul etmeye hazır değilse kuralların zorla kabul ettirilemeyeceğine inanır. Anne ev ortamında çocuğa düşkün olma değerlerine inanarak gevşek davranmaktadır. Japon çocuk yetiştirme uygulamaları anneden geçen öğrenme, çabuk kavrayış ve empati ile güçlenmektedir. Japon anneler sosyal kontrol ve nezakete önem verirler. Çocuklarından duygusal olgunluk beklentisi içindedirler.

Geleneksel Japon kültüründe çocuğa ilk yıllarda sınırsız özgürlük verilir. Kurallar gevşek olmakla birlikte koruyuculuk çoktur. Girişkenlik ve merak desteklenmez. Buna karşılık çocuk okul çağına geldiğinde sıkı bir disiplin uygulanır. Japon toplumunda diğerlerinin aklını okuma (anlama) yeteneğinin önemli olduğuna inanılır. Anne baba yaşam boyu çocuğundan sorumludur. Her türlü bakımını üstlendiği çocuğunu ailesine bağlı, saygılı, işbirliği içinde yaşamasını bilen bir yetişkin haline getirme görevini üstlenmiştir (Aksoy, 2005; Yörükoğlu, 2004).

Rus aileler ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkide geleneksel değerleri vurgularlar. Ebeveyn otoritesine önem verirler. Rus anneler çocuk yetiştirmede kendi

annelerinden gördükleri yöntemleri uygulamaktadırlar (Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000).

Geleneksel değerlere önem veren Mısırlı anneler çocuk yetiştirmeyi “İyi çocuk yetiştirmek insanın kendi elleriyle bir çiçek dikmesine benzer. Eğer çiçek kötüyse bu annenin hatasıdır” şeklinde ifade ederler. Aktarılan söz, çocuğun anneye ait olduğu, çocuğun davranışlarının doğrudan annenin onu yetiştirme şeklini yansıttığı düşüncesini vurgulamaktadır. Geleneksel tutumlar itaat, ahlak ve fiziksel cezayı içerir.

Mısırlı anneler erkek çocuklarından cesaret, kendine güven ve güç beklerken, kız çocuklarından itaat ve yumuşaklık beklerler. Erkek çocuklarının çevredeki kötü etkilerden daha fazla etkilenebileceğini düşünerek onlara karşı sıkı kontrol uygulamaktadırlar. Çocuk sıklıkla Tanrı'nın hediyesi olarak açıklanır. Çocuk yetiştirme bir kadın için doyum vericidir. Buna karşılık çocuk yaşlılıktaki yaşam sigortası olarak hiç belirtilmemektedir. Mısır'da çocuklara ebeveynlerinin uzantısı olarak bakılır. Çocuğun başarısızlığı anne babayı etkilemektedir. Bu durum sıkı kontrole neden olmaktadır (Von Der Lippe, 1999).

Asya kültürlerindeki toplum merkezli, birbirine bağlı, diğerleri ile ilişkilerine önem veren bakış açısını aksine Amerikan kültüründe bireysellik ön plandadır. Anneler çocuklarından erken yaşta bağımsızlık beklerler. Amerikalı ebeveynler çocuklarının uysal olmamasına saygı göstermelerine rağmen daha kontrol edici davranmaktadırlar. Çocuğun kendi düşüncesini oluşturması ve kendi kararını vermesi için ebeveynler tarafından uygun ortam hazırlanmaktadır. Amerikan toplumunda çocuk ergenliğe gelene kadar bakım ve sevgi verilir. Çocuk eğitim yaşamına başladığında ise kendi ayakları üzerinde durması beklenir. İleriki yıllarda çocuktan beklenti düşük düzeydedir. Bir güney Amerika ülkesi olan Arjantin'de çocuk yetiştirme biçimleri incelendiğinde otoriter tutumda oldukları görülmektedir (Aksoy, 2005; Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000).

2.2.5. Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ile İlgili Yapılan Çalışmalar

2.2.5.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Chiu (1987) farklı kültürdeki annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Veriler Parental Attitude Research Instrument (PARI) kullanılarak toplam 705 anneden toplanmıştır. Çinli anneler, İngiliz-Amerikan ve Çinli-Amerikan annelere göre daha fazla kısıtlayıcı olarak bulunmuştur. Çinli-Amerikan annelerin düşmanlık ve reddetme durumlarının diğer iki gruptan daha fazla olduğu saptanmıştır. Çinli-Amerikan annelerin diğer iki gruptan daha demokratik oldukları belirlenmiştir.

Dekovic ve Gerris (1992) tarafından yapılan araştırmada örneklem 113 ebeveynden oluşmuştur. Çocukların yaşı 74-162 ay arasındadır. Ebeveynlerin büyük bir bölümünün geleneksel çocuk yetiştirme tutumunu benimsedikleri bulunmuştur. Annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen demografik değişkenler incelenmiştir. Eğitim ve mesleki düzeyi yüksek olan annelerin demokratik tutumda oldukları belirlenmiştir.

Sing ve De Man (1991) çocuklarının yaşı 5-7 olan 640 anneden oluşan bir örnekleme, veri toplama aracı olarak PARI kullanarak bir çalışma yapmışlardır. Hintli annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına çocuğun cinsiyetinin etkisi araştırılmıştır. Cinsiyetin anne tutumlarını etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

Bir diğer çalışmada Amerika ve Rusya'daki ebeveynlerin çocuk yetiştirme değer ve inançları araştırılmıştır (Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000). Çalışma okul öncesi dönemde ve okul çağında çocuğu olan 71 ebeveyn ile yürütülmüştür. Her iki ülkede de eğitim düzeyi ve aylık geliri yüksek olan annelerin düşük olanlara göre çocuğun kendisini yönetmesi gerektiğine daha fazla inandıkları ve çocuğa daha fazla özgürlük verdikleri, buna karşılık çocuk üzerinde kontrol ve disiplin kurulması gerektiğini daha az düşündükleri belirlenmiştir.

Von Der Lippe (1999) Mısırlı annelerin, eğitim ve mesleki durumlarının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemiştir. Örneklem 30 anneden oluşmuştur. Eğitimli ve çalışan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarında geleneksel değerleri daha az benimsedikleri bulunmuştur. Eğitim düzeyi yüksek annelerin, düşük annelere göre daha demokratik tutumda oldukları saptanmıştır.

Wang, Phinney (1998) yaptıkları çalışmada göçmen Çinli ve İngiliz-Amerikan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Okul öncesi dönemde çocuğu olan 60 anne örnekleme oluşturmuştur. Çalışma sonuçları göçmen Çinli annelerin daha otoriter olmakla birlikte çocuğu bağımsız olmaya daha fazla teşvik ettiklerini göstermiştir. Çinli-Amerikan çocukların bilişsel yetenekleri İngiliz-Amerikan çocuklardan daha yüksek ve otoriter tutumla ilişkili bulunmuştur.

Winsler, Madigan ve Aquilino (2005) tarafından okul öncesi dönemde çocuğu olan 56 anne ve babanın çocuk yetiştirme tutumları arasındaki benzerlik incelenmiştir. İzin verici ebeveyn tutumları arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Babaların anneleri daha fazla demokratik ve izin verici ancak daha az otoriter olarak gördükleri saptanmıştır. Annelerin kendilerini babalardan daha demokratik olarak algıladıkları belirlenmiştir. Anne babanın tutumu benzer olduğunda eşin tutumunun daha doğru algılandığı ortaya koyulmuştur.

2.2.5.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Ayyıldız (2005) Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) kullanarak 0-6 yaş arasında çocuğu olan 382 annenin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiştir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumun arttığı, çalışan annelerin aşırı koruyucu, otoriter ve ilgisiz tutumlarının azaldığı bulunmuştur. Anne yaşı küçüldükçe ve çocuk sayısı arttıkça otoriter tutumun arttığı belirlenmiştir. Annenin kendi yetiştiriliş tarzının çocuk yetiştirme tutumunu etkilediği saptanmıştır.

Çelik (1997) tarafından evlilikten sağlanan doyum, çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşma ve çocuğun uyumunun ebeveynler tarafından

algılanması arasındaki ilişki incelenmiştir. 100 okul öncesi dönem çocuğunun anne ve babası çalışma kapsamına alınmıştır. Veri toplama aracı olarak PARI kullanılmıştır. Değişkenler arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur. Annelerin evlilikten sağladıkları doyum ve çocuk yetiştirme konusunda eşleriyle aralarındaki uzlaşma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetinin çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşmada olumsuz bir etmen olmadığı belirlenmiştir.

Kaynar ve Yıldız (2003) 0-20 yaş arasındaki 60 çocuğun annesi ile PARI kullanarak bir çalışma yapmışlardır. Çocuğun yaşı, cinsiyeti, ailedeki çocuk sayısı ve aile sıralamasındaki yerinin annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemediği bulunmuştur.

Yapılan bir başka çalışma okul öncesi dönemde olan 90 çocuğun annesi ile PARI kullanılarak yürütülmüştür. Çocuğun cinsiyetinin annenin tutumları üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur (Keskin,2004).

Keskin (2005) çocuğun akademik yeteneğinin anne davranışına etkisini incelemiştir. Okul öncesi dönemde çocuğu olan 90 anne örneklemini oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak PARI kullanılmıştır. Annenin başarısız erkek çocuğunu daha fazla koruduğu, buna karşılık başarılı kız çocuğuna daha demokratik davrandığı saptanmıştır.

Mızrakçı (1994) annenin sosyodemografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzı, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyi ve çocuğun mizacına ilişkin algısının çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemiştir. Çalışma 3-6 yaş arasında çocuğu olan 145 anne ile PARI kullanılarak yapılmıştır. Annenin çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyi arttıkça demokratik tutumunun arttığı belirlenmiştir. Çocuğun mizacının anne tutumlarını etkilemediği bulunmuştur.

Ömeroğlu'nun (1996) çalışmasında örneklem okul öncesi dönemde çocuğu olan 103 anneden oluşmuş olup PARI kullanılmıştır. Çalışan annelerin aşırı

koruyucu, baskıcı ve ilgisiz tutumlarının azaldığı bulunmuştur. Anne yaşının tutumunu etkilemediği belirlenmiştir. Otoriter tutumun çocuk yaşına ve sayısına paralel olarak arttığı ortaya koyulmuştur. Ev işlerinden arta kalan zamanda çocuğu ile ilgilenebilen ve çocuk yetiştirme ile ilgili karşılaştığı problemleri uzmana danışan annenin demokratik tutumunun arttığı bulunmuştur. Ailenin aylık geliri düşük olduğunda annenin aşırı koruyucu ve baskıcı tutumunun arttığı buna karşılık demokratik tutumunun azaldığı belirlenmiştir.

Yapılan bir başka çalışmada 5-6 yaş grubunda çocuğu olan 66 ebeveyn den oluşan bir örnekleme çalışılmıştır. Ebeveynlerin %30'unun aşırı koruyucu, %57.57'sinin demokratik, %10.60'ının baskıcı tutumda olduklarını belirttikleri ortaya konulmuştur (Poyraz, Özyürek, 2007).

Tortumluoğlu (1999) 5-19 yaş grubunda çocuğu olan 766 anne ile çalışmıştır. Veriler PARI kullanılarak toplanmıştır. Eğitim düzeyi ve aylık geliri yüksek olan ve çalışan annelerin aşırı koruyucu tutumlarının arttığı belirlenmiştir. Anne yaşının tutumunu etkilemediği saptanmıştır. Annenin kendi yetiştiriliş tarzının çocuk yetiştirme tutumunu etkilediği bulunmuştur.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından 1993 yılında, ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla, Ailede Çocuk Yetiştirme Araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamına 5-12 yaş grubunda olan 6156 çocuk alınmıştır. Çocuk sayısının fazla, anne eğitim düzeyinin düşük, aile gelirlerinin az, kırsal ve gelişmemiş yerlerde yerleşim olduğu durumlarda çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu görüşünün güçlendiği belirlenmiştir. Çocuk sayısı arttıkça boyun eğmeğe dayanan itaat kalıbının benimsendiği saptanmıştır. Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuktan beklenen itaatin azaldığı bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, annelerin büyük bir bölümünün, çocuklarını demokratik çocuk yetiştirme tutumuna uygun ya da yakın yetiştirdiği belirlenmiştir.

2.3. Okul Öncesi Dönem Çocuğu

Okul öncesi dönem olarak adlandırılan ilk çocukluk, 3-6 yaş arasındaki çocukları kapsar. Bu dönem, toplumsal ilişkilerde olduğu kadar bilişte, dilde ve kişilik gelişiminde önemli gelişmelerin olduğu bir zaman dilimidir (Gander, Gardiner, 2001).

Okul öncesi dönem Freud'un psikoseksüel gelişim kuramına göre fallik dönemi (ödipal dönem) olarak adlandırılmaktadır. Piaget'in bilişsel gelişim kuramında işlem öncesi dönem ikiye ayrılmıştır. 2-4 yaş sembolik (kavram öncesi), 4-7 yaş sezgisel dönemdir. Bu dönem Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre girişkenliğe karşı suçluluk dönemidir (Kavaklı, 1992).

2.3.1. Psikoseksüel Gelişim

Organizmik modeldeki psikoanalitik kuramda açıklandığı gibi, bu dönemde çocuk, kendi cinsinden ve karşı cinsten yaşlılarının bedenini inceler. Evcilik, doktorculuk gibi oyunlar oynar. Cinsiyet farklılıklarını anlar. Cinsel kimliğin kazanıldığı dönemdir. Freud'a göre bu dönemde çocuk oedopus-erektra karmaşasını yaşar. Dönemin sonunda kız çocuk anne ile, erkek çocuk baba ile olan özdeşimini tamamlar. Özdeşim anne babanın özelliklerinin benimsenmesi, özüm senmesidir. Özdeşim yapma eğilimi öyle güçlüdür ki çocuk anne babanın tutumlarını, duygularını kendi benliğine mal eder ve kişiliğinin bir parçası haline getirir (Doğan, 1999; Ekşi, 1999; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004).

Çocuk cinsel içerikli sorular sorabilir. Bu sorularından dolayı çocuk ayıplanmamalı, susturulmamalıdır. Çocuğun anlayabileceği açıklamalar yapılarak soruları doğru şekilde yanıtlanmalıdır. Anne babalar yanıt verildikçe çocuğun daha fazla soru soracağını düşünür. Oysa çocuk sorularını tek tek ve aralıklı olarak sorar (Ekşi, 1999; Kavaklı 1992; Köknel, 1997).

2.3.2. Bilişsel Gelişim

2.3.2.1. Gelişim Görevleri

Birey şimdiki ve gelecekteki güçlüklerle başarılı şekilde uğraşacaksa bütün dönemlerin özel türde davranışlarını kazanmalıdır. Hawighurst gelişim görevini, bireyin yaşamının belirli bir döneminde ortaya çıkan, olumlu sonuçlanması mutluluğa ve bir sonraki görevlerin başarılmasına, başarısız olması mutsuzluğa, toplumca onaylanmamaya ve sonraki görevlerde güçlüğe yol açan özel bir sorunlar dizisi olarak tanımlar. Her görev, bireyin gereksinimlerini, içinde yaşadığı toplumun istemleriyle harmanlayan biyolojik, psikolojik ve kültürel etmenlerin bileşimidir.

Okul öncesi dönemdeki çocuğun okul çocukluğuna geçişe hazırlanırken birçok bilişsel görevi başarması beklenir. Bunlar; toplumsal ve fiziksel gerçekliğe ilişkin basit kavramlar geliştirmeyi, doğruyu-yanlışı ayırmayı, bir vicdan geliştirmeyi ve konuşmayı öğrenmedir (Gander, Gardiner, 2001).

2.3.2.2. Düşüncenin Özellikleri

Somut düşünce vardır. Büyüsel düşünce olabilir. Neden sonuç ilişkisi kuramaz.

Korunum bir kabın biçimindeki değişikliğin içindeki sıvının miktarını etkilemediğini anlama ile ilgilidir. Çocuk uzun bardaktaki suyun aynı miktarda su alan kısa bardaktaki sudan daha fazla olduğuna inanır. Tersine çevrilmezlikte, çocuk sıvının ilk bardağa geri konulabileceğini, dolayısıyla bardaklardaki sıvı miktarının eşit olduğunu gözünde canlandıramaz. Çocuğun düşüncesi şimdi ve burada ile sınırlıdır. Su bir kez uzun bardağa boşaltıldıktan sonra boşaltma eylemi akıldan çıkmıştır. Çocuk yüzeysel görünümünden fazlasıyla etkilenir. Çocuğa uzun bardak daha fazla su alıyor gibi görünmektedir. Yargısı sınırlı algısal bilgiye dayanmaktadır. Çocuk dikkatini olayın bir yönü ya da çok sınırlı bir bilgi üzerinde odaklaştırır. Belirli bir

zamanda birden fazla yönde uğraşmayı güç bulur. Çocuk dikkatini uzun bardaktaki suyun yüksekliğine odaklaştırır (Doğan, 1998; Kavaklı, 1992; Potts, Mandleco, 2002).

Ayrıntıları ayırt etme becerisi karmaşık şekiller içine gizlenmiş olan basit şekilleri bulmayı sağlar. Bu yaşta çocuk ancak basit şekillerin ayırımını yapabilir. Anadilinin tüm seslerini ayırt edebilir. Ancak ses perdelerini ayıramaz. Hayvan seslerini taklit edebilir. Müzik aletlerinin seslerini ayırabilir (Çengelci, 2000).

Nesne değişmezliği, şekil değişmezliği ve büyüklük değişmezliği olarak iki açıdan ele alınır. Çocuk değişik biçim ve durumlarda gördüğü nesneyi aynı olarak algılayamaz. Bu yeteneğin kazanılması, çocuğun algılamasından bağımsız olan nesnelerin varlığının kabul edilmesini, dolayısıyla somut düşüncenin ilk adımlarının atılmasını sağlar (Çengelci, 2000).

Benmerkezcilik okul öncesi dönemdeki önemli düşünce özelliklerinde biridir. Çocuk herkesin dünyasını kendi dünyası gibi sanır. Kendisi için önemli olan bir durumun herkes için önemli olduğuna inanır. Kendisinininkinden başka bir görüş, anlayış, düşünce olabileceğini anlayamaz. Bu nedenle yalancılıkla, hayalcilikle suçlanmamalıdır. Fiziksel açıdan kendisini başkasının yerine koyamaz. Bu durum empati yapmasını engeller. Bu yaştaki çocukta görülen acımasızlık kötü huy değil öğrenilmemiş ya da gelişimini tamamlamamış bir zihinsel durumdur (Çengelci, 2001; Gander, Gardiner, 2001; Kavaklı, 1992; Potts, Mandleco, 2002).

Çocukta kural anlayışı ayrı bir özellik taşır. Önceleri sıraya önem verme, kazanıp kaybetme önemli değildir. Yaş ilerledikçe oyunun hep aynı şekilde oynanması gerektiğini düşünür. Oyunlarda kavga çıkar. Çünkü her çocuk oyunun kendi öğrendiği şekilde oynanması gerektiğine inanır (Çengelci, 2001; Potts, Mandleco, 2002).

Çocuğun düşünce sistemindeki katılık tekrar tekrar aynı şeyleri dinlemek ve görmek istemesi şeklinde de ortaya çıkar. Değişikliğe tahammülü yoktur. Bir öykünün

hep aynı sözcüklerle anlatılmasını ister. Müzikte de tekrarlardan hoşlanır. Çocuk tekrarlarla birçok bilgiyi anlayıp sindirmekte ve benimsemektedir (Çengelci, 2001).

Çocuk tümevarımı ya da tümdengelimini kullanmaz. Genele dokunmadan özelden özele akıl yürütür (Gander, Gardiner, 2001; Potts, Mandleco, 2002).

Piaget yapaycılık ve canlandırmacılığı işlem öncesi çocuğun dünyaya bakış biçiminin iki özelliği olarak görmüştür. Yapaycılık doğal olayları birisinin yarattığı ya da bunlara birinin neden olduğu inancını belirtir. Canlandırmacılık (animizm) cansız nesnelere canlı özelliği yüklemektir (Gander, Gardiner, 2001; Potts, Mandleco, 2002).

2.3.2.3. Kavram Gelişimi

Çocuğun ilk kavramları somuttur. Dolayısıyla kısıtlı ve basittir, tam ve kesin değildir. Çocuk kullandığı kavramları geliştirirken somuttan soyuta yönelir.

Sayıları ezber yoluyla öğrenebilir. Rakamlarla nesnelere arasında bağlantı kuramaz. Nicelik değerlerini henüz öğrenmemiştir. Nesnenin değişik mekanlarda farklı görünebileceğini bilmez. Çocuğun renklere karşı duyarlılığı çok hızlı gelişir. Sınıf ve ilişkiler kavramı gelişmemiştir. Bir nesnenin iki sınıflamada birden yer alabileceğini anlayamaz. Günlük etkinliklere göre zamanı bilir. Geçmiş en son gelişen zaman kavramıdır. Çocuk sonsuzluk kavramını bilmez. Ölümü herhangi bir olay gibi karşılar (Çengelci, 2000; Gander, Gardiner, 2001; Kavaklı, 1992).

2.3.3. Psikososyal Gelişim

2.3.3.1. Toplumsal Gelişim

Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden bir toplumsallaşmadır. Toplumsallaşma çocuğun belirli bir grubun işlevsel üyesi haline geldiği, grubun diğer üyelerinin davranışlarını, değerlerini ve inançlarını kazandığı süreçtir (Gander, Gardiner, 2001).

Okul öncesi dönemde çocuğun yaşamındaki en etkili toplumsallaşma kurumu ailedir. Çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerine temel oluşturan anne-baba-çocuk arasındaki ilişkidir. Aile çocuğa toplumsal olarak kabul edilmiş uygun davranış biçimlerini sunar (Yavuzer, 2003).

Mekanik modelde açıklanan Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar başkalarının yaptığını gözlemleyerek ve onların yaptığını yaparak davranış biçimleri kazanırlar. Çocuklar en fazla anne babalarını model almaya ve taklit etmeye eğilimlidirler (Gander, Gardiner, 2001).

Oyun çocuğun toplumsallaşmasında önemli işlev görür. Çocuğun kendini saran dünyayı keşfetmesini, bireysel şekilde tepkide bulunmasını sağlar. Çocuk oyun aracılığıyla gerçek davranıştan kaynaklanan tehlikeyle karşılaşmadan farklı davranışları ve toplumsal rolleri deneyebilir. Oyun çocuğun benmerkezci düşüncesini değiştirmesine ya da sorgulamasına olanak tanır. Başkasıyla iletişim kurmak, oynamak, paylaşmak durumunda kaldığına başkasının bakış açısını, gereksinimlerini, duygularını dikkate almayı öğrenir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark. 1990; Gander, Gardiner, 2001; Potts, Mandlco, 2002; Yörükoğlu, 2004).

Anaokulu çocuk için güvenli bir oyun ortamıdır. Çocuğa, yaşlıları ile birlikte bulunma, çevreyi tanıma ve farklı insanlarla karşılaşma olanağı sağlar. Çocuk bu ortamda farklı uyarılarla karşılaşacağı için bilişsel gelişimi hızlanır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark. 1990).

2.3.3.2. Kişilik Gelişimi

Erikson'un psikososyal gelişim kuramına göre her bunalımın biri olumlu diğeri olumsuz iki çözümü vardır. Bu dönemde girişimcilik vardır. Çocuk öğrenme tutkusu ile doludur. Sürekli soru sorar. Girişim duygusu, özgür düşünce ve eyleme geçmek için güç sağlar. Anne babanın tutumu sorgulama, deneme ve yanılmaya olanak sağlayan nitelikte ise girişkenlik gelişimini sürdürür.

Korku, ceza, suçlama girişimciliği engeller. Çocuk kimsenin bilmediği düşüncelerinden dolayı bile suçluluk duyar. Anne-babanın tutumu kısıtlayıcı ve denetleyici ise çocukta suçluluk duygusu pekişir. Bu durum sağlıklı kişilik gelişimini engeller. Gelişimin bir sonraki evresinde de çocuğu olumsuz yönde etkiler (Doğan, 1998; Kavaklı, 1992; Gander, Gardiner, 2001).

Psikososyal gelişimde çocuk hatalardan doğruları, kötülerden iyileri öğrenir. Fiziksel, sözel ya da psikolojik olarak uygulanan ceza olumsuz davranışı anlık olarak durdurur. Cezayı uygulayan kişi görünürde olduğu sürece etkilidir. Yalnızca olumsuz davranışa işaret eder. Doğru davranışı göstermez. Anne baba çocukla yeterince ilgilenmiyorsa çocuk dikkat çekmek için istenmeyen davranışa başvurabilir. Benlik kavramını olumsuz etkiler. Anne baba çocuğun hataları üzerine yoğunlaştığında çocuk başarılı olacağına inanmaz. Anne babasının kendisini sevmediği düşüncesine kapılabilir. Çocuk saldırgan yaklaşımı benimser (Gander, Gardiner, 2001).

Çocuğun uygun davranışı üzerinde durularak bu davranış pekiştirilmelidir. Çocuğa ceza verilmesi gereken durumlarda ceza kötü davranışa uygun olmalı, çabuk uygulanmalı, nedeni açıklanmalıdır. Böylece bağımsızlığının gelişmesine ve sosyal olarak uygun davranışları öğrenmesine izin verilmiş olur (Potts, Mandelco, 2002).

2.3.4. Ahlak Gelişimi

Piaget'e göre birinci evre olan ahlaki gerçekçilik, kuralların değişmez, sabit ve uyulması zorunlu olduğu inancıyla belgindir. Kuralları değiştirmek ya da çiğnemek yanlıştır. 2-7 yaş arasındaki çocuğa göre bir şey ya yanlıştır ya doğrudur. Çocuk doğru ve yanlışı başkalarının da kendisi gibi gördüğünü düşünür. Buna ahlaki mutlaklara inanç denir. Okul öncesi dönemdeki çocuk bir eylemin doğru ya da yanlıştır olduğuna sonucun büyüklüğüne göre karar verir. Çocuk kazayla on tabak kıran birini bilerek bir tabak kıran birinden daha kötü düşünür. Ayrıca çocuk eylemin sonucunda ceza alıp almamasına göre de karar verir. Kimse görmese de yanlıştır davranışın cezalandırılacağına inanır (Gander, Gardiner, 2001).

Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramına göre ahlak gelişiminde gelenek öncesi, geleneksel ve gelenek sonrası olmak üzere üç düzey vardır. Okul öncesi dönemdeki çocuk gelenek öncesi düzeydedir. Gelenek öncesi düzeyin ilk evresi bağımlı ahlak ikinci evresi bireysellik, araçsal amaç, değiş tokuştan oluşur. Birinci evrede ben merkezci bakış açısı hakimdir. Başkalarının çıkarı dikkate alınmaz. Otoritenin bakış açısı önemlidir. Çocukta içsel bir doğru ya da yanlış duygusu yoktur. İkinci evreye pazar yeri ahlakı denir. Somut bireyselci bakış açısı vardır. "Kendi çıkarıma ise iyidir. Bir numara ben olmalıyım. Senin için bir şey yaparsam karşılığında bir şey beklerim." şeklindedir (Gander, Gardiner, 2001).

Çocuk bir şeyin doğru ya da yanlış olmasının nedenini çok az anlar. Farklı durumdaki kuralları öğrenmesi zordur (Potts, Mandelco, 2002).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Türü

Karşılaştırmalı tanımlayıcı bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Yeri

Araştırma İzmir ilindeki Buca Avukat İlhan Ege Anaokulu, Karşıyaka Anaokulu ve Narlıdere Merkez Anaokulu'nda yapılmıştır.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İzmir il merkezinde bulunan, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı tüm anaokulları oluşturmuştur. Bu özellikleri taşıyan 11 anaokulu bulunmaktadır.

Örneklem, küme örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Buca Avukat İlhan Ege Anaokulu, Karşıyaka Anaokulu ve Narlıdere Merkez Anaokulu öğrenci sayısı en fazla olan anaokullarındandır. Buldukları yerler nedeniyle farklı sosyoekonomik düzeyleri yansıtmaktadırlar. 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında eğitim gören, Buca Avukat İlhan Ege Anaokulu'nda 184, Karşıyaka Anaokulu'nda 350, Narlıdere Merkez Anaokulu'nda 109 öğrenci bulunmaktadır. Toplam 643 öğrencinin annesi örnekleme oluşturmuştur. Araştırmaya Buca Avukat İlhan Ege Anaokulu'ndan 114, Karşıyaka Anaokulu'ndan 208, Narlıdere Merkez Anaokulu'ndan 68 olmak üzere toplam 390 anne katılmıştır. Geri dönen ve tam olarak doldurulmuş olan formların oranı %60.7'dir.

Okul öncesi dönem toplumsallaşma sürecinin en yoğun olarak yaşandığı dönemdir. Kişiliğin temelleri bu dönemde atılır. Okul öncesi dönemde ön planda olan girişimcilik anne babanın olumlu tutumlarıyla desteklenir. Bu dönemde çocuk özdeşim kurarak anne babanın tutumlarını kişiliğinin bir parçası haline getirir. Çocuk

anne babasını model alarak öğrenir. Anne babanın tutumu sağlıklı ise çocuğun benimsediği tutum da sağlıklı olacaktır. Tüm bu bilgiler göz önünde bulundurularak çalışma okul öncesi dönem çocuklarının annelerinde yapılmıştır.

Çalışmanın annelerle yapılmasının nedeni annelerin çocuk bakımı ve eğitiminde birincil rolü oynamaları, çocukla babadan daha fazla birlikte olmalarıdır.

Anaokuluna devam eden çocukların annelerine kolay ulaşılabilceği bunun da zaman açısından yarar sağlayacağı düşünülerek araştırma anaokullarında yürütülmüştür.

3.3.1. Örneklemin Özellikleri

Tablo 1. Annelerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Sosyodemografik Özellik	Sayı	%
Yaş		
23-30	111	28.5
31-40	243	62.3
41-50	36	9.2
Eğitim durumu		
İlköğretim	64	16.4
Lise	141	36.2
Üniversite	185	47.4
Çalışma durumu		
Evet	244	62.6
Hayır	146	37.4
Meslek*		
Kamu çalışanı	148	60.7
Özel sektör	66	27.0
Serbest	30	12.3
Aylık gelir durum		
Gelir giderden az	45	11.6
Gelir gidere eşit	268	68.7
Gelir giderden fazla	77	19.7
Aile tipi		
Anne-baba-çocuk	331	84.9
Anne-baba-çocuk-aile büyükleri	31	7.9
Tek ebeveyn-çocuk	15	3.8
Tek ebeveyn-çocuk-aile büyükleri	13	3.4
Toplam	390	100

*Çalışan anne sayısı toplam 244'tür.

Örnekleme alınan annelerin yaş ortalaması 33.68 ± 4.75 olarak bulunmuştur. Annelerin %28.5'inin 23-30, %62.3'ünün 31-40 ve %9.2'sinin 41-50 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Büyük bir bölümünün (%47.4) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma durumlarına bakıldığında, %62.6'sının çalıştığı, %37.4'inin çalışmadığı belirlenmiştir. Ailelerin %68.7'sinde gelir gidere eşittir. Ailelerin %84.9 gibi büyük bir bölümü anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Buna karşılık %7.9'u geniş aile yapısındadır (Tablo 1) .

3.4. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişken: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'nin (PARI) beş alt boyutunun puan ortalamaları

Bağımsız Değişken: Soyodemografik özellikler (annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, aylık gelir durumu, çocuğun cinsiyeti, aile tipi), annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ve çocuğu ile istediği kadar ilgilenebilme durumu, kendi annesinin ve babasının onu yetiştirme tutumu.

3.5. Veri Toplama Araçları

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, soyodemografik özellikler, annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma ve çocuğu ile istediği kadar ilgilenebilme durumu, annenin kendi annesinin ve babasının onu yetiştirme tutumu ile ilgili bilgileri içermektedir. Toplam 23 soru bulunmaktadır (EK 1).

3.5.2. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

3.5.2.1. Ölçeğin Orjinali

Parental Attitude Research Instrument (PARI) Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilmiştir. Kuramsal olarak, çocuğun kişilik gelişimine, anne babanın çocuk yetiştirme tutumlarının ve aile hayatının doğrudan etkili olduğu ilkesine dayandırılmıştır. Daha önce bu konuda yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi sonucunda geliştirilen ölçeğin her biri 5 maddelik 23 alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek toplam 115 madde içermektedir. Ölçek 100 kişilik bir örnekleme uygulanmış ve 5 alt boyut bulunmuştur. Bunlar; çocuğa fazla sahip çıkma, katı disiplin, ev kadınlığı rolünü reddetme, çocuğu başarıya zorlama ve sosyal mesafeye inanmadır. Zuckerman ve arkadaşları (1958) 222 anne üzerinde ölçeği uygulamışlardır. Aşırı annelik, demokratik tutum ve anneliği reddetme olmak üzere 3 alt boyut belirlenmiştir.

3.5.2.2. Ölçeğin Türkçe'ye Uyarlanması

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Ölçek Türkçe'ye çevrilerek 115 maddenin anlaşılabilirliği saptanmıştır. Bağımsız hakemler tarafından maddeler tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. 10 kişilik bir anne grubuna uygulanarak maddelerin anlaşılmayan bölümleri düzeltilmiştir. Ölçek alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden 179 anneye uygulanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda 5 alt boyut ortaya koyulmuştur. Bunlar; aşırı annelik (aşırı koruyuculuk), demokratik tutum ve eşitlik tanıma, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve artık boyut (sıkı disiplin)'tur. 34 kişilik farklı bir gruba üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Test tekrar test güvenilirliğinde Sperman korelasyon katsayısı 0.58-0.88 bulunmuştur. Düşük korelasyon katsayısı olan alt boyutlar çıkarılmamış, daha büyük bir örnekleme uygulanarak madde analizi yapılmıştır. Ölçeğin aslında bulunan 115 maddeden, geçerlik ve anlaşılabilirliği yüksek 60 madde seçilmiştir. 5 alt boyuttan meydana gelen ölçek oluşturulmuştur (EK 2).

Küçük (1990), PARI ölçeğinin 2. (demokratik tutum ve eşitlik tanıma), 3. (ev kadınlığı rolünü reddetme) ve 4. (geçimsizlik) alt boyutlarının geçerlik çalışmasını yapmıştır. Çalışmada anne babanın çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun kişilik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Örnekleme, 160 öğrenci ve bunların anne ve babaları olan 152 anne ve 138 baba alınmıştır. Piers Haris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri, Money Problem Tarama Ölçeği ve Minnesota Danışma Envanteri kullanılarak gençlerin psikolojik özellikleri değerlendirilmiştir. PARI ise anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Aşamalı bileşik regresyon analizi yapılmıştır. PARI'nın 2., 3. ve 4. alt boyutlarının yapı geçerliği desteklenmiştir.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach's alfa katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Alt boyutların Cronbach's alfa katsayıları; aşırı koruyuculuk 0.83, demokratik 0.40, ev kadınlığı rolünü reddetme 0.77, geçimsizlik 0.65, sıkı disiplin 0.77 olarak bulunmuştur.

3.5.2.3. Ölçeğin Alt Boyutları

Aşırı Annelik (Aşırı Koruyuculuk) Alt Boyutu: Aşırı kontrol, müdahalecilik, çocuktan bağımlı, faal ve çalışkan olmasını istemektir. Anne son derece özverilidir. Çocuğun bunu anlaması gerektiğine inanır. Annenin çocuğa zorla müdahalesini, çocuğun anne babasına bağımlılığını ölçer. Toplam varyansın %37'sini oluşturur. 16 madde içerir. Bu maddeler şunlardır: 1,3,4,7,11,12,14,26,27,28,32,34,36,46,51,57. En düşük puan 16, en yüksek puan 64'tür. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir.

Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma Alt Boyutu: Çocuğa eşit haklar tanıma, çocuğun düşüncelerini açıkça belirtmesini destekleme, çocukla arkadaşlık kurma ve paylaşımdır. Anne babanın cesaret verici yaklaşımlarını ve paylaşımını ölçer. Toplam varyansın %10'unu oluşturur. 9 madde içerir. Bu maddeler şunlardır: 2,13,18,22,29,37,44,45,59. En düşük puan 9, en yüksek puan 36'dır. Yüksek puan alınması olumlu olarak değerlendirilir.

Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Boyutu: Annenin kendi annesi ya da başkalarına bağımlılığı, sinirlilik, çocukla uzun süre bir arada kalmaktan hoşlanmama, yeni doğan bebeğin bakımından ürkemektir. Evde sessiz olan kadının mutsuzluk durumunu, ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili doyumsuzluğunu ölçer. Toplam varyansın %7'sini oluşturur. 13 madde içerir. Bu maddeler şunlardır: 6,9,16,17,21,23,31,38,41,42,49,52,55. En düşük puan 13, en yüksek puan 52'dir. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir.

Geçimsizlik (Aile İçi Çatışma) Alt Boyutu: Eşler arasındaki geçimsizliğin çocuk yetiştirmedeki rolü, eşin anneye yardımcı olmayışı ve düşüncesizliğidir. Toplam varyansın %5'ini oluşturur. 6 madde içerir. Bu maddeler şunlardır: 8,19,33,40,48,54. En düşük puan 6, en yüksek puan 24'tür. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir.

Sıkı Disiplin Alt Boyutu (Artık Boyut): Diğer dört faktör ile belirgin korelasyon göstermeyip kendi arasında korelasyon gösteren maddelerin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Cezalandırma, sıkı disiplin, cinsel ve saldırgan davranışları bastırma, anne babanın mutlak hakimiyetine inanma durumlarını kapsar. 16 madde içerir. Bu maddeler şunlardır: 5,10,15,20,24,25,30,35,39,43,47,50,53,56,58,60. En düşük puan 16, en yüksek puan 64'tür. Yüksek puan alınması olumsuz olarak değerlendirilir.

3.5.2.4. Ölçeğin Yanıtlanması

Ölçek boyutlarındaki maddeler karışık olarak verilir. Maddeler soru şeklinde olmayıp olumlu veya olumsuz ifadeler şeklindedir. Dörtlü likert tipi bir ölçektir. Her ifade için "Çok uygun buluyorum" (4), "Oldukça uygun buluyorum" (3), "Biraz uygun buluyorum" (2), "Hiç uygun bulmuyorum" (1) seçeneklerinden biri işaretlenir (Le Compte, Le Compte, Özer, 1978).

3.5.2.5. Ölçeğin Puanlanması

Her madde için işaretlenen seçenek numarası, madde puanı olarak değerlendirilir. 2., 29. ve 44. maddelere verilen yanıtlar tersine puanlanır. Bu maddeler için 1 yanıtına 4, 2 yanıtına 3, 3 yanıtına 2, 4 yanıtına 1 puan verilir. Her alt boyut için ayrı puan elde edilir. Toplam puan yoktur. Alt boyutlardan alınan puanlar birbirleriyle karşılaştırılmaz. Alt boyuttan alınan puanın yüksek olması o boyutun yansıttığı tutumun onaylandığını gösterir.

3.6. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Ölçeğin kullanılabilmesi için ölçeği geliştiren Schaefer'dan izin alınmıştır. Veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için, gerekli izinlerin alınması amacıyla Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Müdürlüğü'ne başvurulmuştur. Valilik Makamı oluru (EK 4) ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü onayı alınmıştır (EK 5).

Anaokullarına gidilerek formlar okul yöneticilerine teslim edilmiştir. Formlar yöneticiler tarafından annelere ulaştırılarak doldurulması sağlanmıştır. İki hafta sonra doldurulmuş olan formlar yöneticilerden teslim alınmıştır.

3.7. Verilerin Değerlendirilmesi

Kişisel bilgi formundaki bilgiler sayı ve yüzdelerle ifade edilmiştir. PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu, demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve sıkı disiplin alt boyutlarından alınan puan ortalamaları belirlenmiştir.

Anne yaşı, eğitim durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, aylık gelir durumu ve annenin kendi babasının onu yetiştirme tutumunun annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini değerlendirmek için Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's Honestly Significant Difference (Tukey's HSD Testi) yapılmıştır.

Annenin çalışma durumu, çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumu, çocuğu ile istediğı kadar ilgilenebilme durumu ve çocuğun cinsiyetinin annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini değerlendirmek için İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi kullanılmıştır.

Aile tipi ve annenin kendi annesinin onu yetiştirme tutumunun annenin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini değerlendirmek için Kruskal Wallis Varyans Analizi kullanılmıştır. Anlamli farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Bonferroni Düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılmıştır (Akgül, 1997; Sömbüloğlu, Sömbüloğlu, 2002).

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma İzmir ilinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anaokuluna devam eden çocuk anneleri ile sınırlıdır. Özel anaokuluna giden ya da anaokuluna gitmeyen çocuk anneleri çalışmaya alınmadığı için çalışma tüm okul öncesi dönem çocuk annelerine genellenemez.

3.9. Araştırmanın Süresi

Şekil 3. Araştırmanın Adımları ve Zamanlaması

4. BULGULAR

Tablo 2. Annelerin Eşlerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eşin eğitim durumu	Sayı	%
İlköğretim	69	17.7
Lise	114	29.2
Üniversite	207	53.1
Toplam	390	100

Örnekleme alınan annelerin eşlerinin %17.7'sinin ilköğretim, %29.2'sinin lise, %53.1'inin üniversite mezunu olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 3. Annelerin Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Çocuğun cinsiyeti	Sayı	%
Kız	196	50.3
Erkek	194	49.7
Toplam	390	100

Çocukların %50.3'ünün kız, %49.7'sinin erkek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3). Çocukların yaş ortalaması 5.44 ± 0.61 olarak saptanmıştır. Minimum yaş 4, maksimum yaş 6'dır.

Tablo 4. Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumlarına Göre Dağılımı

Bilgi alma	Sayı	%
Evet	292	74.9
Hayır	98	25.1
Toplam	390	100

Annelerin %74.9'unun çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldığı, %25.1'inin ise almadığı bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 5. Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Kaynaklarına Göre Dağılımı* (n=390)

Kaynak	Sayı	%
Kitap-dergi-gazete	230	78.76
Radyo-televizyon	87	29.79
Uzman	66	22.60
Seminer-konferans	63	21.57
Aile büyükleri	92	31.50
Diğer	44	15.06

* Birden fazla yanıt verilmiştir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda %78.76 oranında en fazla kitap, dergi ve gazetelerden bilgi aldıkları, bunu %31.50 oranıyla aile büyüklerinin izlediği görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 6. Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Karşılaştıkları Problemleri Danıştıkları Kişilere Göre Dağılımı* (n=390)

Kişi	Sayı	%
Uzman	174	44.61
Eş	151	38.71
Aile büyükleri	107	27.43
Diğer	68	17.43

* Birden fazla yanıt verilmiştir.

Çocuk yetiştirme konusunda karşılaşılan problemler en fazla (%44.61) uzmana danışılmaktadır. Eşe danışma oranı %38.71, aile büyüklerine danışma oranı ise %27.43 olarak bulunmuştur (Tablo 6).

Tablo 7. Annelerin Kendi Annelerinin Tutumlarına Göre Dağılımı

Kendi Annesinin Tutumu	Sayı	%
İlgisiz	24	6.2
Aşırı Koruyucu	92	23.6
Dengesiz-Kararsız	42	10.8
Aşırı İzin Verici	2	0.5
Baskıcı	58	14.8
Demokratik	172	44.1
Toplam	390	100

Annelerin kendi annesinin %44.1'i demokratik, %23.6'sı aşırı koruyucu,%14.8'i baskıcı tutumdadır (Tablo 7).

Tablo 8. Annelerin Kendi Babalarının Tutumlarına Göre Dağılımı

Kendi Babasının Tutumu	Sayı	%
İlgisiz	43	11.3
Aşırı Koruyucu	34	9.0
Dengesiz-Kararsız	31	8.2
Aşırı İzin Verici	7	1.8
Baskıcı	86	22.7
Demokratik	178	47.0
Toplam	379*	100

*11 annenin babası yoktur.

Annelerin kendi babasının tutumu %47 demokratik, %22.7 baskıcı, %11.3 ilgisiz olarak belirlenmiştir (Tablo 8).

Tablo 9. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları (n=390)

Alt Boyut	Ölçeğin En Yüksek ve En Düşük Puanı	Alınan En Yüksek ve En Düşük Puan	Alınan Puanlar için $\bar{X} \pm SS$
Aşırı Koruyucu	16-64	18-63	39.62±8.85
Demokratik	9-36	19-36	29.41±3.15
Ev Kadınlığı Rolünü Red	13-52	13-50	27.23±6.60
Geçimsizlik	6-24	6-24	12.70±3.77
Sıkı Disiplin	16-64	18-52	30.86±6.76

Annelerin PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları; aşırı koruyucu 39.62±8.85, demokratik 29.41±3.15, ev kadınlığı rolünü reddetme 27.23±6.60, geçimsizlik 12.70±3.77 ve sıkı disiplin 30.86±6.76 olarak bulunmuştur (Tablo 9).

Tablo 10. Annelerin Yaşlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Yaş	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
23-30 ^a	111	41.78	8.64	29.41	3.30	27.75	6.72	12.69	3.82	32.43	6.82
31-40 ^b	243	38.19	8.42	29.43	3.07	26.90	6.28	12.58	3.54	30.03	6.36
41-50 ^c	36	41.05	9.23	29.11	3.13	25.63	5.90	13.11	3.63	30.41	6.92
Toplam	390	F=7.348 p=0.001		F=0.165 p=0.848		F=1.623 p=0.199		F=0.329 p=0.720		F=5.166 p=0.006	
Anlamlı fark		a>b		-		-		-		a>b	

Annelerin yaşlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu (F=7.348, p=0.001) ve sıkı disiplin (F=5.166, p=0.006) alt boyut puan ortalamalarında

istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 10). Anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's Honestly Significant Difference (Tukey's HSD Testi) yapılmıştır. 23-30 yaş grubundaki annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları, 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.001$, $p=0.004$).

Annelerin yaşlarına göre demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 10).

Tablo 11. Annelerin Eğitim Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Eğitim durumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
İlköğretim ^a	64	46.26	8.07	29.26	3.32	28.35	7.12	13.56	4.10	36.20	6.86
Lise ^b	141	41.46	8.01	29.38	3.23	27.12	6.22	12.71	3.72	32.02	6.42
Üniversite ^c	185	35.62	7.41	29.45	3.02	26.49	6.20	12.31	3.32	27.89	5.03
Toplam	390	F=52.044 p=0.000		F=0.087 p=0.916		F=2.056 p=0.129		F=2.845 p=0.059		F=52.488 p=0.000	
Anlamlı fark		a>b>c		-		-		-		a>b>c	

Annelerin eğitim durumlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu ($F=52.044$, $p=0.000$) ve sıkı disiplin ($F=52.488$, $p=0.000$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 11). Anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's Honestly Significant Difference (Tukey's HSD Testi) yapılmıştır. İlköğretim mezunu annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları lise ve üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.000$). Lise mezunu annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak saptanmıştır ($p=0.000$).

İlköğretim mezunu annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları lise ve üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.000$). Lise mezunu annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.000$).

Annelerin eğitim durumlarına göre demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 11).

Tablo 12. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Çalışma durumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Evet	244	38.57	8.88	29.36	3.08	26.61	5.88	12.65	3.47	29.88	6.48
Hayır	146	41.00	8.19	29.45	3.25	27.71	7.12	12.69	3.87	32.20	6.60
Toplam	390	t=-2.685 p=0.008		t=-0.265 p=0.791		t=-1.650 p=0.100		t=-0.106 p=0.916		t=-3.401 p=0.001	

Çalışan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları çalışmayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir (sırasıyla $t=-2.685$, $p=0.008$, $t=-3.401$, $p=0.001$), (Tablo 12).

Annelerin çalışma durumlarına göre demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 12).

Tablo 13. Annelerin Mesleklerine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Meslek	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Kamu çalışanı ^a	148	36.93	7.99	29.34	3.06	26.60	5.82	12.64	3.25	28.56	5.44
Özel sektör ^b	66	41.53	9.28	29.42	3.17	27.07	6.25	12.43	3.95	31.93	6.83
Serbest ^c	30	40.13	10.43	29.33	3.08	25.70	5.38	13.13	3.53	31.83	8.64
Toplam	244*	F=6.941 p=0.001		F=0.017 p=0.983		F=0.563 p=0.570		F=0.409 p=0.665		F=8.179 p=0.000	
Anlamlı fark		a<b		-		-		-		a<b,c	

*Çalışan anne sayısıdır.

Annelerin mesleklerine göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu (F=6.941, p=0.001) ve sıkı disiplin (F=8.179, p=0.000) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 13). Anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's Honestly Significant Difference (Tukey's HSD Testi) yapılmıştır. Kamu çalışanı olan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları özel sektörde çalışan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir (p=0.001). Kamu çalışanı olan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları özel sektörde ve serbest olarak çalışan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur (sırasıyla p=0.001, p=0.027).

Annelerin mesleklerine göre demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (p>0.05), (Tablo 13).

Tablo 14. Annelerin Eşin Eğitim Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Eğitim durumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
İlköğretim ^a	69	44.42	8.43	28.66	3.37	29.39	6.85	13.53	3.75	34.36	6.91
Lise ^b	114	41.72	8.90	29.93	3.01	27.31	6.55	13.48	3.96	32.63	6.95
Üniversite ^c	207	36.59	7.53	29.34	3.09	26.08	5.92	11.92	3.21	28.51	5.39
Toplam	390	F=30.196 p=0.000		F=3.630 p=0.027		F=7.312 p=0.001		F=9.578 p=0.000		F=30.806 p=0.000	
Anlamlı fark		a,b>c		a<b		a>c		a,b>c		a,b>c	

Annelerin eşin eğitim durumuna göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu (F=30.196, p=0.000), demokratik (F=3.630, p=0.027), ev kadınlığı rolünü reddetme (F=7.312, p=0.001), geçimsizlik (F=9.578, p=0.000) ve sıkı disiplin (F=30.806, p=0.000) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 14). Anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's Honestly Significant Difference (Tukey's HSD Testi) yapılmıştır. Eşi ilköğretim ve lise mezunu annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları eşi üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla p=0.000, p=0.000). Eşi ilköğretim mezunu annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları eşi lise mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak saptanmıştır (p=0.022). Eşi ilköğretim mezunu annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları eşi üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur (p=0.001). Eşi ilköğretim ve lise mezunu annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları eşi üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (sırasıyla p=0.003, p=0.001). Eşi ilköğretim ve lise mezunu annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları eşi üniversite mezunu annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak saptanmıştır (sırasıyla p=0.000, p=0.000).

Tablo 15. Annelerin Aylık Gelir Durumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Aylık gelir	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Gelir az ^a	45	40.86	8.98	29.40	3.20	29.06	5.96	14.82	4.05	32.53	7.28
Eşit ^b	268	39.80	8.77	29.41	3.09	27.01	6.57	12.44	3.52	30.76	6.58
Gelir fazla ^c	77	37.55	8.08	29.35	3.31	25.89	5.73	12.18	3.29	29.67	6.18
Toplam	390	F=2.653 p=0.072		F=0.011 p=0.989		F=3.546 p=0.030		F=9.550 p=0.000		F=2.671 p=0.070	
Anlamlı fark		-		-		a>c		a>b,c		-	

Annelerin aylık gelir durumuna göre PARI tutum ölçeğinin ev kadınlığı rolünü reddetme ($F=3.546$, $p=0.030$) ve geçimsizlik ($F=9.550$, $p=0.000$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 15). Anlamlı farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek için Tukey's Honestly Significant Difference (Tukey's HSD Testi) yapılmıştır. Geliri giderden az olan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.022$). Geliri giderden az olan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları geliri gidere eşit ve geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur (sırasıyla $p=0.000$, $p=0.000$).

Annelerin aylık gelir durumuna göre aşırı koruyuculuk, demokratik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 15).

Tablo 16. Annelerin Çocuğun Cinsiyetine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Çocuğun cinsiyeti	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Kız	196	39.93	9.07	29.41	2.97	27.58	6.26	12.92	3.55	31.25	6.53
Erkek	194	39.02	8.31	29.38	3.31	26.46	6.47	12.40	3.68	30.24	6.68
Toplam	390	t=1.030 p=0.304		t=0.100 p=0.921		t=1.732 p=0.084		t=1.408 p=0.160		t=1.513 p=0.131	

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$) (Tablo 16).

Tablo 17. Annelerin Aile Tipine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Aile tipi	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Anne-baba-çocuklar ^a	331	39.46	8.79	29.39	3.14	27.16	6.70	12.42	3.63	30.66	6.69
Anne-baba-çocuklar- aile büyükleri ^b	31	41.45	9.02	29.77	2.95	27.09	7.09	13.09	4.31	33.00	7.07
Tek ebeveyn-çocuklar ^c	15	37.46	7.76	29.60	2.99	26.86	3.68	15.33	3.94	30.33	6.43
Tek ebeveyn- çocuklar-aile büyükleri ^d	13	41.84	10.96	28.76	4.04	29.76	5.37	15.84	3.48	31.46	8.03
Toplam	390	$X^2_{KW}=3.149$ p=0.369		$X^2_{KW}=0.989$ p=0.804		$X^2_{KW}=5.297$ p=0.151		$X^2_{KW}=16.509$ p=0.001		$X^2_{KW}=2.423$ p=0.489	
Anlamlı fark		-		-		-		a<c,d		-	

Annelerin aile tipine göre PARI tutum ölçeğinin geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($X^2_{KW}=16.509$, $p=0.001$) (Tablo 17). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi yapılmıştır. Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları ailesi tek ebeveyn-çocuklar

ve tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir (sırasıyla $p=0.006$, $p=0.002$).

Annelerin aile tipine göre aşırı koruyucu, demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 17).

Tablo 18. Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Bilgi alma	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Evet	292	38.55	8.65	29.66	3.07	26.57	6.16	12.55	3.57	29.88	6.07
Hayır	98	42.24	8.30	28.60	3.23	28.39	6.86	13.00	3.78	33.33	7.47
Toplam	390	t=-3.690 p=0.000		t=2.921 p=0.004		t=-2.464 p=0.014		t=-1.052 p=0.293		t=-4.582 p=0.000	

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumlarına göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu ($t=-3.690$, $p=0.000$), demokratik ($t=2.921$, $p=0.004$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($t=-2.464$, $p=0.014$) ve sıkı disiplin ($t=-4.582$, $p=0.000$) alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur (Tablo 18). Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek, buna karşılık aşırı koruyucu, ev kadınlığı rolünü reddetme ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p=0.293$), (Tablo 18).

Tablo 19. Annelerin Çocukla İstedığı Kadar İlgilenebilme Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut İlgilenme	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Evet	217	39.64	8.07	29.73	3.07	26.82	6.28	12.55	3.49	30.94	6.22
Hayır	173	39.28	9.45	28.97	3.19	27.28	6.52	12.80	3.78	30.50	7.09
Toplam	390	t=0.402 p=0.688		t=2.372 p=0.018		t=-0.696 p=0.487		t=-0.693 p=0.489		t=0.646 p=0.519	

Çocukla istediği kadar ilgilenen annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları ilgilenemeyen annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir (t=2.372, p=0.018), (Tablo 19).

Annelerin çocukla istediği kadar ilgilenilme durumlarına göre aşırı koruyucu, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir (p>0.05), (Tablo 19).

Tablo 20. Annelerin Kendi Annesinin Tutumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Kendi annesinin tutumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
İlgisiz ^a	24	37.37	9.77	28.66	3.66	28.16	7.96	12.95	3.96	31.08	8.20
Aşırı koruyucu ^b	92	40.36	8.94	29.19	3.23	28.44	6.66	12.61	3.76	31.07	6.61
Dengesiz-kararsız ^c	42	38.11	8.93	30.21	2.98	27.21	5.59	13.00	3.28	30.00	6.41
Baskıcı ^d	58	38.58	9.65	29.44	2.72	27.84	7.64	12.63	3.99	30.24	6.70
Demokratik ^e	172	40.27	8.33	29.43	3.21	26.34	6.11	12.65	3.82	31.12	6.81
Toplam	388*	$X^2_{KW} = 4.227$ p=0.376		$X^2_{KW} = 4.231$ p=0.376		$X^2_{KW} = 9.834$ p=0.043		$X^2_{KW} = 2.030$ p=0.730		$X^2_{KW} = 1.246$ p=0.871	
Anlamlı fark		-		-		b>e		-		-	

*Kendi annesinin tutumu aşırı izin verici olan 2 kişi analiz dışı bırakılmıştır.

Annelerin kendi annesinin tutumuna göre PARI tutum ölçeğinin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($X^2_{KW}=9.834$, $p=0.043$) (Tablo 20). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni düzeltmeli Mann Whitney U testi yapılmıştır. Kendi annesinin tutumu aşırı koruyucu olan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları demokratik olan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir ($p=0.002$).

Annelerin kendi annesinin tutumuna göre aşırı koruyucu, demokratik, geçimsizlik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 20).

Tablo 21. Annelerin Kendi Babasının Tutumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Alt boyut Kendi babasının tutumu	n	Aşırı Koruyucu		Demokratik		Ev Kadınlığı Rolünü Red		Geçimsizlik		Sıkı Disiplin	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
İlgisiz	43	37.39	10.11	29.76	3.28	28.04	7.21	13.06	3.12	29.79	6.48
Aşırı koruyucu	34	40.88	9.91	28.79	3.02	27.05	5.90	12.58	4.52	33.26	8.22
Dengesiz-kararsız	31	39.09	7.69	29.83	3.34	26.54	5.20	12.03	3.30	29.35	6.36
Baskıcı	86	39.02	8.71	29.55	3.28	27.69	6.86	13.19	3.66	29.96	6.21
Demokratik	178	40.11	8.34	29.33	3.14	26.28	6.12	12.41	3.56	31.11	6.51
Toplam	372*	F=1.132 p=0.341		F=0.654 p=0.624		F=1.134 p=0.340		F=1.062 p=0.375		F=2.247 p=0.064	

*Babası olmayan 11 kişi analiz dışı bırakılmıştır.

*Kendi babasının tutumu aşırı izin verici olan 7 kişi analiz dışı bırakılmıştır.

Annelerin kendi babasının tutumuna göre PARI tutum ölçeğinin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$), (Tablo 21).

5. TARTIŞMA

5.1. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları

5.1.1. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Aşırı Koruyucu Alt Boyutundan Aldıkları Puan Ortalamaları

PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyucu alt boyutunun minimum puanı 16, maksimum puanı 64'tür. Annelerin aşırı koruyucu alt boyuttan aldıkları puan ortalaması 39.62 ± 8.85 olarak bulunmuştur.

Mızrakçı (1994) yaptığı araştırmada aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamasını 42.52 ± 9.49 olarak bulmuştur. Buna karşılık Ayyıldız (2005) 49.35 ± 9.06 , Kaynar ve Yıldız (2003) 46.75 ± 9.67 olarak belirlemiştir. Bu araştırmalardaki puan ortalamaları yapılan araştırmada bulunan ortalamadan daha yüksektir. Tortumluoğlu (1999) ise 29.09 ± 7.76 olarak bulmuştur. Tortumluoğlu 5-19 yaş grubundaki çocuk anneleriyle çalışmıştır. Poyraz ve Özyürek'in (2005) araştırmasında ebeveynlerin %30'unun aşırı koruyucu tutumda olduklarını belirttikleri ortaya koyulmuştur.

Geleneksel Türk aile yapısına bakıldığında annelerin çocuklarına karşı aşırı özverili olduğu görülmektedir. Çocuklardan bunu anlayarak saygılı ve boyun eğici davranmaları beklenmektedir. Anneler annelik içgüdüleri nedeniyle çocuklarının yapabilecekleri işleri bile üstlenmektedirler (Kağıtçıbaşı, 1981; Türkbay, Akın, Söhmen ve ark, 2005; Yavuzer, 1999). Türk kültüründe annelik sürekli hizmet olarak görülmektedir. Çocuğun tüm istek ve gereksinimlerini karşılamak annelik olarak algılanmaktadır. Annenin çocuğun yaşamında çok fazla var olması çocuğun sorumluluk almasına, kendi kararlarını vermesine ve hata yapmasına olanak tanımayan aşırı koruyucu tutumla sonuçlanmaktadır (Navaro, 2006).

Çocukları disipline etme diğer toplumlardan farklı yaşta başlamaktadır. Türk toplumunda çocuk ilkokula kadar korunmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981; Yörükoğlu, 2004).

Bu araştırmada aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamasının diğer araştırmalara göre düşük bulunması geleneksel Türk aile yapısının ve kültürel değerlerinin değişmekte olduğunun göstergesi olabilir. Araştırmanın İzmir ilinde yapılmış olması aşırı koruyucu tutum puanının düşük olmasının nedeni olabilir. İzmir ilinin sosyokültürel düzeyinin yüksek olması sonucunda, burada yaşayan annelerin, çocuklarının bağımsızlıklarına izin verdiği, aşırı kontrollü olmadığı, çocuktan karşılık beklemeden sevgi gösterdiği düşünülebilir.

5.1.2. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Demokratik Alt Boyutundan Aldıkları Puan Ortalamaları

Demokratik alt boyutunun minimum puanı 9, maksimum puanı 52'dir. Annelerin demokratik alt boyuttan aldıkları puan ortalaması 29.41 ± 3.15 olarak bulunmuştur.

Demokratik alt boyut puan ortalamasını Mızrakçı (1994) 23.95 ± 3.82 , Ayyıldız (2005) 25.39 ± 3.14 , Kaynar ve Yıldız (2003) 24.87 ± 2.87 olarak saptamıştır. Bu araştırmada bulunan değer diğer araştırmalardan daha yüksektir. Tortumluoğlu (1999) ise 18.51 ± 3.65 olarak bulmuştur. Totumluoğlu'nun (1999) bulgusu araştırma bulgularıyla uyumlu değildir. Tortumluoğlu'nun bulgusunun daha düşük olması araştırmasını 5-19 yaş grubu çocuk anneleri ile yapmasından kaynaklanabilir.

Öner ve Yılmaz (2001) tarafından yapılan çalışma sonucunda demokratik ebeveynlik değerlerinin benimsenmekte olduğu ortaya koyulmuştur. Poyraz ve Özyürek'in (2005) araştırmasında ebeveynlerin %57.57'sinin demokratik tutumda olduklarını belirttikleri bulunmuştur. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1993) tarafından yapılan Ailede Çocuk Yetiştirme Araştırması sonuçlarına göre, annelerin büyük bir bölümünün, çocuklarını demokratik çocuk yetiştirme tutumuna uygun ya da yakın yetiştirdiği belirlenmiştir.

Sosyoekonomik yönden üst düzeyde olan anne babalar, alt düzeydekilere göre otoriteye daha az önem vermekte, eşitliği, bağımsızlığı, girişimciliği daha önemli görmektedirler. Çocuklarıyla sözel iletişim kurmaktadırlar. Olanakların kısıtlı olduğu çevrede çocuğa karşı daha olumsuz yaklaşılmaktadır (Grusec, 2007; Recepov, 2000; Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000). Bu araştırmanın sosyokültürel düzeyi yüksek olan bir ilde yapılmış olması, demokratik alt boyut puan ortalamasının diğer araştırmalardan yüksek olmasının nedeni olarak düşünülebilir.

Demokratik alt boyut puan ortalamasının, bu çalışmada Mırakçı'nın (1994) araştırmasından daha yüksek bulunmuş olması, İzmir'deki sosyokültürel düzey artışının göstergesi olabilir.

5.1.3. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme Alt Boyutundan Aldıkları Puan Ortalamaları

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutunun minimum puanı 13, maksimum puanı 52'dir. Annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutu puan ortalamaları 27.23 ± 6.60 olarak bulunmuştur.

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalaması Mırakçı (1994) tarafından 29.29 ± 7 , Ayyıldız (2005) tarafından 32.87 ± 8.19 olarak belirlemiştir. Bu çalışmada ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalaması diğer araştırmalarda bulunan ortalamalardan daha yüksektir.

Çocuğun anaokuluna gitmesi annenin kendisine zaman ayırmasına olanak sağlamakta, çocuğun bakımı ve ev işlerinden bunalmasını engellemektedir. Anneye çocuğunun güvenli bir ortamda olduğu inancını vermektedir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark., 1990; Gander, Gardiner, 2001; Yavuzer, 1999). Bu çalışma anaokuluna giden çocuk annelerinde yapılmıştır. Bu durumun, ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının diğer araştırmalara göre düşük olmasının nedeni olduğu sonucuna gidilebilir.

Okul öncesi eğitim programlarına aile katılımını sağlamada devlete, yerel yönetimlere ve okullara büyük sorumluluk düşmektedir (Şahin, Ünver, 2005). Birey olarak da çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşiresinin bu konudaki sorumluluğu yadsınamaz.

Bu çalışmadaki annelerin %62.6'sı çalışmaktadır. Ev hanımı olan anneler çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmektedirler. Ancak zamanın niceliği artmış olmasına karşın niteliği azalmaktadır. Çalışan annelerin daha iyi zaman planlaması yaptıkları ve çocuklarıyla geçirdikleri zamanın daha nitelikli olduğu, iş ortamı gibi farklı bir sosyal ortama girmeleri nedeniyle sürekli çocuk bakımı ve ev işleriyle ilgilenmedikleri düşünülebilir. Bu durum ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamasının düşmesine neden olabilir. Navaro'nun (2006) belirttiği Türk toplumunda anneliği sürekli hizmet olarak gören anlayışın değişmiş olması sonucu annelerin kendilerini tükenmiş, yorgun ve kızgın hissetmedikleri yorumuna gidilebilir.

5.1.4. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Geçimsizlik Alt Boyutundan Aldıkları Puan Ortalamaları

Geçimsizlik alt boyutunun minimum puanı 6, maksimum puanı 24'tür. Annelerin geçimsizlik alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 12.70 ± 3.77 olarak belirlenmiştir.

Mızrakçı'nın (1994) çalışmasında geçimsizlik alt boyut puan ortalaması 13.99 ± 4.16 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın bulgusu Mızrakçı'nın (1994) bulgularıyla uyumludur. Ayyıldız (2005) tarafından bulunan 15.82 ± 4.69 değeri bu araştırmada bulunan değerden daha yüksektir.

Aile içindeki roller, bireylere düşen görev ve sorumluluklar toplumsal yapıdan etkilenir. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (2006) tarafından yapılan Aile Yapısı Araştırması'nda ailelerin %80.7'sinin çekirdek aile ve %13'ünün geniş aile olduğu bulunmuştur. Evli bireylerden eşi ile ev ve çocuklarla ilgili sorumluluklar konusunda

sorun yaşadığını belirtenlerin oranı %34.8 olarak belirlenmiştir. Türk toplumundaki sosyoekonomik değişiklikler kadın-erkek rollerini değiştirmiş geleneksel aile yapısı çekirdek aileye dönüşmüştür. Bu bilgiler ışığında, eşin daha düşünceli ve anneye yardımcı olduğu sonucuna varılabilir.

Aile içi ilişkilerin temelinde anne babanın birbirlerine karşı davranışları yatar. Anne baba arasında sevgi, saygı ve hoşgörüyeye dayanan bir ilişki olduğunda anne babanın çocuğuna karşı tutumu da olumlu olmaktadır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Cüceloğlu, 1997; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004). Geçimsizlik alt boyut puan ortalaması değerlendirildiğinde, annelerin aile içi ilişkilerinin olumlu olduğu bunun da çocuklara olumlu yansıdığı düşünülebilir. Aile Yapısı Araştırması'nda annelerin eşleriyle ilişkilerini %43.2 oranında çok iyi ve %48 oranında iyi olarak değerlendirdikleri bulunmuştur (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2006).

Bu araştırmadaki eşlerin %29.2'sinin lise ve %53.1'inin üniversite mezunu olduğu dikkate alındığında eğitim düzeyi yüksek olan eşlerin çocuğun bakımı ve ev işlerinde anneyi daha fazla destekledikleri düşünülebilir. Bununla birlikte bu araştırmaya katılan annelerin %62.6'sı çalışmaktadır. Annelerin çalışması nedeniyle eşlerin çocuk bakımı ve ev işlerini anneye paylaştıkları sonucuna gidilebilir.

5.1.5. Annelerin PARI Tutum Ölçeğinin Sıkı Disiplin Alt Boyutundan Aldıkları Puan Ortalamaları

Sıkı disiplin alt boyutunun minimum puanı 16, maksimum puanı 64'tür. Annelerin sıkı disiplin alt boyutundan aldıkları puan ortalamaları 30.86 ± 6.76 olarak bulunmuştur.

Sıkı disiplin alt boyut puan ortalaması Mızrakçı (1994) tarafından 30.94 ± 8.52 bulunmuş olup bu araştırma bulgusuna benzer niteliktedir. Buna karşılık Ayyıldız (2005) 40.38 ± 9.81 , Kaynar ve Yıldız (2003) 38.60 ± 10.97 olarak belirlemiştir. Yapılan çalışmada sıkı disiplin alt boyut puan ortalaması bu çalışmalardan daha düşük

bulunmuştur. Poyraz ve Özyürek'in (2005) araştırmasında ebeveynlerin %10.60'ının baskıcı tutumda olduklarını ve %37.87'sinin çocuklarına bazen fiziksel ceza uyguladığını belirttikleri ortaya koyulmuştur.

Aile Yapısı Araştırması'nda annelerin çocuklarını %13.1'inin çok nadir, %20.5'inin bazen dövdüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Annelerin %21.8 oranında sıklıkla, %48.6 oranında bazen çocuklarını azarladıklarını belirttikleri bulunmuştur (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu, 2006).

Türk toplumunda aile yapısı otoriterdir. Çocuğu otoritenin istediği şekle sokmak çocuk yetiştirme temelini oluşturur. (Cüceloğlu, 2002; Kağıtcıbaşı, 1981; Yavuzer, 1999; Yörükoğlu, 2004). Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında sıkı disiplin alt boyut puan ortalamasının beklendiği gibi yüksek olmadığı görülmektedir. Türk toplumunda zaman içinde meydana gelen sosyoekonomik değişikliklerin buna neden olduğu düşünülebilir. Annelerin ve babaların eğitim düzeyinin yükselmesi, kadının iş yaşamında daha fazla yer alması, yazılı ve görsel basında otoriter tutumun sakıncalarının bildirilmesi, okul öncesi eğitimin öneminin anlaşılması bu değişiklikler arasında yer almaktadır. Bireylerin tutumları yaşam boyu etkileşimde buldukları sosyal çevreden bağımsız olarak düşünülemez.

5.2. Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlere Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

5.2.1. Annelerin Sosyodemografik Özelliklere Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bu bölümde annelerin sosyodemografik özelliklere göre (annenin yaşı, eğitim ve çalışma durumu, mesleği, eşin eğitim durumu, çocuğun cinsiyeti, ailenin aylık gelir durumu ve aile tipi) PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

5.2.1.1. Annelerin Yaşlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

23-30 yaş grubundaki annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Anlamlı fark bulunmamasına karşın 41-50 yaş grubundaki anneler aşırı koruyucu alt boyutunda 31-40 yaş grubundaki annelerden daha yüksek puan almışlardır.

Ayyıldız (2005) ve Mızrakçı (1994) yaptıkları araştırmalarda bu araştırma ile benzer sonuçlar bulmuşlardır. Buna karşılık diğer araştırmalarda anne yaşının aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamasını etkilemediği belirlenmiştir (Tortumluoğlu, 1999; Ömeroğlu, 1996).

23- 30 yaş grubundaki annelerin çocukları genellikle ailenin ilk çocuğu olmaktadır. Annenin ilk çocuktan beklentisi yüksektir. Bununla birlikte anne çocuk yetiştirme konusunda deneyimli değildir. Bu nedenle annenin küçük yaşta olmasının çocuğuna aşırı koruyucu davranmasıyla sonuçlandığı düşünülebilir. İleri yaştaki annenin ise geleneksel değerlere bağlı kalarak aşırı koruyucu tutum gösterdiği yorumuna gidilebilir.

Annelerin yaşlarına göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda da aynı sonuca varılmıştır (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Tortumluoğlu, 1999).

Demokratik tutumu benimsemiş olan bir annenin yaşı ilerlese de bu tutumunu sürdürdüğü düşünülebilir.

Annelerin yaşlarına göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda da anne yaşının ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği

bulunmuştur (Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996). Ayyıldız (2005) ise anne yaşı küçük olduğunda ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının arttığını saptamıştır.

Yaşı küçük olan anne çocuğunu kabul etmekte güçlük yaşayabilir ve çocuğuna karşı ilgisiz davranabilir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994). Ancak araştırma bulgusu bu yönde değildir.

Annelerin yaşlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer araştırma bulguları bu araştırmanın bulgusuyla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996).

23-30 yaş grubundaki annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Anlamlı fark bulunmamış olmasına karşın 23-30 yaş grubundaki annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları 41-50 yaş grubundaki annelerin puan ortalamalarından da yüksek olarak bulunmuştur. Ayyıldız (2005) yaptığı araştırmada benzer sonuca ulaşmıştır. Buna karşılık diğer araştırmalarda anne yaşının sıkı disiplin alt boyut puan ortalamasını etkilemediği saptanmıştır (Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996).

Küçük yaşta olan annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi ve becerisinin az olduğu, çocuğu baskı ve disiplinle yetiştirebileceğine inandığı düşünülebilir. Çocuğuna sözünü dinletebilmek için sıkı disiplin uyguladığı şeklinde yorumlanabilir.

5.2.1.2. Annelerin Eğitim Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu ülkemizde yapılan diğer araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996). Poyraz ve Özyürek'in (2005) araştırmasında, ebeveynlerin %34.85'inin lise

%33.33'ünün üniversite mezunu olduğu, ebeveynlerin %57.57'sinin demokratik tutumda olduklarını belirttikleri bulunmuştur. Tortumluoğlu (1999) ise annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamasının arttığını saptamıştır. Tortumluoğlu'nun geniş yaş aralığını kapsayan örnekleme bunun nedeni olabilir.

Eğitim düzeyi yüksek olan anne babalar çocuklarının kendilerini yönetmelerine önem verirler. Gelişimi için çocuğa özgürlük verilmesi gerektiğine inanırlar (Tudge, Hogan, Snezhkova ve ark., 2000; Von Der Lippe, 1998). Çalışma sonuçlarına bakıldığında eğitim düzeyi yüksek annelerin geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarını daha az benimsedikleri görülmektedir. Çocuğun yapabileceği işler onun yerine anne tarafından yapılmamaktadır.

Annelerin eğitim durumuna göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Buna karşın yapılan diğer araştırmalarda annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik tutumunun arttığı belirlenmiştir (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996; Von Der Lippe, 1999). Tudge, Hogan, Snezhkova ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında, eğitim düzeyi yüksek olan annelerin düşük olanlara göre çocukların gelişiminde onlara özgürlük vermeye daha fazla inandıkları ve çocukların kendilerini yönetmelerine önem verdikleri belirlenmiştir.

Bu araştırmada örnekleme alınan annelerin %67.6'sının çocuk yetiştirme konusunda bilgi almış olması, bilgi alma kaynağının en fazla (%45.59) kitap, dergi ve gazete olması, annelerin eğitim durumuna göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmamasının nedeni olarak düşünülebilir.

Annelerin eğitim durumuna göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Ayyıldız (2005), Mızrakçı (1994) ve Ömeroğlu (1996) tarafından eğitim düzeyi yüksek olan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur. Von Der Lippe (1999) eğitim düzeyi düşük olan annelerin çocuğun fiziksel bakımı konusunda daha fazla endişe yaşadıklarını bulmuştur.

Araştırmada fark bulunmamasının nedeni, araştırmının anaokuluna giden çocuk annelerinde yapılmış olması olabilir. Çocuğu anaokuluna giden annenin çocukla uzun süre bir arada olmadığı için çocuk bakımı ve ev işleri ile ilgili doyumsuzluk yaşamadığı sonucuna varılabilir.

Geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında annelerin eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda, annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe, geçimsizlik alt boyut puan ortalamasının azaldığı ortaya koyulmuştur (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996).

Araştırmaya alınan annelerin eşlerinin %36.2'si lise, %47.4'ü üniversite mezunudur. Eşlerin eğitim düzeylerinin yüksek olması geleneksel aile yapısının değişmesine neden olmuş olabilir. Sonuçta eşlerin anneye çocuk bakımında ve ev işlerinde yardımcı oldukları düşünülebilir.

Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının azaldığı belirlenmiştir. Bu bulgu diğer araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Mızrakçı, 1994; Ömeroğlu, 1996). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün (1993) araştırmasında anne eğitim düzeyinin düşük olduğu durumlarda çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu görüşünün güçlendiği belirlenmiştir. Annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuktan beklenen itaatin azaldığı bulunmuştur.

Tudge, Hogan, Snezhkova ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında eğitim düzeyi yüksek olan annelerin düşük olanlara göre çocuklarını kontrol etmeye ve disipline daha az önem verdikleri belirlenmiştir. Von Der Lippe (1999) yüksek eğitim düzeyinde olan annelerin geleneksel tutumları daha az benimsediklerini bulmuştur.

Eğitim düzeyi yüksek olan anne kendini otorite olarak görmemekte, çocuk yetiştirmede kendi kurallarını uygulamamaktadır. Çocuğun kendine ait bir düşüncesi olduğunu kabul etmektedir. Çocuğu kendini yönetebilecek ve kendi hakkında bazı kararları alabilecek güçte görmektedir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990;

Cüceloğlu, 2000). Bu araştırmada da eğitim düzeyi yüksek olan annenin çocuğun bağımsızlığını ve bireyselliğini desteklediği düşünülebilir.

Annenin eğitim düzeyinin yüksek olması uygun disiplin yöntemlerini kullanmasına olanak sağlamaktadır. Kurallar çocukla konuşularak koyulmaktadır. Kurallara uyum sağlaması için çocuk desteklenmektedir. Kurallar çocuğun yaşına ve kişilik yapısına uygundur. Ceza verileceğinde nedeni açıklanmakta ve hatayı telafi edici ceza uygulanmaktadır (Yavuzer, 2001; Yörükoğlu, 2004). Yapılan araştırmada annelerin eğitim düzeyinin yüksek olması çocuk yetiştirmede ana hedefin sıkı disiplin olmadığı görüşünü benimsemelerini sağlamış olabilir.

5.2.1.3. Annelerin Çalışma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Çalışan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları çalışmayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Ayyıldız (2005) ve Ömeroğlu'nun (1996) bulguları bu çalışmanın bulguları ile aynı yöndedir. Tortumluoğlu (1999) ise çalışan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının arttığını bulmuştur. Ev hanımı olan annelerin çocuklarıyla daha fazla zaman geçirmeleri nedeniyle çocuklarına daha koruyucu davranmaları bu çalışmada çalışan annelerin daha az koruyucu olarak bulunmasını açıklayabilir.

Annelerin çalışma durumlarına göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer araştırmaların bulguları bu çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996; Tortumluoğlu, 1999). Dekovic ve Gerris (1992) ile Von Der Lippe'nin (1999) araştırmalarında çalışan annelerin demokratik tutumu benimsedikleri bulunmuştur.

Annelerin çalışma durumlarına göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda ise çalışan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının düşük olduğu bulunmuştur (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996). Bu çalışmanın

anaokuluna giden çocuk anneleriyle yapılmış olması bunun nedeni olabilir. Anne ev hanımı olsa da çocuk anaokuluna gittiği için kendisine zaman ayırabilmektedir.

Annelerin çalışma durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer çalışmalarda ise çalışan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamasının ev hanımı annelerden daha düşük olduğu bulunmuştur (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996). Annelerin eşlerinin de çalıştığı düşünüldüğünde evde iş bölümü yapıldığı ve eşin anneye yardımcı olduğu sonucuna varılabilir.

Çalışan annelerin sıkı disiplin tutumlarının azaldığı belirlenmiştir. Diğer çalışmalarda da aynı sonuca ulaşılmıştır (Ayyıldız, 2005; Dekovic, Gerris, 1992; Ömeroğlu, 1996; Von Der Lippe, 1999). Sosyokültürel yapıdaki değişimle birlikte annenin çalışma yaşamına girmesi geleneksel çocuk yetiştirme değerlerinin değiştiğine işaret edebilir. Annenin iş ortamı gibi farklı bir sosyal çevreye girmesi olumsuz tutumlarını azaltmış olabilir. Bir mesleğe sahip olmak anne için sosyal destek kaynağıdır. Sosyal destek annenin benlik saygısının yüksek olmasını ve kendisini daha iyi hissetmesini sağlar. Sonuçta anne çocuğuna karşı olumlu tutum sergiler.

5.2.1.4. Annelerin Mesleklerine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Kamu çalışanı olan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları özel sektörde çalışan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Çetinkaya ve Başbakkal'ın (2005) araştırmasında, kongrelere katılan çocuk sahibi hemşirelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının düşük olduğu bulunmuştur.

Özel sektörde çalışan annelerin iş yerinde daha yoğun stres yaşadıkları, bunun sonucunda olumsuz tutum benimsedikleri düşünülebilir. Bununla birlikte özel

sektörde çalışma saatlerinin fazla olması nedeniyle anne çocuğuyla yeteri kadar ilgilenemediğini düşünerek aşırı koruyucu tutum sergileyebilir.

Annelerin mesleklerine göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Annenin hangi mesleği yaparsa yapsın çalıştığı için sosyal desteğe sahip olması demokratik tutum göstermesiyle sonuçlanmış olabilir.

Annelerin mesleklerine göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Çetinkaya ve Başbakkal'ın (2005) araştırmasında, kongrelere katılan hemşirelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının düşük olduğu bulunmuştur.

Annelerin mesleklerine göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir.

Kamu çalışanı olan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları özel sektörde ve serbest olarak çalışan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak bulunmuştur. Yapılan bir araştırmada, mesleki derneklere üye olan ve kongrelere katılan hemşirelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının daha düşük olduğu bulunmuştur (Çetinkaya, Başbakkal, 2005).

Kamu çalışanı olan annelerin eğitim düzeylerinin daha yüksek olması bu bulgunun altında yatan neden olarak düşünülebilir. Bu çalışmanın örneklemindeki kamu çalışanı annelerin bir bölümü öğretmenlik, doktorluk, hemşirelik gibi mesleklere sahiptirler. Bu durum çocuk yetiştirme konusunda bilgi almış olmalarını sağlamış olabilir.

5.2.1.5. Annelerin Eşlerinin Eğitim Durumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Eşinin eğitim düzeyi yüksek olan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları düşük olarak belirlenmiştir. Buna karşılık Tortumluoğlu (1999) eşinin eğitim düzeyi yüksek olan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının arttığını bulmuştur. Başka bir çalışmada annelerin eşlerinin eğitim durumuna göre aşırı koruyucu tutumlarında fark olmadığı saptanmıştır (Ayyıldız, 2005). Tortumluoğlu'nun çalışmasını 5-19 yaş grubu, (1999) Ayyıldız'ın (2005) 0-6 yaş grubu çocuk anneleriyle yapması bulguların farklılaşmasına neden olabilir.

Eşinin eğitim düzeyi yüksek olan annelerin demokratik alt boyut puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Tudge, Hogan, Snezhkova ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında babanın eğitim düzeyi yüksek olduğunda, ebeveynlerin çocuğun kendini yönetmesini ve bağımsız olmasını daha fazla destekledikleri bulunmuştur. Von Der Lippe (1999) eşi yüksek eğitim düzeyinde olan annelerin demokratik tutumu benimsediklerini bulmuştur. Tortumluoğlu'nun (1999) bulgusu bu çalışmanın bulgusuyla ters yönde olup eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin demokratik tutumunun azaldığı şeklindedir. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında ise eşin eğitim durumunun annelerin demokratik tutumunu etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Erkeğin eğitim düzeyindeki yükselmenin geleneksel cinsiyet rollerine gösterdiği önemin azalmasına neden olduğu yorumuna gidilebilir. Eğitim düzeyi yüksek olan babanın çocuğun bireyselliğini destekleyerek, çocuğu dinleyerek olumlu çocuk yetiştirme konusunda anneye model oluşturduğu düşünülebilir.

Eşinin eğitim düzeyi düşük olan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) bulguları bu çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Eşinin eğitim düzeyi yüksek olan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları düşük olarak belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında da bulgular aynı yöndedir. Sosyokültürel yapıdaki değişikliklerin ailedeki anne-baba rollerine yansması mümkündür. Eğitim düzeyi yüksek olan eşin ev işlerini ve çocuk bakımını anneyle paylaştığı düşünülebilir.

Eşinin eğitim düzeyi düşük olan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Tudge, Hogan, Snezhkova ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan çalışmada babanın eğitim durumu düşük olduğunda ebeveynlerin çocuklarını kontrol etmeye ve disipline daha fazla önem verdikleri bulunmuştur. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında eşin eğitim durumunun annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği bulunmuştur.

5.2.1.6. Annelerin Aylık Gelir Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin aylık gelir durumuna göre aşırı koruyuculuk alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Tortumluoğlu (1999) aylık geliri yüksek, Ömeroğlu (1996) ise düşük olan annelerin aşırı koruyuculuk alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğunu bulmuştur.

Annelerin aylık gelir durumuna göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Tortumluoğlu'nun (1999) bulgusu bu çalışmanın bulgusuyla paraleldir. Ömeroğlu (1996) aylık gelir artışına paralel olarak annelerin demokratik tutumlarının arttığını bulmuştur. Tudge, Hogan, Snezhkova ve arkadaşlarının (2000) çalışmasında da aylık geliri yüksek olan annelerin çocuğun kendini yönetmesini ve bağımsız olmasını daha fazla destekledikleri bulunmuştur.

Geliri giderden az olan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ömeroğlu'nun (1996) bulgusu bu çalışmanın bulgusuyla

paraleldir. Ailenin ekonomik durumu iyi olduğunda annenin sosyal etkinliklere katılabildiği, bunun da ev işleri ve çocuk bakımından bıkmasını engellediği düşünülebilir. Geliri giderden fazla olan annelerin aynı zamanda çalışan anneler olduğu, bu nedenle farklı bir sosyal ortama girdikleri yorumuna gidilebilir.

Geliri giderden az olan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları geliri gidere eşit ve geliri giderden fazla annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ömeroğlu (1996) ise ailenin gelir düzeyinin annenin geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarını etkilemediğini bulmuştur.

Ailedeki ekonomik sıkıntının anne baba ilişkisine yansması mümkündür. Bu sıkıntılar nedeniyle eşler arasında çatışma yaşanabilir. Ekonomik sıkıntının nedeni erkeğin çalışmaması olduğunda erkek otoritesini kaybettiğini düşünerek eşine kötü davranabilir.

Annelerin aylık gelir durumuna göre sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ömeroğlu'nun (1996) bulguları buna paraleldir. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1993) tarafından yapılan araştırmada da ailenin aylık geliri azaldıkça çocuk eğitiminde sıkı disiplinin çok gerekli olduğu yönündeki görüşün güçlendiği saptanmıştır. Tudge, Hogan, Snezhkova ve arkadaşları (2000) tarafından yapılan çalışmada aylık geliri düşük olan annelerin çocuklarını kontrol etmeye ve disipline daha fazla önem verdikleri bulunmuştur.

5.2.1.7. Annelerin Çocuğun Cinsiyetine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre PARI tutum ölçeğinin aşırı koruyuculuk alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmalarda aynı sonuca varılmıştır (Kaynar, Yıldız, 2003; Keskin, 2004). Mızrakçı (1994) annenin kız çocuğuna karşı daha koruyucu tutum sergilediğini bulmuştur. Anneler erkek çocuğun daha güçlü ve dayanıklı buna karşılık kız çocuğun daha

hassas ve savunmasız olduğunu düşünmektedir (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004). Geleneksel değerlerdeki bu bakış açısının değişme yolunda olduğu düşünülebilir. Mızrakçı'nın da araştırmasını İzmir ilinde ve 3-6 yaş grubu çocuk anneleriyle yaptığı düşünüldüğünde İzmir ilinde bu değişimin gerçekleşmekte olduğu söylenebilir.

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Yapılan diğer araştırmaların bulguları buna paraleldir (Dekovic, Gerris, 1992; Kaynar, Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Mızrakçı, 1994). Geleneksel Türk ailesinde erkek çocuk daha değerli olarak görülmektedir. Erkek çocuğun isteklerine önem verilmekte ve ona daha fazla söz hakkı tanınmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981). Araştırma bulguları bu bakış açısının değiştiğini kanıtlar niteliktedir. Annelerin eğitim düzeyinin yüksek olması bunun nedeni olarak düşünülebilir.

Çocuğun cinsiyetinin annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarını etkilemediği belirlenmiştir. Keskin'in (2004) ve Mızrakçı'nın (1994) bulguları bu araştırma bulgularıyla paraleldir.

Annelerin çocuğun cinsiyetine göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu diğer araştırmalarla desteklenmektedir (Keskin, 2004; Mızrakçı, 1994). Çelik (1997) çocuğun cinsiyetinin çocuk yetiştirme konusunda ebeveynler arasındaki uzlaşmada ve eşlerin evlilikten sağladıkları doyum üzerinde etkili olmadığını bulmuştur.

Sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında çocuğun cinsiyetine göre anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer araştırmaların sonuçları benzer niteliktedir (Dekovic, Gerris, 1992; Kaynar, Yıldız, 2003; Keskin, 2004; Mızrakçı, 1994). T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün (1993) araştırmasında kız çocuklarına erkek çocuklardan daha fazla sorumluluk yüklendiği ortaya konulmuştur. Çocuğa hiçbir özgür alan bırakmayan ve çocuğun kendi kararlarını

vermesini desteklemeyen eğilimin kız çocukları söz konusu olduğunda daha güçlü olduğu belirlenmiştir.

Singh ve De Man (1992) tarafından çocuğun cinsiyet farklılığı açısından PARI tutum ölçeğinin alt boyutlarına faktör analizi yapılmıştır. Erkek ve kız annelerinin tutumlarında benzerlik ve farklılıklar olduğu, çocuğun cinsiyetinin annenin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyebileceği sonucuna varılmıştır.

Von Der Lippe (1999) yaptığı çalışmada eğitim düzeyi düşük olan ve çalışmayan annelerin erkek çocuklara kontrol uygulanmasını gerekli gördükleri bulunmuştur. Annelerin erkek çocuklara fiziksel ceza uygulanması gerektiğine inandıkları belirlenmiştir. Aynı çalışmada annelerin kız çocuklardan daha fazla itaat bekledikleri ortaya koyulmuştur.

Türk toplumunda kız çocuktan daha fazla itaat beklenir. Buna karşılık erkek çocuğa fiziksel ceza uygulama daha fazladır (Aydoğmuş, Batlaş, Batlaş ve ark.,1990; Yavuzer, 2003; Yörükoğlu, 2004). Araştırma bulguları, Türk toplumundaki sosyokültürel değişimlerin çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu yansıdığı şeklinde yorumlanabilir. Aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye dönüşmesi, eğitim düzeyinin yükselmesi, kadının iş yaşamında rol alması ve güçlenmesi bunun nedeni olarak düşünülebilir.

5.2.1.8. Annelerin Aile Tipine Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin aile tipine göre aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Tortumluoğlu'nun (1999) bulgusu bu araştırmanın bulgusu ile örtüşmektedir. Mızrakçı (1994) ailede çocuğun bakımını paylaşan bir kişi olduğunda annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde azaldığını bulmuştur.

Annelerin demokratik alt boyut puan ortalamalarında aile tipine göre anlamlı fark olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu Tortumluoğlu'nun (1999) araştırmasıyla desteklenmektedir. Poyraz ve Özyürek'in (2005) araştırmasında ailelerin %90'ının anne-baba-çocuk-büyük ebeveynden oluştuğu ve ebeveynlerin tutumlarını en fazla demokratik (%57.57) olarak ifade ettikleri bulunmuştur.

Bu bulguya bakılarak büyük ebeveynle yaşamanın demokratik tutumu olumsuz etkilemediği sonucuna gidilebilir. Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna giden çocuk anneleri ile yürütülmüştür. Bu durum ebeveynlerin ekonomik durum ve geleneklere bağlılık gibi nedenlerle aile büyükleri ile oturmayı tercih etmelerinin yanında çocuklarını bir okul öncesi eğitim kurumuna göndermede yalnızca bakım değil eğitime de önem verdiklerini düşündürebilir.

Annelerin aile tipine göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ömeroğlu (1996) çocuğun terbiyesi ile en çok aile büyüklerinin meşgul olduğu ailelerde annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde arttığını bulmuştur.

Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları ailesi tek ebeveyn-çocuklardan oluşan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Anne çocuğun bakımı ve çalışma zorunluluğu arasında bocalamış olabilir. Babanın olmadığı durumlarda anne evin yükünü tek başına taşımakta zorlanabilir.

Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin geçimsizlik alt boyut puan ortalamaları ailesi tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Çekirdek ailede anne baba çocuklarını sağladıkları uzlaşmayla kendi doğrularını temel alarak yetiştirebilmektedirler. Buna karşılık geniş ailede bir kişinin çocuğa ceza verdiği bir durumu diğer kişi göz yumulacak bir durum olarak değerlendirebilmektedir (Gürsoy, Çoşkun, 2006; Yörükoğlu, 1999). Büyük ebeveynlerin çocuğa aşırı hoşgörü

göstermeleri ve bu tutumlarının annenin tutumuyla çelişmesi sonucunda annenin sıkıntı yaşamış olması mümkündür.

Annelerin ailenin olduğu kişilere göre sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) ailede çocuğun bakımını paylaşan bir kişi olduğunda annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde azaldığını bulmuştur. Ömeroğlu'nun (1996) araştırmasında çocuğun terbiyesi ile en çok aile büyüklerinin meşgul olduğu ailelerde annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının anlamlı düzeyde arttığı bulunmuştur.

Annenin sosyal destek sistemlerinin güçlü olması çocuğuna olumsuz yaklaşmasını önler. Sosyal destek duygusal olarak verilebileceği gibi çocuğun bakımını paylaşarak da olabilir. Aile büyükleriyle yaşamının anneye sosyal destek şeklinde olumlu açıdan geri döndüğü düşünülebilir.

5.2.2. Annelerin Çocuk Yetiştirme Konusunda Bilgi Alma Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) bilgi alma durumunun aşırı koruyucu tutumu etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması tutumların çocuk üzerindeki yansımalarını anlamasına aracılık etmiş ve olumsuz tutumdan uzaklaşmasını sağlamış olabilir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelere göre anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur. Mızrakçı'nın (1994) bulguları bu çalışmayla paraleldir.

Grusec (2007), annenin, uzman kişilerden, aile büyüklerinden, arkadaşlarından ya da kitap, dergi ve gazetelerden bilgi alabileceğini, doğru kaynaklardan alınan bilginin tutumları olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmiştir. Annelerin çocuk yetiştirme konusunda %78.76 ile en fazla kitap, dergi ve gazetelerden bilgi aldığı saptanmıştır. Annelerin %22.60'ı uzmanı, %21.57'si seminer ve konferansları bilgi kaynağı olarak kullandıkları belirlenmiştir. Ayyıldız (2005) bilgi alma kaynağını, %51.7 kitap ve dergi, %28.4 uzman ve %22.7 seminer ve konferans olarak bulmuştur. Mızrakçı'ya (1994) göre yazılı yayınlardan yararlanma oranı yalnızca %7.6'dır. Yapılan bir başka araştırmada çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı problemleri uzmana danışan annelerin daha demokratik tutumda oldukları bulunmuştur (Ömeroğlu, 1996). Bu çalışmada annelerin doğru kaynaklardan bilgi almaları demokratik tutumun çocuğun psikososyal gelişimindeki önemini anlayarak çocuklarına demokratik davranmalarını sağlamış olabilir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) bilgi alma durumunun ev kadınlığı rolünü reddetme tutumunu etkilemediğini bulmuştur. Ebeveynliği etkili olarak yaptığına inanmayan annelerin çocukları ile ilişkilerinde soğuk, duygusuz ve ilgisiz olabilecekleri belirtilmiştir (Grusec, 2007; Yavuzer, 2003). Bu çalışmadaki annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alarak kendilerini yeterli hissettikleri, sonuçta ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutundan düşük puan aldıkları düşünülebilir. Bilgi almayan annelerin çocuğun gelişim düzeyini bilmedikleri için bakımında eksiklik yaşadıkları, çocuğa ihtiyacı olan uyarımı vermedikleri sonucuna gidilebilir.

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mızrakçı'nın (1994) bulguları da bu yöndedir.

Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları bilgi almayan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede düşük olarak belirlenmiştir. Mızrakçı (1994) bilgi alma durumunun sıkı disiplin tutumunu

etkilemediğini bulmuştur. Annelere çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları problemleri danıştıkları kişi sorulduğunda %44.61 oranında uzman yanıtı alınmıştır. Ömeroğlu (1996) tarafından yapılan araştırmada çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığı problemleri uzmana danışan annelerin sıkı disiplin alt boyut puan ortalamaları düşük olarak bulunmuştur. Bu bulgu araştırma bulgusuyla örtüşmektedir.

Annelerin uzmandan aldıkları bilgiyle olumsuz tutumdan uzaklaştıkları söylenebilir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi almaması çocuktan gelişim düzeyine uygun olmayan, aşırı beklentilerinin olmasına neden olabilir (Kağıtçıbaşı, 1981; Yavuzer, 1993). Bilişsel gelişim kuramından yola çıkılarak yapılan araştırmalar ailelerin çocuktan aşırı beklentilerinin ceza şekli ve sıklığıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Horowitz, 1975). Annenin çocuğun bilişsel gelişim düzeyini bilmemesi çocuğun istenileni yerine getirmede ya da uyum eksikliği olduğu gibi yanlış bir yargı geliştirmesine yol açabilir. Bu durum çocuğunu yanlış tanımasına ve sonuçta çocuğa yanlış yaklaşmasına neden olabilir (Maccoby, Martin, 1984).

Annelerin çocuk yetiştirme konusunda karşılaştıkları problemleri konunun uzmanına danışmasının olumsuz tutumlarında azalmayla sonuçlandığı görülmektedir. Bu durum çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşiresinin danışmanlık rolü açısından önemle ele alınması gereken bir konudur.

Radyo ve televizyondan yararlanma oranını, Ayyıldız (2005) %59.1, Mızrakçı (1994) %35.9, Poyraz ve Özyürek (2005) %50 olarak saptamıştır. Bu çalışmada ise %29.79 olarak belirlenmiştir. Bu kitle iletişim araçlarından yararlanan annelerin oranının düşük olması, yayınların annelerin izleyebileceği saatlerde olmadığını düşündürmektedir. Bu çalışmaya katılan annelerin %62.6'sı çalıştığı için gündüz saatlerinde olan yayınları izleme olanaklarının olmadığı söylenebilir. Konunun ilgi çekici şekilde sunulmadığı da akla gelebilir. Kitle iletişim araçlarının kullanımının hızla arttığı günümüzde televizyonun önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Televizyon tüm evlerde bulunmakta ve her yaş grubuna hitap etmektedir. Bu nedenle önemli bir eğitim aracı olduğu düşünülebilir.

Çalışmanın sonuçları incelendiğinde geçimsizlik dışındaki tüm alt boyutların annenin çocuk yetiştirme konusundaki bilgi alma durumundan etkilendiği görülmektedir. Bu konuda yapılacak eğitim çalışmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Annelerin %78.7'sinin çocuk yetiştirme konusunda bir eğitim programına katılmak istediği belirlenmiştir. Annelerin gereksinimlerini karşılayacak ve toplumun her kesmine kolayca ulaşabilecek farklı eğitim programlarının geliştirilmesine ve bu programların işlerlik kazanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi programların yaygınlaştırılması önem kazanmaktadır (Şahin, Ersoy, 1999).

5.2.3. Annelerin Çocukla İsteddiği Kadar İlgilenebilme Durumlarına Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin çocukla istediği kadar ilgilenbilme durumlarına göre aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) bulguları bu çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Yapılan bir çalışmada çocuklarıyla günde 0-2 saat meşgul olan annelerin daha fazla meşgul olanlara göre aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur (Ömeroğlu, 1996).

Çocukla istediği kadar ilgilenabilen annelerin demokratik alt boyut puan ortalamaları ilgilenemeyen annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak bulunmuştur. Yapılan bir başka çalışmada da aynı sonuca ulaşılmıştır (Ömeroğlu, 1996). Ayyıldız (2005) ise annenin çocuğu ile istediği kadar ilgilenbilme durumunun demokratik tutumunu etkilemediğini belirlemiştir. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1993) tarafından yapılan araştırmada, annelere çocuğuna özel olarak zaman ayırıp onunla ilgilenme durumları sorulmuştur. Annelerin %7'sinin hiç bir zaman, %44'ünün bazen, %49'unun her zaman yanıtını verdikleri bulunmuştur. Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının demokratik tutuma uygun ya da yakın olduğu sonucuna varılmıştır.

Annenin çocuğu ile istediği kadar ilgilenememesi olumsuz duygular yaşamasına neden olabilir. Anne çocuğa aşırı kontrol uygulayabilir. Tam tersine çocuğa hiç kural koymayıp çocuğun tüm isteklerini yerini getirebilir (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996). Çalışma bulguları, çocuğu ile istediği kadar ilgilenebilen annenin çocuğuna sevgi ve ilgi göstermesi ile birlikte kontrolü de dengeli bir şekilde uyguladığını işaret etmektedir.

Annelerin çocukla istediği kadar ilgilenebilme durumlarına göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) bulguları bu çalışmanın bulgularıyla aynı yöndedir. Ömeroğlu (1996) yaptığı çalışmada çocuğu ile günde 0-2 saat meşgul olan annelerin daha fazla meşgul olanlarla karşılaştırıldığında ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğunu saptamıştır.

Ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyutu annenin çocukla uzun süre bir arada kalmaktan hoşlanmama durumunu, ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgili doyumsuzluğunu ölçer (Le Compte, Le Compte, Özer, 1978; Schaefer, Bell, 1958). Bu bilgi ışığında, çocuğu ile ilgilenemeyen annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının yüksek olması beklenir. Ancak araştırma bulguları bu yönde değildir.

Hemşire annenin çocukla ilgilenememe nedenlerini araştırmalı ve anneyle birlikte çözüm yolları üretmelidir. Annenin çocukla birlikte yapmaktan hoşlandığı aktiviteler planlanabilir. Anne çocuğuyla geçirdiği zamanın niceliğinden çok niteliğinin önemli olduğu konusunda yönlendirilmelidir. Bununla birlikte sağlıklı anne-çocuk ilişkisi adına annenin kendine de zaman ayırmasının önemi üzerinde durulmalıdır. Yapılan bir araştırmada %67.6'sının kendilerine ve hoşlandıkları aktivitelere, %69'unun çocuklarıyla birlikte yapmaktan hoşlandıkları aktivitelere zaman ayırabildikleri bulunmuştur (Mızrakçı, 1994).

Annelerin çocukla istediği kadar ilgilenebilme durumlarına göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005)

bulguları da bu yöndedir. Ömeroğlu (1996) ise çocuğu ile günde 0-2 saat ilgilenen annelerin daha fazla ilgilenen annelerden daha yüksek geçimsizlik alt boyut puan ortalamasına sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında annelerin çocukla istediği kadar ilgilenebilme durumlarına göre anlamlı fark olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu diğer çalışmalarla uyumlu değildir (Ayyıldız, 2005; Ömeroğlu, 1996). Bu çalışmanın örnekleminde annelerin %62.6'sı çalışmaktadır. Eğitim düzeyleri yüksek olduğu ve çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldıkları için çocukla geçirdikleri zamanın niteliğine önem verdikleri, bu nedenle çocukla istediği kadar ilgilenebilme durumlarının sıkı disiplin tutumlarını etkilemediği düşünülebilir.

5.2.4. Annelerin Kendi Annesinin Tutumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin kendi annesinin tutumuna göre aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalar bu bulguyu destekler niteliktedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994). Tortumluoğlu (1999) kendi ebeveyninin tutumu ilgisiz ve tutarsız olan annelerin aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının kendi ebeveyninin tutumu demokratik olan annelerden yüksek olduğunu saptamıştır. Kendi ebeveyninin tutumu tutarsız olan annelerin kendi ebeveyninin tutumu ilgisiz olanlarla karşılaştırıldığında aşırı koruyucu alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Tortumluoğlu, 1999).

Annelerin kendi annesinin tutumuna göre demokratik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mızrakçı'nın (1994) bulguları bu çalışmanın bulgularına paraleldir. Tortumluoğlu (1999) kendi ebeveyninin tutumu aşırı kontrollü olan annelerin, kendi ebeveyninin tutumu aşırı koruyucu olan annelerden daha demokratik olduklarını bulmuştur. Tortumluoğlu'nun (1999) çalışmasında kendi ebeveyninin tutumu ilgisiz ve aşırı kontrollü olan annelerin demokratik alt boyut puan ortalamalarının kendi ebeveyninin tutumu demokratik olan annelerden yüksek olduğu saptanmıştır. Ayyıldız (2005) kendi annesinin tutumu

ilgisiz olan annelerin kendi annesinin tutumu demokratik olan annelerden demokratik alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Kendi annesinin tutumu aşırı koruyucu olan annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamaları demokratik olan annelerin puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olarak belirlenmiştir. Ayyıldız'ın (2005) çalışmasında kendi annesinin tutumu aşırı hoşgörülü olan annelerin kendi annesinin tutumu demokratik olan annelere göre ev kadınlığı rolünü reddetme alt boyut puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur. Mızrakçı ise (1994) annenin kendi annesinin tutumunun annenin ev kadınlığı rolünü reddetme tutumunu etkilemediğini bildirmiştir.

Annelerin kendi annesinin tutumuna göre geçimsizlik alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda da aynı sonuca ulaşılmıştır (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994).

Annelerin kendi annesinin tutumuna göre sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Diğer çalışmaların bulguları da bu yöndedir (Ayyıldız, 2005; Mızrakçı, 1994).

Çocuk yetiştirme tutumlarının kuramsal analizi incelendiğinde, sosyal öğrenme kuramına göre modelle gözlemci arasında benzerlik varsa modelin taklit edilme olasılığı artmaktadır. Buna bağlı olarak çocukların aynı cins ebeveyni daha çok taklit edecekleri düşünülmektedir. Psikoanalitik kurama göre aynı cins ebeveynle kurulan özdeşim sonucunda onun tutumları kişiliğin bir parçası haline getirilir (Doğan, 1999, Ekşi, 1999, Gander, Gardiner, 2001; Yavuzer, 2003, Yörükoğlu, 2004). Çalışma bulguları annenin tutumlarında diğer etmenlerin daha önemli rol oynadığını düşündürebilir. Sosyokültürel yapının değişmesi, kadının eğitim düzeyinin yükselmesi, kişilerarası etkileşimin artması bu nedenler olarak sıralanabilir.

5.2.5. Annelerin Kendi Babasının Tutumuna Göre PARI Tutum Ölçeğinin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Annelerin kendi babasının tutumuna göre PARI tutum ölçeğinin alt boyut puan ortalamalarında anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Mızrakçı'nın (1994) çalışmasında da benzer sonuca ulaşılmıştır.

Türk toplumunda bakım rolünü üstlenen annedir. Babayla karşılaştırıldığında anne çocukla daha fazla iletişim kurmaktadır (Kağıtcıbaşı, 1981; Küçük, 1990). Organizmik model çerçevesinde psikoanalitik kurama göre aynı cins ebeveynle özdeşim gerçekleşir. Mekanik modeldeki sosyal öğrenme kuramı, model almada sıcaklık boyutunu (annenin çocukla etkileşimi sıcakken baba daha mesafelidir) ve modelle gözlemci arasındaki benzerlik boyutunu (annenin babasıyla cinsiyeti farklıdır) vurgular (Doğan, 1999, Ekşi, 1999, Mızrakçı, 1994; Yavuzer, 2003, Yörükoğlu, 2004). Tüm bunlar dikkate alındığında annenin babasının tutumlarından etkilenmemesi mümkündür.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmanın sonucunda;

- § Annelerin yaşı küçüldükçe aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı
- § Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının azaldığı
- § Çalışan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının azaldığı
- § Kamu çalışanı olan annelerin özel sektörde çalışan annelere göre aşırı koruyucu tutumlarının azaldığı
- § Kamu çalışanı olan annelerin özel sektörde ve serbest olarak çalışan annelere göre sıkı disiplin tutumlarının azaldığı
- § Eşin eğitim durumunun annenin tüm tutumlarını etkilediği; eşin eğitim düzeyi yükseldikçe annenin demokratik tutumunun arttığı buna karşılık diğer tutumlarının azaldığı
- § Ailenin gelir düzeyi düşük olduğunda annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik tutumlarının arttığı
- § Çocuğun cinsiyetinin annelerin tutumlarını etkilemediği
- § Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin, ailesi tek ebeveyn-çocuklar ve tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelere göre geçimsizlik tutumlarının azaldığı

- § Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumunun geçimsizlik dışındaki tüm tutumları etkilediği; bilgi alan annelerin demokratik tutumlarının arttığı buna karşılık aşırı koruyucu, ev kadınlığı rolünü reddetme ve sıkı disiplin tutumlarının azaldığı
- § Annelerin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma kaynağı olarak radyo-televizyon ve danışmanı düşük oranda kullandıkları
- § Çocukla istediği kadar ilgilenen annelerin demokratik tutumlarının arttığı
- § Annelerin çocuğuyla istediği kadar ilgilenememe nedeninin en fazla iş olduğu, bunu zaman bulamamanın izlediği
- § Kendi annesinin tutumu aşırı koruyucu olan annelerin demokratik olanlara göre ev kadınlığı rolünü reddetme tutumlarının arttığı
- § Kendi babasının onu yetiştirme tutumunun annelerin tutumlarını etkilemediği bulunmuştur.

6.2. Öneriler

Çalışma sonuçlarına göre;

- § **Annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumları azaldığı için**, kadının eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile ilgili çalışmalarda rol alınması, eğitim düzeyi düşük olan annelere çocuk yetiştirme tutumları konusunda eğitim verilmesi
- § **Çalışan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumları azaldığı için**, kadının iş yaşamında yer almasının desteklenmesi, kadını güçlendirme çalışmalarında rol alınması, ev hanımı olan annelerin çocuk yetiştirme konusundaki eğitim programlarına katılımlarının sağlanması
- § **Eşin eğitim durumu annenin tüm tutumlarını etkilediği için**, ilköğretimden itibaren tüm toplumsal eğitim çalışmalarında rol alınması
- § **Ailenin gelir düzeyi düşük olduğunda annelerin ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik tutumları arttığı için**, gelir düzeyi düşük olan annelere bu durumun çocuğa olumsuz şekilde yansıtılmaması gerektiğinin açıklanması
- § **Ailesi anne-baba-çocuklardan oluşan annelerin, ailesi tek ebeveyn-çocuklar ve tek ebeveyn-çocuklar-aile büyüklerinden oluşan annelere göre geçimsizlik tutumları azaldığı için**, ailenin bütünlüğünün korunması ve sürdürülmesinde aileye gereken desteğin verilmesi, çocuk yetiştirme konusunda yapılan eğitim çalışmalarının aile büyüklerini de kapsayacak şekilde düzenlenmesi
- § **Çocuk yetiştirme konusunda bilgi alma durumu geçimsizlik dışındaki tüm tutumları etkilediği için**, çocuk yetiştirme konusunda eğitim programları hazırlanması, bu programların her anne için kolay ulaşılabilir olmasının

sağlanması, programlara işlerlik kazandırılması ve programların yaygınlaştırılması, temel eğitim kapsamında, çocuk gelişimi ve eğitimi, çocuklara doğru yaklaşım biçimi konularının yer alması için çaba gösterilmesi, annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi almaması kendini yeterli hissetmemesine neden olabileceği için kendini yeterli hissetmeme nedenlerinin araştırılması, aile çocuk sahibi olmaya karar vermeden önce annenin kendini yetersiz hissettiği yönlerin belirlenmesi, etkili aile planlaması hizmetleri sunulması kadının kendini yeterli hissettiği dönemde anne olmasının sağlanması

- § **Anneler bilgi alma kaynağı olarak televizyonu düşük oranda kullandıkları için,** çocuk yetiştirme konusundaki radyo ve televizyon yayınlarının uygun içerikte ve annelerin izleyebileceği saatlerde olması için gerekli kurumlarla işbirliği yapılması, konunun ilgi çekici ve herkesin anlayabileceği şekilde sunulması için kurumlarla görüşülmesi
- § **Anneler bilgi alma kaynağı olarak uzmanı düşük oranda kullandıkları için,** danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi
- § **Çocukla istediği kadar ilgilenemeyen annelerin demokratik tutumları arttığı için,** annenin çocukla ilgilenememe nedenlerinin araştırılması, anneye birlikte çözüm yolları üretilmesi, annenin çocuğuyla geçirdiği zamanın niceliğinden çok niteliğinin önemli olduğu konusunda yönlendirilmesi, çocukla birlikte yapmaktan hoşlandığı aktivitelerin planlanması
- § **Kendi annesinin tutumu aşırı koruyucu olan annelerin demokratik olanlara göre ev kadınlığı rolünü reddetme tutumları arttığı için,** annelere çocuklarına karşı gösterdikleri tutumun çocukları tarafından benimseneceği, ileride onların da kendi çocuklarına karşı aynı tutumu gösterebileceklerinin açıklanması önerilebilir.

7. KAYNAKLAR

1. Akgül A. Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri. Yükseköğrenim Kurulu Matbaası, Ankara, 1997.
2. Aksoy A. Farklı Kültürlerde Ebeveynlik. Kastamonu Eğitim Dergisi, 2005;13 (2): 333-338.
3. Akşit S. Anne-Baba ve Çocuklar Arasında İletişim. Sürekli Tıp Eğitim Dergisi, 2000; 9 (2): 55-57.
4. Argun Y. Anne-babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Orta okul Öğrencilerinin Denetim Odağı Üzerine Etkileri, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1995.
5. Arı R, Seçer Z. Farklı Ana Baba Tutumlarının Çocukların Psikososyal Temelli Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2004;10: 451-463.
6. Aydoğmuş K, Batlaş A, Batlaş Z. ve ark. Ana Baba Okulu, 10. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1990; 107-121.
7. Ayyıldız T. Zonguldak İl Merkezinde 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları, Zonguldak, Karaelmas Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
8. Barut Y, Ayyıldız A. İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öz Kavramı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması. 2005. URL: http://yadem.comu.edu.tr/1stELTKonf/TR_Yasar_Oz_Kavrami.htm. Erişim Tarihi: 10.05.2006.
9. Bilen M. Ailede Kurumlarda ve Toplumda Sağlıklı İnsan İlişkileri, Geliştirilmiş Üçüncü Baskı, Ankara, Teknik Basım Sanayii Matbaası, 1983; 201-214.
10. Chiu LH. Child-Rearing Attitudes of Chinese, Chinese-American, and Anglo-American Mothers. International Journal of Psychology, 1987; 22: 409-419.
11. Cüceloğlu D. İçimizdeki Çocuk, 17. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1997; 58-70.
12. Cüceloğlu D. İyi Düşün Doğru Karar Ver, 22. Baskı, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1998; 158-171.

13. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranış, 10. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000; 355-364.
14. Cüceloğlu D. İletişim Donanımları, 10. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002; 170-179.
15. Çakır G. Ergenlerde Kimlik Statüsünün Cinsiyet, Anne-Baba Tutumu ve Anne-Babanın Eğitim Düzeyi ile İlişkisi. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 09-11 Temmuz 2003, Malatya, İnönü Üniversitesi.
16. Çelik M. Marital Satisfaction, Parental Agreement on Child Rearing and Parental Perception of Child's Adjustment, Ankara, Middle East Technical University, Master of Science, 1997.
17. Çengelci, N.B. Okul Öncesi Çocuklarda Bilişsel ve Dil Gelişimi. Seminer Psikoloji, 2000; 11-29.
18. Çetinkaya B, Başbakkal Z. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Benlik Saygısı Düzeylerinin ve Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2005; 21(2): 47-57.
19. Dekovic M, Gerris JR. Parental Reasoning Complexity, Social Class, and Child Rearing Behaviors. Journal of Marriage and the Family, 1992; 54: 675-685.
20. Doğan, Y. Davranış Bilimlerine Giriş. Ankara, ANTIP A.Ş. Yayınları, 1998.
21. Ekşi A. Ben Hasta Değilim, Ankara, Nobel Tıp Kitabevleri, 1999.
22. Eldeleklioğlu J. Çocuklarda Özgüven Gelişimi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004; 24 (2): 111-121.
23. Erbil N, Divan Z, Önder P. Ergenlerin Benlik Saygısına Ailelerinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2006; 7-15.
24. Erginel A. Ailede ve Okulda Çocuk Yetiştirme, Yeniden Geliştirilmiş İkinci Baskı, Lefkoşa, Erginel Yayınları, 1996; 59-75.
25. Erkan Z. Sosyal Kaygı Düzeyi Yüksek ve Düşük Ergenlerin Ana Baba Tutumlarına İlişkin Nitel Bir Çalışma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2002; 10 (10): 120-133.

26. Ersoy Ö, Şahin F. 0-6 Yaş Döneminde Anne-Baba Eğitiminin Önemi. Mesleki Eğitim Dergisi, 1999; 1 (1): 58-62.
27. Ersoy Ö, Şahin F. Erken Çocukluk Döneminde Türkiye'de Yapılan Anne Baba Eğitim Çalışmaları. Mesleki Eğitim Dergisi, 1999; 1 (2): 97-102.
28. Eryüksel G, Akün E. Depresyonu Olan Ergenler ile Ana-Babalarının Aile İlişkilerinin ve Bilişsel Çarpıtmalarının İncelenmesi. Türk Psikoloji Dergisi, 2003; 18 (51): 59-73.
29. Gander MJ, Gardiner HW. Çocuk ve Ergen Gelişimi, Onur B, editör. 4. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2001.
30. Gordon T. Etkili Ana Baba Eğitimi, Özkan B, editör. İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1996; 144-167.
31. Grigorenko EL, Sternberg RJ. Elucidating the Etiology and Nature of Beliefs About Parenting Styles. Developmental Science, 2000, 3(1): 93-112.
32. Grusec J. Parents Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development. Centre of Excellence for Early Childhood Development. Encyclopedia on Early Childhood Development. 2007. URL: <http://www.excellence-earlychildhood.ca/documents/GrusecANGxp.pdf> Erişim Tarihi: 15.01.2007.
33. Güçray S. Çocuk Yuvasında ve Ailesinin Yanında Kalan 9-10-11 Yaş Çocuklarının Öz Saygı Gelişimini Etkileyen Bazı Faktörler. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 1993; 3(1): 58-67.
34. Gürsoy F, Coşkun T. Büyük Ebeveynleriyle Yaşayan Çocukların Aile Ortamlarını Değerlendirmeleri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006; 15 (1): 151-164.
35. Hakan S. Anadolu Lisesi Öğrencileri ile Yurt Dışı Yaşantısı Geçiren ve Anadolu Liselerine Gelen Öğrencilerin Ana Baba Tutumlarını Algılamaları Açısından Karşılaştırılması. Milli Eğitim Dergisi, 2003; 159. URL: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/hakan.htm>. Erişim Tarihi: 12.10.2006.
36. Haktandır G. Sağlıklı Ana-Baba Tutumları. 2007. URL: <http://ankukolej.k12.tr/yaz1.php> Erişim Tarihi: 15.01.2007.

- 37.Haktanır G, Baran G. Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarının İncelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 1998; 5(3): 134-141.
- 38.Horowitz FD. Review of Child Development Research, Chicago and London, The University of Chicago Press, Volume Four, 1975; 463-471.
- 39.Kağıtçıbaşı Ç. Çocuğun Değeri. Türkiye’de Değerler ve Doğurganlık, İstanbul, Gözlem Matbaacılık, 1981.
- 40.Kavaklı A. Çocukluk Yaşlarında Büyüme ve Gelişme, İstanbul, 1992.
- 41.Kaynar D, Yıldız S. Çocuklardaki Travmatik Kazalar ile Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki. İ.Ü.F.N.H.Y.O. Hemşirelik Dergisi, 2003; XIII: 51: 3-24.
- 42.Keskin S. Çocuğun Yaş, Cinsiyet, Bilişsel Yetenek ve Ana Okuluna Gitmesinin Annenin Ev Kadınlığı Tutumuna Etkisi. Cerrahpaşa Tıp Dergisi, 2004; 35(4): 181-187.
- 43.Keskin S. Çocuğun Akademik Yeteneğinin Anne Davranışına Etkisi. İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 2005; 68 (2): 46-49.
- 44.Köknel Ö. İnsanı Anlamak, 7. Basım, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1997; 231-260.
- 45.Küçük Ş. PARI Ölçeğinin Türkçe Formunun 2., 3. ve 4. Alt Ölçeklerinin Geçerlik Çalışması. V.Ulusal Psikoloji Kongresi, Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı, Sayı 8, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1990; 451-459.
- 46.Le Compte G, Le Compte A, Özer S. Üç Sosyoekonomik Düzeyde Ankaralı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir Ölçek Uyarlaması. Türk Psikoloji Dergisi, 1978; 1 (1): 5-8.
- 47.Maccoby EE, Martin JA. Socialization in the Context of the Family: Parent Child Interaction. Handbook of Child Psychology, In Mussen P. Editor, Handbook of Child Psychology, Vol.4, New York, Wiley, 1983.
- 48.Mızrakçı Ş. Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları, İzmir, Ege Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1994.

49. Musaoğlu C, Güre A. Ergenlerde Davranışsal Özerklik ile Algılanan Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler. Türk Psikoloji Dergisi, 2005; 20(55): 79-94.
50. Navaro L. Geçekten Beni Duyuyor musun? 14. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006.
51. Novak JC, Brom B. Maternal and Child Health Nursing, Ninth Edition, Mosby, 1999; 489-490.
52. Nyatanga L. Identity Development, 2005. URL: <http://ibs.derby.ac.uk/steve/aevpsy2002/lecture3.shtml> Erişim Tarihi: 11.10.2005.
53. Öksüz Y. Ergenin Kişilik Gelişiminde Ebeveynin Rolü, Milli Eğitim Dergisi, 2002; 155-156, Yaz-Güz. URL: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/155-156/oksuz.htm>. Erişim Tarihi: 12.09.2006.
54. Ömeroğlu F. Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Terbiyesinde Annenin Rolü ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları, İstanbul, Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, 1998.
55. Öner N. Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler, 3.Basım, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997, 538-542.
56. Öner B, Yılmaz S. Anne ve Baba Gözüyle “Çocuk Eğitimi” Bir Sosyal Temsil Ön Çalışması. Kriz Dergisi, 2001; 9 (1): 39-46.
57. Özgür S, Özgür T. Sosyal Pediatri, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1994; 274-275.
58. Pektaş İ, Özgür G. İlköğretim Öğrencilerinin Anneleri ile Olan İlişkilerini Algılayışları ve Bu İlişkiyi Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2005; 21(2): 13-27.
59. Potts NL, Mandleco BL. Pediatric Nursing. Caring for Children and Their Families. Delmar Thomson Learning, 2002; 66-77.
60. Poyraz H, Özyürek A. Okul Öncesi 5-6 Yaş Çocukların Problem Davranışları ve Ebeveynlerin Disiplin Yöntemlerinin İncelenmesi. 2005. URL: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/166/orta3-ozyurek.htm>. Erişim Tarihi: 10.01.2007.
61. Recebov R. Algılanan Ana-Baba Davranışları (Kültürlerarası Bir Karşılaştırma), Ankara, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi, 2000.

62. Saydam R, Gençöz T. Aile İlişkileri, Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Kendilik Değerinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri ile Olan İlişkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 2005; 20 (55):61-74.
63. Schaefer ES, Bell RQ. Development of a Parental Attitude Research Instrument. Child Development, 1958; 29(3): 339-361.
64. Singh S, De Man A. Maternal Attitudes of Indian Women: A Study of Gender Differences. Social Behavior and Personality, 1991; 19(4): 297-303.
65. Stein HT. Impact of Parenting Styles on Children, 2007. URL: <http://ourworld.compuserve.com/homepages/hstein/parentin.htm> Erişim Tarihi: 15.01.2007.
66. Sümbüloğlu K, Sümbüloğlu V. Biyoistatistik. 1. Baskı, Ankara, Hatiboğlu Yayınevi, 2002.
67. Şahin F, Ersoy, Ö. Erken Çocukluk Döneminde Türkiye’de Yapılan Anne Baba Eğitim Çalışmaları, Mesleki Eğitim Dergisi, 1999; 1(2): 97-102.
68. Şahin F, Ünver, N. Okul Öncesi Eğitim Programlarına Aile Katılımı, Kastamonu Eğitim Dergisi, 2005; 13(1): 23-30.
69. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması, 1993. URL: <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Arastirma> Erişim tarihi: 15.01.2007.
70. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. Aile Yapısı Araştırması, 2006. URL: <http://www.adres.gen.tr/adres/sites/2463/tc-basbakanlik-aile-arastirma-kurumu-baskanligi.html> Erişim Tarihi: 02.05.2007.
71. Tortumluoğlu G. Annelerin Aile Kavramını Algılaması ve Bunun Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
72. Tudge J, Hogan D, Snezhkova I, et al. Parent’s Child-rearing Values and Beliefs in the United States and Russia: The Impact of Culture and Social Class. Infant and Child Development, 2000; 9: 105-121.
73. Türkbay T, Akın R, Söhmen G, ve ark. Aile Tutumları ve Çocuk Gelişimi Üzerine Etkileri, 2007. URL: <http://hayatdolul.tripod.com/id4.html>. Erişim Tarihi: 15.01.2007.

- 74.Ulusoy MD, Demir N, Baran A. Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2005; 3(3).
- 75.Usta A. Çocuğun Ruhsal Süreçleri Üzerinde Ailenin Etkisi. Eğitim Fakültesi Dergisi, 2004; 5(7). URL: <http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/dergi/Usta.htm>. Erişim Tarihi: 10.01.2007.
- 76.Von Der Lippe A. The Impact of Maternal Schooling and Occupation on Child-rearing Attitudes and Behaviours in Low Income Neighbourhoods in Cairo, Egypt, International Journal of Behavioral Development, 1999; 23 (3): 703-729.
- 77.Wang CC, Phinney JS. Differences in Child Rearing Attitudes between Immigrant Chinese Mothers and Anglo-American Mothers. Early Development and Parenting, 1998; 7: 181-189.
- 78.Winsler A, Madigan A, Aquilino S. Correspondence Between Maternal and Paternal Parenting Styles in Early Childhood. Early Childhood Research Quarterly, 2005; 20: 1-12.
- 79.Yavuzer H. Ana-Baba ve Çocuk, 12. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999; 179-184.
- 80.Yavuzer H. Çocuk ve Suç, 10. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001; 125-136.
- 81.Yavuzer H. Çocuk Psikolojisi, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 2003; 145-160.
- 82.Yeşilyaprak B. Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma. Aile ve Toplum Bilim Kültür ve Araştırma Dergisi, 1993; 3(1): 1-16.
- 83.Yılmaz A. Çocukların Algıladığı Anne Baba Arasındaki Uyum, Anne Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkiler. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 2001; 8(2): 85-93.
- 84.Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı, 27. Basım, İstanbul, Özgür Yayınları, 2004.
- 85.Zuckerman M. Reversed Scales to Control Acquiescence Response Set in the Parental Attitude Research Instrument. Child Development, 1959; 30(4): 523-532.

EK 1
KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu form, okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını ve bunları etkileyen etmenleri belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Soruları içtenlikle yanıtlamanız çalışma sonuçlarını olumlu yönde etkileyecektir. Tüm soruları yanıtlamanız önem taşımaktadır.

Çalışmaya verdiğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

1. Yaşınız?
2. Eğitim durumunuz nedir?
  - a. Okur-yazar
  - b. İlkokul mezunu
  - c. Ortaokul mezunu
  - d. Lise mezunu
  - e. Üniversite mezunu
3. Çalışıyor musunuz?
  - a. Evet
  - b. Hayır

(3.soruya yanıtınız Evet ise 4.soruya, Hayır ise 5. soruya geçiniz)
4. Çalışıyorsanız mesleğiniz nedir?
  - a. Memur
  - b. İşçi
  - c. Özel sektör
  - d. Serbest
5. Eşinizin eğitim durumu nedir?
  - a. Okur-yazar değil
  - b. Okur-yazar
  - c. İlkokul mezunu
  - d. Ortaokul mezunu
  - e. Lise mezunu
  - f. Üniversite mezunu

6. Aylık gelir durumunuz nasıldır?

- a. Gelir giderden az
- b. Gelir gidere eşit
- c. Gelir giderden fazla

7. Çocuklarınızın yaşlarını ve cinsiyetlerini yazar mısınız?

Yaş   Cinsiyet

1.çocuk

2.çocuk

3.çocuk

4.çocuk

5.çocuk

Diğer

8. Aileniz kimlerden oluşuyor?

- a. Anne - baba - çocuklar
- b. Anne - baba - çocuklar - aile büyükleri
- c. Tek ebeveyn (Anne ya da baba ölmüş ya da boşanmış) - çocuklar
- d. Tek ebeveyn (Anne ya da baba ölmüş ya da boşanmış) - çocuklar - aile büyükleri

9. Çocuk yetiştirme konusunda kendinizi yeterli hissetme durumunuz nedir?

- a. Kendimi yeterli hissediyorum
- b. Kendimi kısmen yeterli hissediyorum
- c. Kendimi yeterli hissetmiyorum

10.Çocuk yetiştirme konusunda bilgi aldınız mı?

- a. Evet
- b. Hayır

(10. soruya yanıtınız Evet ise 11. soruya, Hayır ise 12. soruya geçiniz)

11. Bilgiyi hangi kaynaktan aldınız?
- Kitap, dergi, gazete
  - Radyo, televizyon
  - Uzman
  - Seminer-konferans
  - Aile büyükleri
  - Diğer....(Lütfen açıklayınız)
12. Çocuk yetiştirme konusunda bir eğitim programına katılmak ister misiniz?
- Evet
  - Hayır
13. Çocuğunuzu isteyerek mi dünyaya getirdiniz?
- Evet
  - Hayır
14. Çocuk yetiştirme konusunda karşılaştığınız problemleri kime danışırsınız?
- Uzman
  - Eş
  - Aile büyükleri
  - Diğer..... (Lütfen açıklayınız)
15. Çocuğunuzla istediğiniz kadar ilgilenebiliyor musunuz?
- Evet
  - Hayır

(15. soruya yanıtınız Evet ise 17.soruya, Hayır ise 16. soruya geçiniz)

16. İlgilenemiyorsanız nedeni nedir?
- Zaman bulamıyorum
  - İşimden dolayı
  - Bireysel özelliklerimden dolayı
  - Diğer ....(Lütfen açıklayınız)

Aşağıdaki sorular kendi ailenizin sizi yetiştirme tutumlarını belirlemeye yöneliktir. Yapılan açıklama doğrultusunda ailenizin sizi yetiştirme tutumunu yanıtlayınız.

İlgisiz: Çocukla ilişki kurmama, çocuğu kendinden uzak tutma, çocuğa karşı duyarsız olma

Aşırı koruyucu: Çocuğun yapabileceği işleri bile yapma, aşırı özveride bulunma

Dengesiz-kararsız: Tutarsız olma, bir davranışı bazen onaylama, bazen onaylamama, anne-babanın kendi aralarında tutarsızlıkları

Aşırı izin verici: Çocuğu hiç denetlememe, çocuğun tüm isteklerini koşulsuz yerine getirme

Baskıcı: Çocuğun tüm kurallara uymasını isteme, cezalandırma

Demokratik: Çocuğa hoşgörölü davranma, onu destekleme, kuralları birlikte koyma, ona söz hakkı verme

17. Annenizin size karşı tutumu nasıldı?

- a. İlgisiz
- b. Aşırı koruyucu
- c. Dengesiz-kararsız
- d. Aşırı izin verici
- e. Baskıcı
- f. Demokratik

18. Annenizin tutumunu doğru buluyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

19. Babanızın size karşı tutumu nasıldı?

- a. İlgisiz
- b. Aşırı koruyucu
- c. Dengesiz-kararsız
- d. Aşırı izin verici
- e. Baskıcı
- f. Demokratik

20. Babanızın tutumunu doğru buluyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

21. Ailenizde sizin bakımınızla ilgilenen başka birisi (aile büyüğü, kardeş, bakıcı) var mıydı?

- a. Evet
- b. Hayır

22. Ailenizde sizin bakımınızla ilgilenen başka kişi varsa size karşı tutumu nasıldı?

- a. İlgisiz
- b. Aşırı koruyucu
- c. Dengesiz-kararsız
- d. Aşırı izin verici
- e. Baskıcı
- f. Demokratik

23. Bu kişinin tutumunu doğru buluyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

EK 2
AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ

Sayın Katılımcı,

Aşağıda verilen ifadeleri okuyup şu şekilde değerlendiriniz:

4	3	2	1
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum

Görüşünüzü bu sayılardan birini daire içine alarak bildiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış yoktur. Yalnızca kendi görüşünüzü işaretlemeniz gerekmektedir. Bütün ifadelerin yanıtlandırılması önem taşımaktadır. Birbirine benzer ifadeler bulunsa da lütfen yanıtlayınız.

1. Çocuk yorucu ve zor işlerden korunmalıdır. 4 3 2 1
2. Anne ve babalar, çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar. 4 3 2 1
3. Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur. 4 3 2 1
4. Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır. 4 3 2 1
5. Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse o kadar iyi terbiye edilebilir. 4 3 2 1
6. Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir. 4 3 2 1

4	3	2	1	
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum	
7. Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken o kadar çok şey vardır ki zamanını boşa geçirmesi affedilmez.	4	3	2	1
8. Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.	4	3	2	1
9. Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeter derecede özgür olmasıdır.	4	3	2	1
10. Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.	4	3	2	1
11. Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini bilmelidir.	4	3	2	1
12. Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir kişi olacaktır.	4	3	2	1
13. Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha düzgün, daha akıcı olur.	4	3	2	1
14. Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.	4	3	2	1
15. Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.	4	3	2	1
16. Bütün genç anneler, bebek bakımından beceriksiz olacaklarından korkarlar.	4	3	2	1

4 Çok uygun buluyorum	3 Oldukça uygun buluyorum	2 Biraz uygun buluyorum	1 Hiç uygun bulmuyorum	
17. Eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa, hangi anne olursa olsun sonunda çocuklar sinirine dokunur.	4	3	2	1
18. Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.	4	3	2	1
19. Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babaların daha anlayışlı olmalarını dilerlerdi.	4	3	2	1
20. Bir çocuğa ne olursa olsun dövüşmekten kaçınması gerektiği öğretilmelidir.	4	3	2	1
21. Çocuklar bencil olduklarında, hep bir şeyler istediklerinde annenin tepesinin atması çok normaldir.	4	3	2	1
22. Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorlarsa, bunu anne babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.	4	3	2	1
23. Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.	4	3	2	1
24. Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.	4	3	2	1
25. Küçük bir çocuk cinsiyet konusundan sakınmalıdır.	4	3	2	1
26. Bir annenin çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çünkü çocuğu onun bir parçasıdır.	4	3	2	1

4	3	2	1	
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum	
27. Uyanık bir anne-baba çocuğunun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.	4	3	2	1
28. Çocuklar, anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.	4	3	2	1
29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verilirse büsbütün şikayetçi olurlar.	4	3	2	1
30. Sert terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.	4	3	2	1
31. Genç bir kadın henüz gençken yapmak istediği pek çok şey olduğu için, anne olunca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.	4	3	2	1
32. Anneler çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.	4	3	2	1
33. Babalar daha az bencil olsalar kendilerine düşen görevi yaparlardı.	4	3	2	1
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.	4	3	2	1
35. Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.	4	3	2	1
36. Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.	4	3	2	1
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.	4	3	2	1

4	3	2	1	
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum	
38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.	4	3	2	1
39. Bir çocuğa başı derde girdiğinde dövüşmek yerine büyüklerine başvurması öğretilmelidir.	4	3	2	1
40. Anne-baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler.	4	3	2	1
41. Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de, kişinin kendi evinde tutuklanmış gibi hissetmesidir.	4	3	2	1
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.	4	3	2	1
43. Oğlan ve kız çocuklarının birbirlerini soyunurken görmemeleri gerekir.	4	3	2	1
44. Çocukların sorunlarına eğilerseniz, sizi oyalamak için birçok masal uydururlar.	4	3	2	1
45. Eğer anne-babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha çok yönelirler.	4	3	2	1
46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.	4	3	2	1
47. Bir çocuk eninde sonunda anne-babasınınkinden daha üstün bir akla sahip olamayacağını öğrenir.	4	3	2	1

4	3	2	1	
Çok uygun buluyorum	Oldukça uygun buluyorum	Biraz uygun buluyorum	Hiç uygun bulmuyorum	
48. Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştiremiyorsa belki de bu, babanın evde kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.	4	3	2	1
49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.	4	3	2	1
50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörü ile karşılanamaz.	4	3	2	1
51. Anne-babalar çocuklarını hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmemeleri gerektiğini öğretmelidirler.	4	3	2	1
52. Akıllı bir kadın yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.	4	3	2	1
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması lazımdır.	4	3	2	1
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.	4	3	2	1
55. Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusunu verir.	4	3	2	1
56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa, tüm aile rahat eder.	4	3	2	1

4 Çok uygun buluyorum	3 Oldukça uygun buluyorum	2 Biraz uygun buluyorum	1 Hiç uygun bulmuyorum	
57. Anne-babalar çocuklarını kendi kendine oluşturdukları güveni sarsabilecek bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.	4	3	2	1
58. Çocuklar aslında sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.	4	3	2	1
59. Çocukların toplantılarıyla, kız-erkek arkadaşlıklarıyla ve eğlenceleriyle ilgilenen anne-babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.	4	3	2	1
60. Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.	4	3	2	1